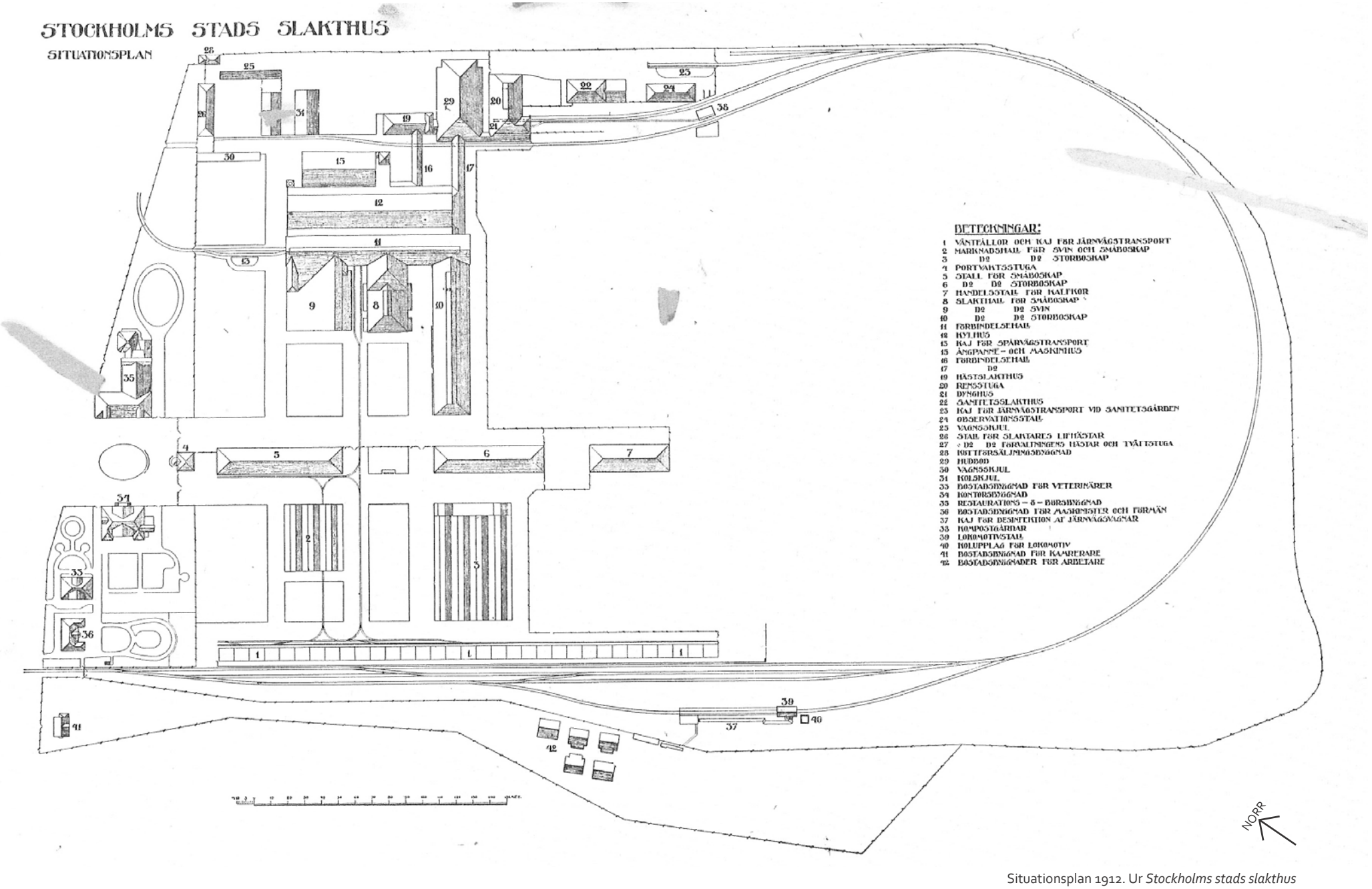

Katalog

Inventering och analys

Katalogdelen redovisar del för del den inventering och analys av områdets yttre miljö och dess byggnader som utförts. Katalogen fungerar som en uppslagsdel där områdets delar, en specifik plats, ett delområde eller en byggnad behandlas individuellt.

Situationsplan 1912. Ur Stockholms stads slakthus

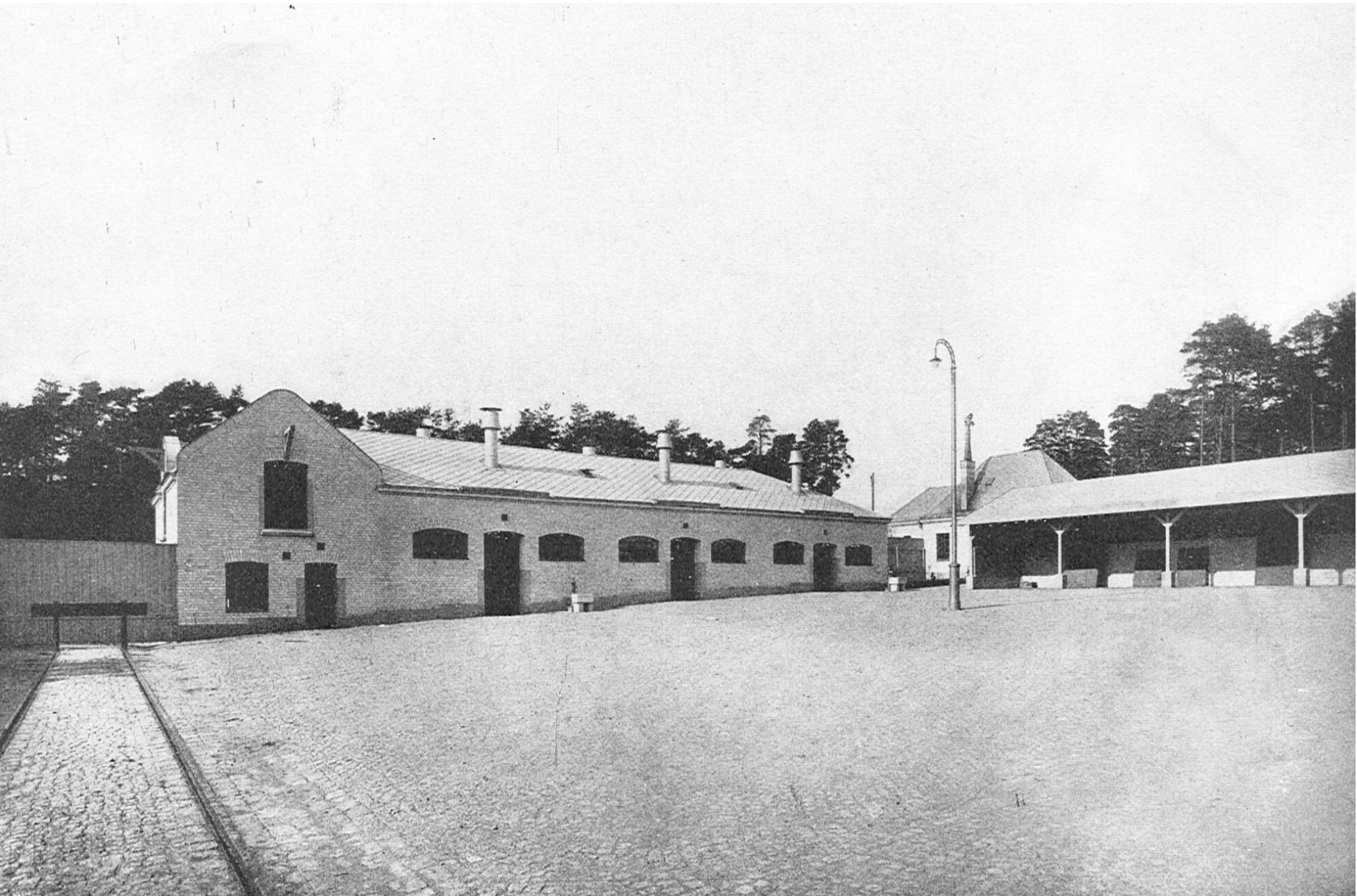
Yttre Miljö

Detta kapitel behandlar den yttre miljön inom området. Stockholms stads klassificering redovisas först. Därefter följer värderingar och analyser framtagna inom detta arbete.

Det kulturhistoriska värdet formuleras för den yttre miljöns delar, med kulturhistoriskt grundade motiv.

Delarnas känslighet och tålighet vid ombyggnad beskrivs. De återges i tre nivåer: hög känslighet (röd), känslig (lila) och tålig (brun). Känsligheten och tåligheten för den yttre miljön finns även sammanfattad i kartform på sid 23.

Den yttre miljöns byggnadshistoria behandlas. Först beskrivs deras ursprungliga utformning och funktion och därefter följer avsnitt om senare förändringar fram till idag.

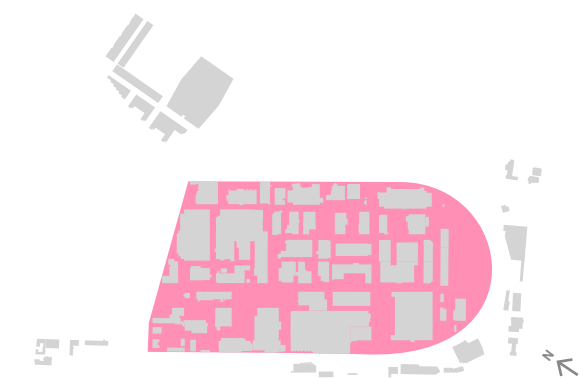
Stall för slaktares körhästar och vagnskjul i slakthusområdets nordöstra hörn, idag rivet. I bakgrunden skymtar köttförsäljningsbyggnaden, Hus 3. Ur *Stockholms stads slakthus*, 1912

Yttre miljö

Kvarterstruktur.....	34
Gator, stråk, platser.....	36
Slakthusplan.....	38
Fällan.....	40
Spårområde.....	42
Staket, plank, murar och ramper.....	44
Bergsparken.....	46
Arenagångarna.....	47
Kv. Renseriet.....	49
Kv. Isterbandet.....	51
Kv. Grishuvudet.....	52
Kv. Skinkan.....	53

Kvartersstruktur

Stockholms stads klassificering

Klassificerat område
Kulturhistoriskt särskilt värdefulla områden redovisade i Stockholms översiktsplan

Kulturhistoriskt värde

Området har högt kulturhistoriskt värde (grön). Kvartersstrukturen i det centrala området är betydelsefull för helheten och har autencitetsvärde, arkitektoniskt värde och miljöskapande värde. Kvartersstrukturen i övriga delar av området som utgår från och är sammanhängande med de centrala delarna är betydelsefulla med arkitektoniska och miljöskapande värden.

Känslighet/tålighet

Områdets kvartersstruktur i det centrala delarna har hög känslighet. Stor varsamhet krävs när nya byggnadskvarter ska planeras. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt hur den ursprungliga strukturens kvartersstorlek, riktningar och gränser kan förtydligas och säkras. Stadsdelens rätvinkliga, karaktärsfulla, sammanhållna och labyrintiska system med stor variation i form av utblickar, skala och stadsrum har hög känslighet. De förändringar över tid som bidragit med fördjupad variation och stärkt karaktären inom området bör tas tillvara. I de södra delarna är kvartersstrukturen känslig vad avser hur den ansluter till det centrala områdets rätvinkliga ordning och huvudsakliga nord-sydliga riktningar samt skapar en varierad stadsbild. Småskaligheten och variationen som finns i delar av det södra området bidrar till områdets särpräglade karaktärsfullhet och är känsliga. De storskaliga strukturerna är tåliga. I förgårds- och bostadsområdesdelen mot Palmfeltvägen är det önskvärt att lyfta fram de kvarstående parkkaraktärerna och om möjligt återskapa dessa.

Känslighet/tålighet

- Hög känslighet**
De centrala delarna av området
- Känsliga**
Övriga delar av området utom storskaliga strukturer
- Tåliga**
Storskaliga strukturer

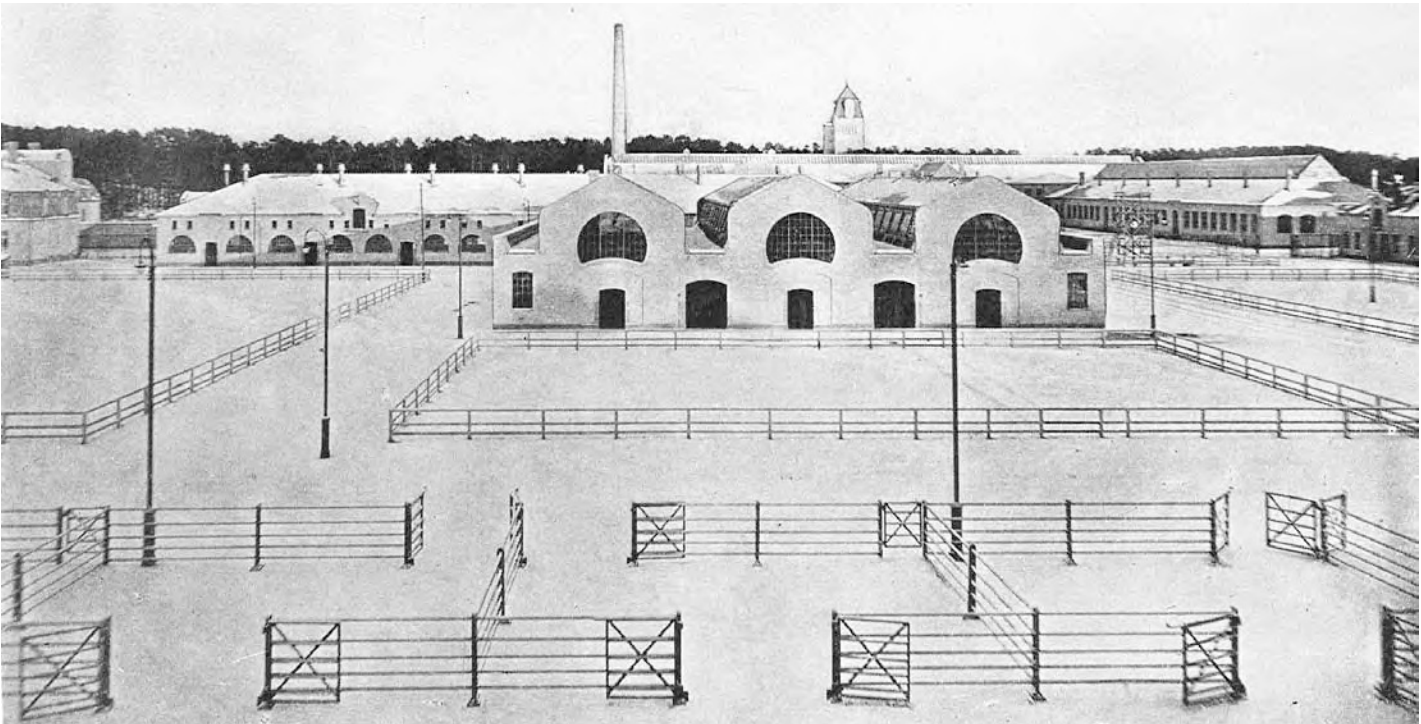
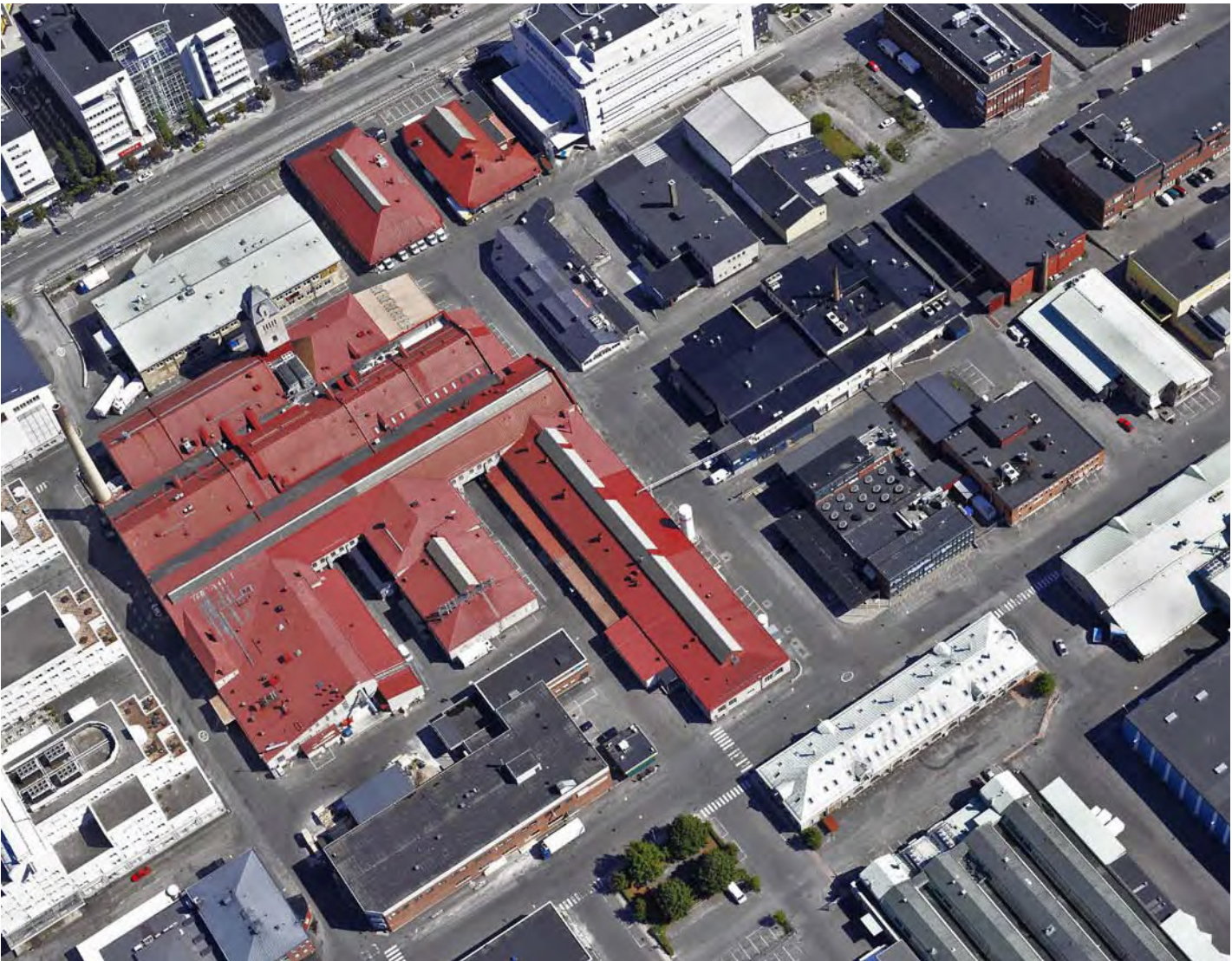
Byggnadshistoria

Slakthusområdet var ursprungligen indelat i fyra huvudsakliga delar. Indelningen följde av områdets olika verksamheter. Förgårds- och bostadsområdesdelen låg ytterst utmed Palmfeltsvägen. Inne på det centrala verksamhetsområdet fanns Kreatursmarknadsavdelningen samt Slaktavdelningen. Längst i sydöst låg ett tallbeväxt område som var reserverat för framtida utbyggnad, på hälften av det totala området på ca 30 hektar.

Förgårds- och bostadsområdesdelen var den representativa delen som först mötte besökare utifrån. Dessa kvarter utgjordes av en park- och trädgårdsmiljö i vilken byggnaderna var inordnade. Tillsammans utgjorde de två utsträckta gröna kvarter med entréplatsen Slakthusplan som förenande länk.

I det centrala området låg Kreatursavdelningen i väster, med fällor och marknadshallar för djur som transporterats med järnvägen. I öster tog Slakthusavdelningen vid med sanitetsdel och slaktavdelning. De två delarna var delades av en fysisk gräns utmed Hallvägen och Livdjursgatan, men var samkomponerade i en gemensam planform om ett femtontal kvarter.

Kvartersstrukturen var utlagd i en rätvinklig ordning i denna centrala del, som en mindre stadsplan. Kvarteren

1 Flygbild från nordväst över Slakthusområdets centrala delar, med Slakthallarnas röda tak i mitten.
Kvarteren är indelade i en rätvinklig struktur. Strukturen ger förutsättningar för den täta och varierade karaktären i området. Källa: SBK
2 Vy mot marknadshallen för svin och småboskap från väst. De planerade med ännu ej bebyggda kvarteren är tydligt definierade av inhägnader ändå ut till gatuliv.
Källa: "Stockholms Stads Slakthus, Årsberättelse för åren 1906-1912".

>>Kvartersstruktur

byggdes upp av områdets gator och mellanrummen mellan dessa. Vanligen utgjorde varje byggnad sitt eget kvarter, som hus 40, stall för småboskap eller hus 49, marknadshallen för storboskap. Kvarterens form och storlek varierade inom det rätvinkliga systemet, från ca 15 till 100 meter. Områdets inre hade få kopplingar ut mot omgivningen, vilket innebar att området blev en tydligt avgränsad stadsdel. Resultatet blev en klart ordnad men samtidigt dynamisk och varierad kvartersstruktur i plan. Samtliga kvarter var inte bebyggda från början, men ändå utlagda som reserverade områden där verksamheten var avsedd att expandera inom det givna planmönstret. Dessa obebyggda delar avgränsades mot omgivande gator genom instängsling som tydligt definierade kvarter vilka ingick i den större strukturen.

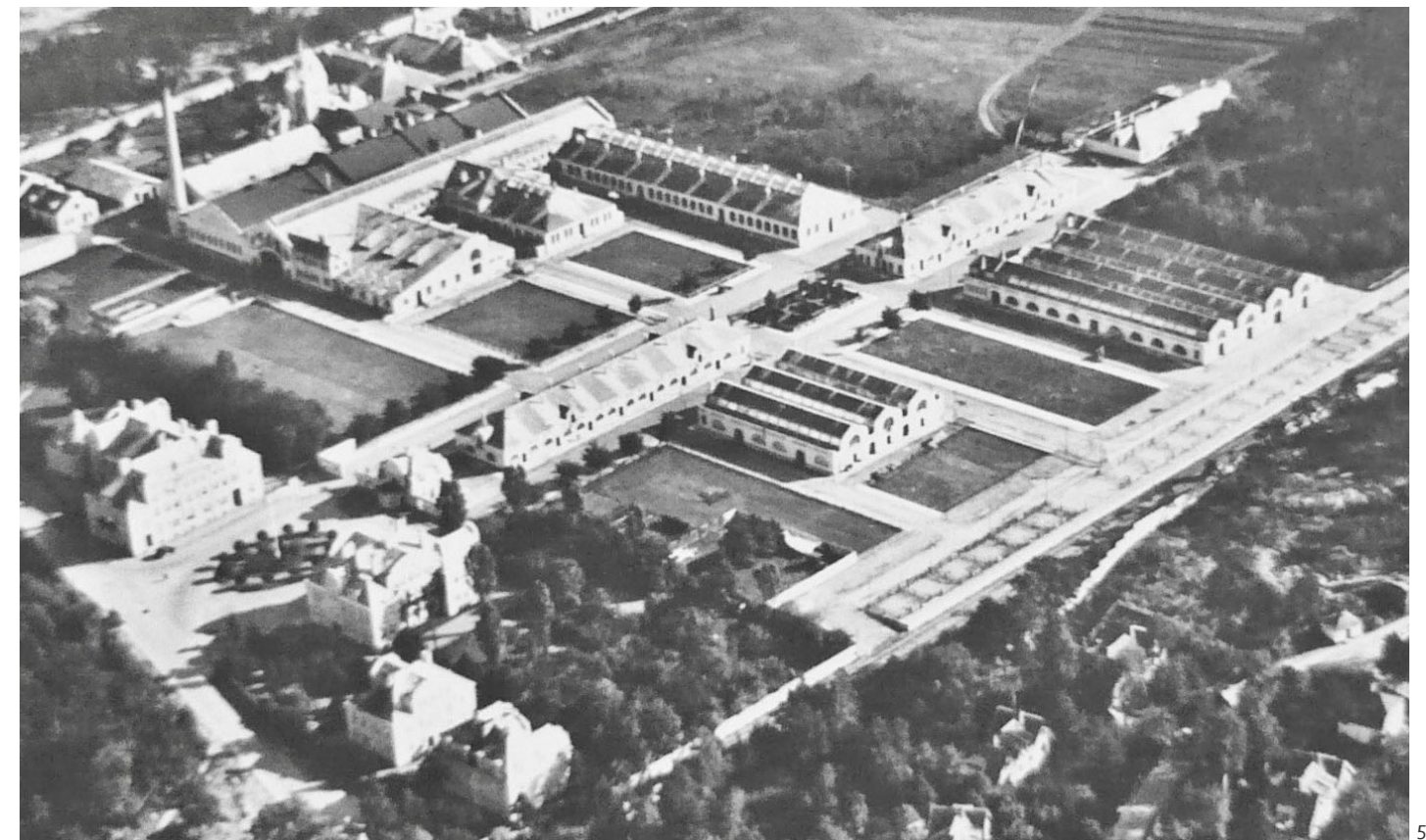
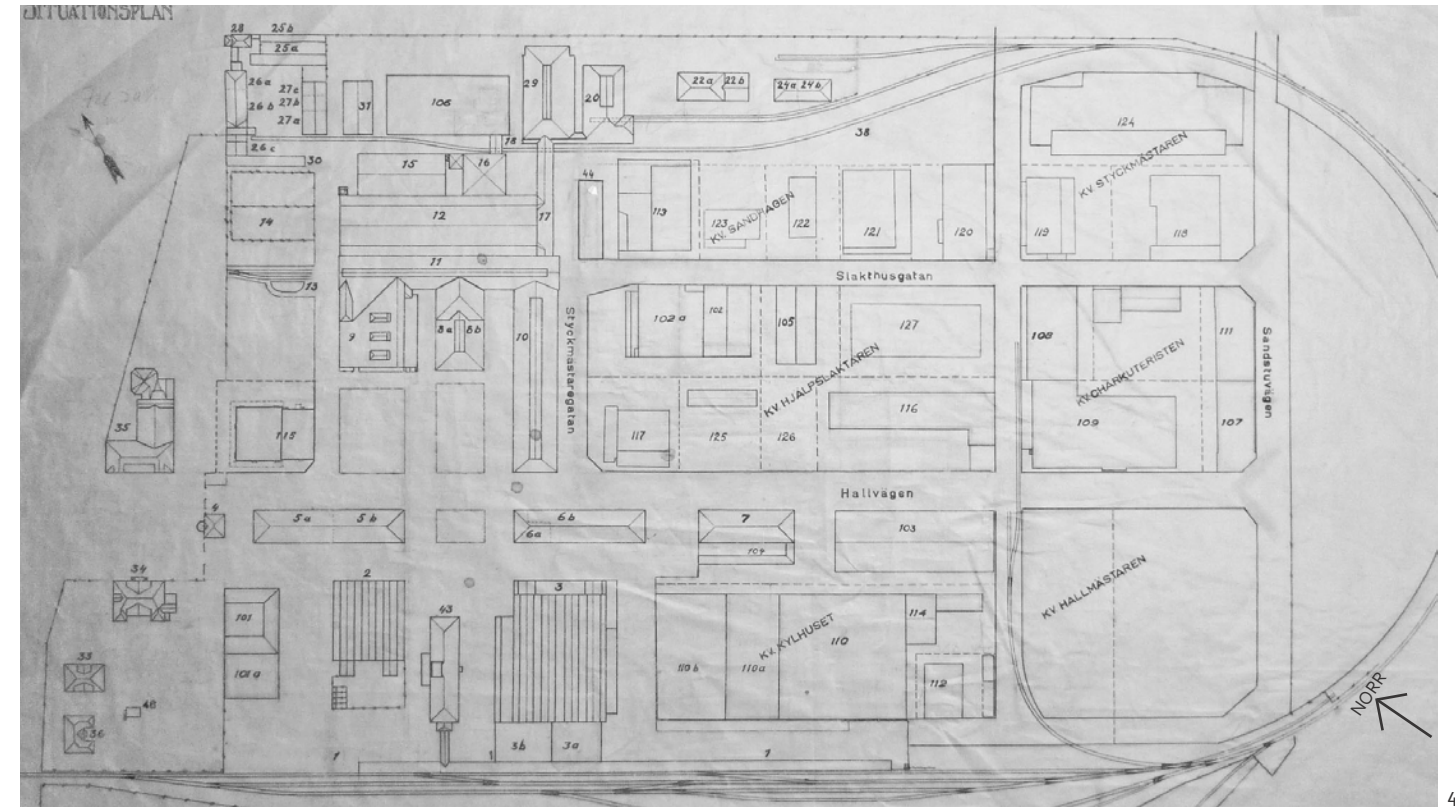
Förändringar

Det tidigare outbyggda området i söder har successivt bebyggts ända till spårområdet. Det rätvinkliga kvartersstrukturen har då följts, men enheterna har blivit större. I delar skedde utbyggnaden med stor variation och med en småskalig struktur, vilken skapades av rektangulära byggnadsenheter med tvärande gaturum inom kvartersmark emellan. Inom ett flertal kvarter kom lastgårdar, parkeringsytor och förplatser att luckra upp den tidigare mer ordnade kvartersstrukturen. Det innebar mer variation i området, men även ett mer diffust stadsrum med otydliga gränser mellan privat och offentligt. Ett flertal ramper och nedfarter har skapat barriärer i form av nivåskillnader och murar i kvarteren. I den norra delen har kvarterens byggnader vanligen legat i liv med gränsen för gatemark och gångbana. I de senare etapperna i söder finns det däremot i flera kvarter

byggnader som ligger indragna från denna gräns. Detta har medfört att strukturen i området blivit mer otydlig och försvagats. Även inom det centrala bebyggelseområdet har senare tillbyggnader omformat de från början sammanhållna kvartersformerna. Förgårds- och bostadsområdesdelens parkmiljöer har starkt påverkats och förlorat sin karaktär av gröna kvarter utmed Palmfeltsvägen genom tillkomsten av ny storskalig bebyggelse som ersatt den ursprungliga.

Utformning idag

I det centrala området är den ursprungliga strukturen fortfarande tydlig och läsbar. Trots att ett flertal nya byggnader har ersatt äldre och tidigare obebyggda delar bebyggt så har den ursprungliga kvartersstrukturen varit robust och huvudsakligen kunnat bestå. Skälet är att ny bebyggelse till stor del tillkommit inom det givna ramverket. Den tidigare starka uppdelningen inom området har försvunnit genom att gränserna mellan de olika avdelningarna tagits bort. Även den väst-östliga riktningen från järvägskajen, genom Kreatursavdelningen och vidare mot Slakthusavdelningen är svårsläst. Istället domineras området idag av en stark nord-sydlig axel, stärkt av Hallvägens dominans som områdets huvudgata. Sammantaget medför detta att stadsdelens centrala del idag bildar ett eget karaktärsfullt, sammanhållet och labyrinthiskt system med stor variation i form av utblickar, skala och stadsrum. Områdets södra del ansluter till den centrala delens nordsydliga axel och rätvinkliga gatusystem, men är mer storskalig och mindre förtätad. Detta gäller särskilt den sydvästra delen av området som domineras av stora kör- och uppställningsytor för lastbilar.

3 Vy utmed kvarteren mot Vattentornet i norr utmed Rökerigatan. Strukturen i den tidiga planen följs vad avser den rätvinkliga indelningen av de senare kvarteren mot söder. Byggnaderna formar ofta sina egna kvarter mellan tvärande gaturum, vilket ger en småskalighet i området. I den södra delen blir dock kvarterens gränser mer otydliga då fasadlivet ligger med varierande indrag i förhållande till gaturummet. Indragen ger plats för förgårdar med lastytor och parkering som flyter samman med gatan.

4 Situationsplan över Slakthusområdet från 1950 och reviderad 1957. Källa SSA.

5 Flygbild från nordväst med den tidiga kvartersstrukturen, ca 1912. De reserverade kvarteren är utlagda som fredade ej hårdgjorda ytor, avgränsade mot gatunätet. Dessa tidiga gränser för kvartersstrukturen har varit mycket robusta och märks ännu i hög grad i dagens indelning. Källa SSA.

Gator, stråk och platser

Stockholms stads klassificering

Klassificerat område
Kulturhistoriskt särskilt värdefulla områden redovisade i Stockholms översiktsplan

Kulturhistoriskt värde

Området har högt kulturhistoriskt värde (grön). Gatunätets karaktär av ett rätvinkligt system av nord-sydliga huvudstråk i samspel med kortare tvärgator som slutar i byggnader och kvarter är tillsammans med de varierade bredderna på gatorna starkt karaktärsskapande med stort upplevelsevärde. De ursprungliga sträckningarna, som i god omfattning finns kvar främst i det centrala området, har miljöskapande och arkitektoniskt värde samt autenticitetsvärde. Ursprungliga gångbanor av platsgjuten betong med rännal av smågatsten bör finnas under asfalterade ytor. I förekommande fall har de teknikhistoriskt, autenticitets och miljöskapande värde. Platser som bildats i samspel med de äldsta byggnaderna har miljöskapande värde.

Känslighet/tålighet

Gatusystemets ursprungliga struktur är känslig. Eventuella åtgärder bör syfta till att bibehålla befintliga värden, alternativt återskapa värden som gått förlorade. Ursprungligt gatusystem med dess sektioner, riktningar och variation i gatulängder bör bibehållas och tydliggöras. Åtgärder som kan återskapa specifika värden kan vara att återställa förlorade gatusträckningar och samband, som mellan spårområdet och slakthusdelen. Andra exempel är att upprätta Hallvägen och Livdjursgatan som parallella genomgående huvudgator och att betona grändkaraktären i delar av området. Övriga åtgärder är att lyfta fram eller återskapa gångbanornas ursprungliga beläggning med platsgjuten betong samt

Känslighet/tålighet

- Hög känslighet**
Ursprungligt gatusystems struktur, sektioner, riktningar.
- Känsligt**
Senare gator inordnade efter ursprunglig struktur
Platser samspelande med ursprungliga byggnader
- Tåligt**
Senare gators sektioner och sträckningar utan relation till ursprunglig struktur

utforma nya platser med ursprungliga material som smågatsten eller storgatsten. Användningen av ytskikt inom området är känslig. Dessa bör, för att ge området en sammanhållen karaktär, både på enskilda och allmänna ytor utgöras av samma typ och begränsas till de ursprungliga materialen asfalt, platsgjuten betong, makadam, grus, natursten och asfalt.

Senare sträckningar som inordnar sig i och är sammankopplade med det ursprungliga gatusystemet är känsliga. Detta gäller exempelvis förlängningen av Hallvägen samt dess parallellgator. Förekomsten av ett flertal tvärande gator i öst-västlig riktning i den södra delen är känsliga då de skapar variation i kvarterstruktur. Deras lägen i sidled är tåliga. I övrigt är senare gators sektioner och sträckningar tåliga.

Platsbildningar som är sammanhörande med ursprungliga byggnader är känsliga.

Byggnadshistoria

Ursprunglig utformning och funktion

Slakthusets gatusystem hade endast en huvudsaklig koppling till omgivningen, vid Slakthusplan

genom Hallvägen och Livdjursvägen. I övrigt var gatunätet i princip ett eget internt system. Systemet var strukturerat för att stödja den interna flödesprocessen i verksamheten. Gatunätet kopplade på ena ledden ihop flödet från spårområdet i väster via marknadsavdelningen till slakthusdelarna i öster. Tvärs detta länkade gatunätet samman besökare och interna funktioner med detta flöde.

Gatunätet hade därmed två tydliga huvudriktningar, rätvinkligt lagda mot varandra. I öst-västlig riktning var de längsta gatorna ej genomgående, utan begränsades av kvarter i skilda lägen. I nord-sydlig riktning löpte fem gator genomgående inom området. Till detta kom kortare parallella förbindelsegator mellan kvarteren. Resultatet blev ett rationellt system vars gaturum gav en stor upplevelsemässig variation inom en strikt rätvinklig ordning.

Få egentliga platser eller torgbildningar fanns inom området. Slakthusplan var den mest framträdande. De planerade men obebyggda regelbundna kvarteren inom området fungerade länge som gröna eller avgrusade platser, varav Fällan var en. En större kringbyggd arbetsgård låg i det nordöstra hörnet, vid köttboden. Täckta förbindelsehallar i sydöst, vid vattentornet skapade mellan sig öppna platsbildningar. Även vid sanitetsavdelningen fanns en avskild gårdsyta.

Vissa gaturum kom att bli platslika i nära relation till bebyggelsen, som de två gränderna mellan slakthallarna. Mindre platsbildningar uppstod även invid byggnader och deras indrag och utskjutande delar.

Gatusystemet byggdes upp av 18, 15 och 12 meter breda gator. Även provisoriska gator med 10 och nära 8 meters bredd byggdes initialt. Hallvägen och Livdjursgatan var områdets huvudgator med den största bredden. Hallgatan var planterad med gatuträd, vilket även fanns utmed vissa andra sträckningar. Tvärgatorna, näst bredast, gick tvärs mellan marknadshallarna och spårområdet. Samma bredd hade gatorna mellan längorna. De provisoriska gatorna delade in området i kvarter i väntan på dess fortsatta utbyggnad med fler hallar.

Körbanorna inom Marknadsavdelningen var i regel utförda med tjärbegjuten makadamisering. Inom Slakthusavdelningen var de flesta körbanorna belagda med maskinslagen smågatsten. Detta gällde även arbetsgården i nordost. Undantag var körbanorna på de två huvudgatorna Hallvägen och Livdjursgatan, som var satta med "handslagen tuktad sten" (storgatsten) med cementfyllda fogar. Detsamma gällde körytor på entréområdet Slakthusplan samt vissa utsatta stråk och platsbildningar, som avlastningskajerna och fällorna och vid entréområdet.

>>Gator stråk och platser

2

3

4

Förutom vid Slakthusplan, var alla gångbanor inom området belagda platsgjuten betong. De bestod av 8 cm betong som uppbyggnad och ett 2 cm tjockt lager cementputs. Betongytan delades in i rutor på 1x1.5meter. Ytan var brädriven för att ej bli för glatt. Fogarna gjordes genomgående och ej i förband. Gångbanorna var 2.5 - 3 meter breda och saknade kantstenar. Istället låg de i nivå med körbanorna. Avgränsningen utgjordes av en fyra rader bred fris av smågatsten, vilken fungerade som rännal. Inom förbindelsehallen bestod körbanan av platsgjuten betong, med gjutasfalt som topp. Den kantades av 20 cm breda huggna granitkantstenar.

Ursprungligen var körbanor och gångbanor belagda med 10 000 kvm tjärbegjuten makadam, 8500 kvm smågatsten, 11200 kvm storgatsten med cementfog, 3600 kvm asfalt på betong, 5200 kvm cementputs på betong.

Förändringar

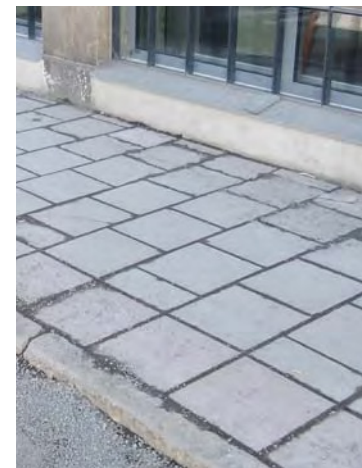
Gatusystemet har förlängts söderut med tillkomsten av nya kvarter och bebyggelse. Detta har stärkt den nord-sydliga riktningen med de parallella Hallvägen, Slakthusgatan och Rökerigatan som områdets tre främsta stråk. De öst-västliga gatorna är få i den södra delen, men mellan byggnader finns gaturum och

gårdsgator av informell karaktär vilka är betydelsefulla för upplevelsen av området. Två nya infarter har etablerats mot Arenavägen, vilket öppnat gatunätet för genomfart. Den tidigare huvudgatan Livdjursgatan har kortats och slutar tvärt mot byggnader vid Kylhusgatan. Flera av gatorna som länkade spårområdet produktions tekniskt i väst-östlig riktning med Slaktavdelningens byggnader har skurits av eller lösts upp vilket gjort deras historiska kopplingar otydliga. Flera platsbildningar, som den vid nordöstra hörnet, eller vid de obebyggda kvarteren i centrala området, har byggts igen eller lösts upp.

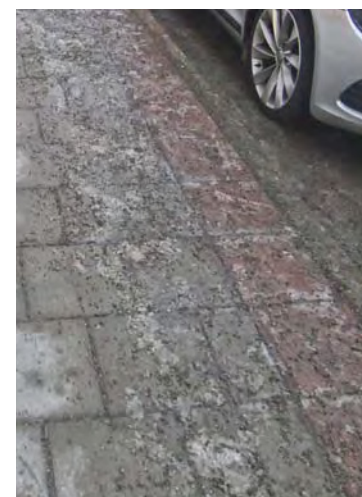
Utformning idag

Användning

Gatunätet är idag ett öppet system inom området som har tre förbindelsepunkter med omgivningen, en vid Palmfeltsvägen och två mot Arenavägen. Hallvägen dominerar som huvudgata. Körbanorna är idag belagda med asfalt, och löper vanligen i en nivå från fasad till fasad utan avgränsande kantstenar eller gångbanor. Få gångbanor finns kvar. Undtag är exempelvis de vid Slakthusplan samt en enkelsidig utmed Hallvägen. Gångbanan där är utförd med granitkantsten, större prefabricerade betongplattor samt en rad storgatsten. Gatorna saknar idag egentlig trädplantering, kvar finns endast enstaka kvarstående solitärer.

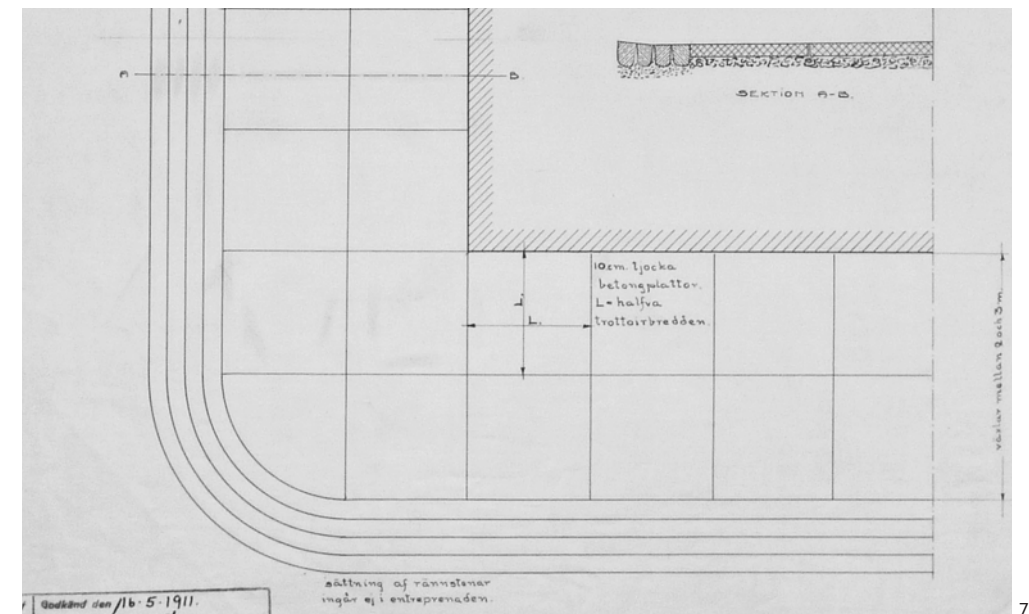

5

6

- 1 Slakthusgatan norrut med Förbindelsehallen i foden. Slakthusgatan utgör en av de dominerande gatorna idag i nord-sydlig riktning som tillsammans med Hallvägen, Rökerigatan, Arenavägen samt gamla spårområdet utmed Boskapsvägen bygger vidare på det tidiga gatusystemets riktningar.
- 2 Hallvägen åt söder.
- 3 Rökerigatan åt söder. Gångbana endast på västra sidan.
- 4 Vy mot öster in i gattet där gatan mellan lastkajen och slakthallarna mynnar. Gatans sträckning är betydelsefull för att visa på samband och produktionsflöden mellan olika delar under den första fasen för Slakthusområdet.
- 5,6 Dagens beläggning på gångbanorna består av betongplattor samt granitkantsten av varierande bredder.
- 7 Ritning från 1911 med plan och sektion på de ursprungliga gångbanorna i området. Gångbanan var av platsgjuten betong, indelat med rörelsefogar. Ingen kantsten fanns, med en rännal med fyra rader smågatsten avgränsade mot körbanorna. Källa: SSA.

7

Slakthusplan

Stockholms stads klassificering

Klassificerat område
Kulturhistoriskt särskilt värdefulla områden redovisade i Stockholms översiktsplan

Kulturhistoriskt värde

Området har högt kulturhistoriskt värde (grön). Slakthusplan är en av områdets få medvetet utformade offentliga platser. Den har ett kulturhistoriskt värde som huvudsaklig och representativ entréplats till Slakthusområdet. Relationen mellan Slakthusplan som en mot omgivningen öppen förplats och övriga avgränsade delar inom Slakthusområdet är betydelsefull för att beskriva områdets indelning. Slakthusplans avgränsning och relation till de omgivande ursprungliga byggnaderna, som börshuset och portvaktshuset är särskilt betydelsefull med stort autenticitetsvärde, arkitektoniskt värde och miljöskapande värde. Den ellipsformade planteringen är ett tidstypiskt och karaktärsskapande element på platsen, med autenticitets- och miljöskapande värde. Entréskylten som motiv över Hallvägen är ett sentida tillägg som kommit att förknippas med platsen och äger ett symbolvärde.

Känslighet/tålighet

Slakthusplan har hög känslighet. Eventuella åtgärder ska syfta till att bibehålla befintliga värden, alternativt återskapa värden som gått förlorade. Slakthusplans betydelse som offentlig plats bör bevaras och förstärkas. Relationen till kringliggande ursprungliga byggnader bör betonas. Tillkommande bebyggelse runt platsen bör utformas med stor respekt för platsens tidiga gränser och stärka platsens rumsliga karaktär samt betydelse som entréplats till slakthusområdet. Åtgärder

Känslighet/tålighet

- Hög känslighet**
Slakthusplans betydelse offentlig plats, relation till omgivande bebyggelse, ursprungliga gränser samt parkdel.
- Tåligt**
Sentida tillägg som gångbro, markmaterial, platsens möblering, armaturer och bänkar.

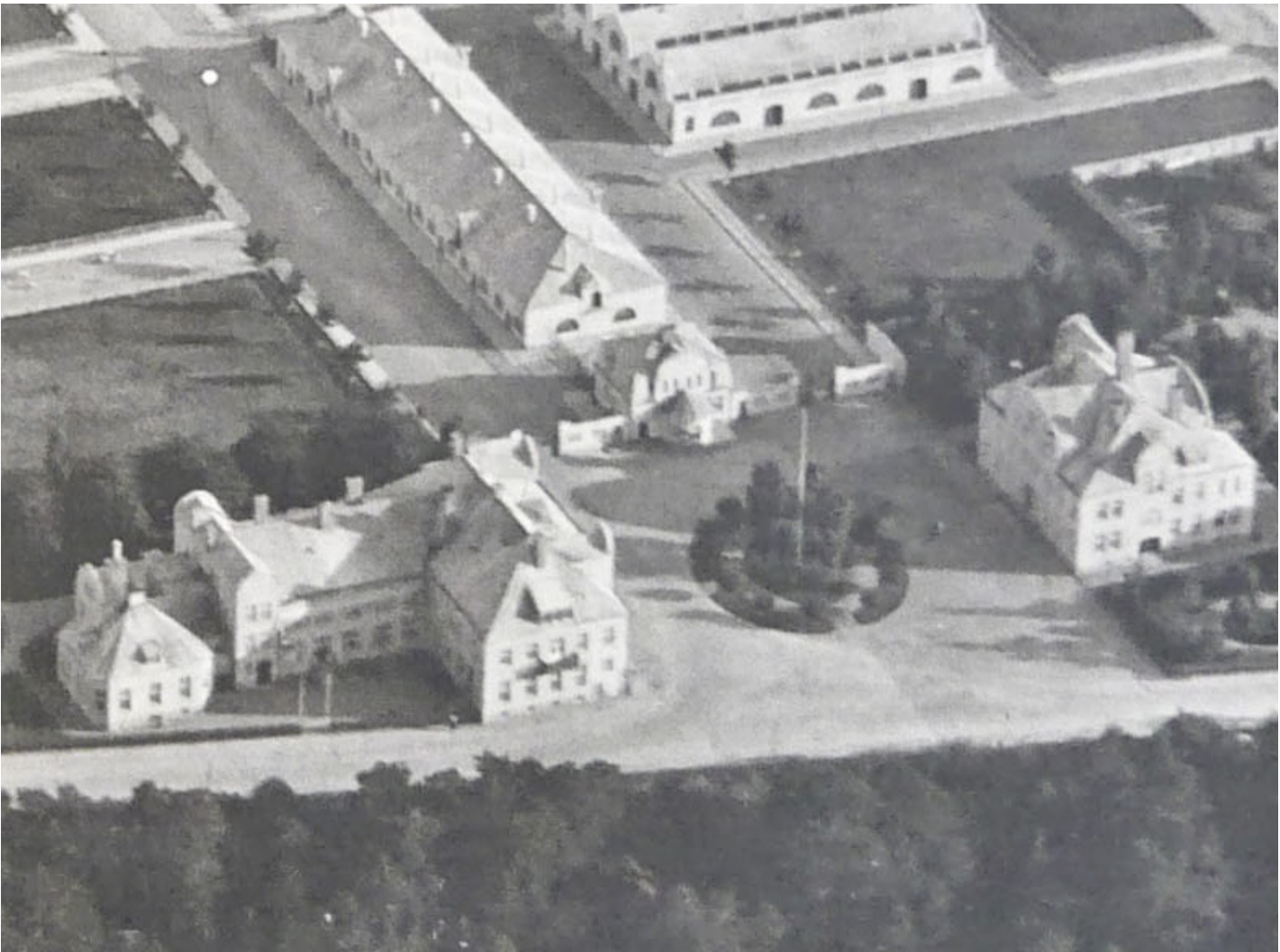
som kan återskapa specifika värden kan vara att byta markmaterial till ursprunglig natursten, förändra gångbrons läge för att förtydliga platsen rumslighet eller tydliggöra gränsen till Slakthusområdets inre delar vid Portvaktshuset, där gränsen för den tidigare muren låg. Åtgärder som kan förstärka befintliga värden kan vara att förtydliga platsens ursprungliga gränser och rumsliga utbredning, eller lyfta fram och förädla den centrala parkdelen. Även delar av den centrala parkdelens vegetationsmaterial, som dess hagtornsträd varav ett par har autenticitetsvärde, har hög känslighet.

Tåligt är sentida gångbro, markmaterial och platsens möblering, som typ av armaturer och bänkar. Skylten över Hallvägen är tålig.

Byggnadshistoria

Ursprunglig utformning och funktion

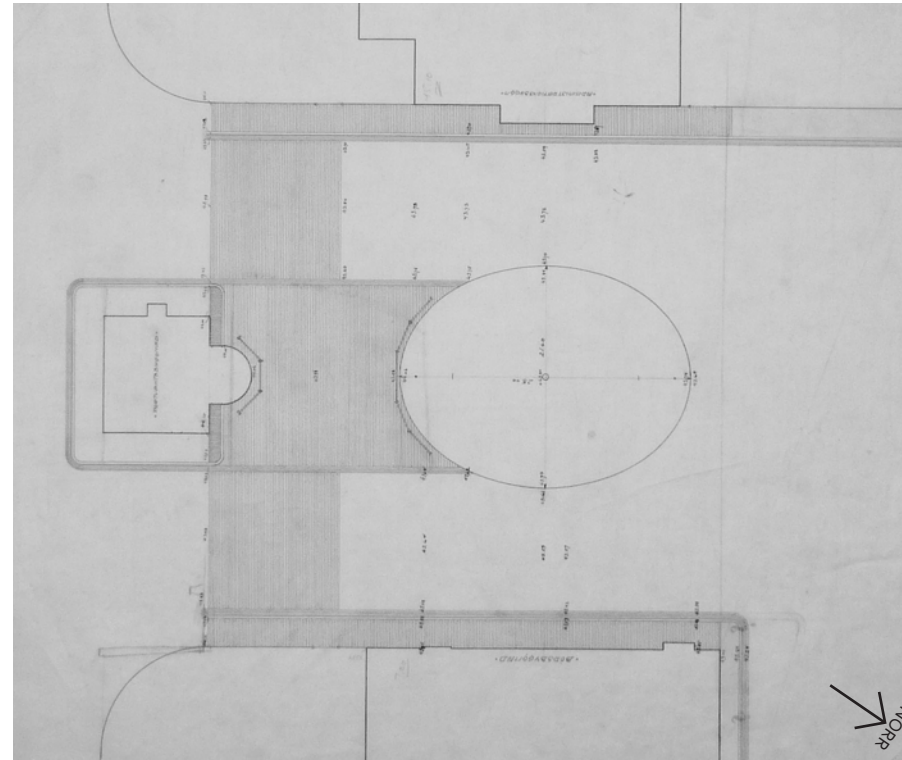
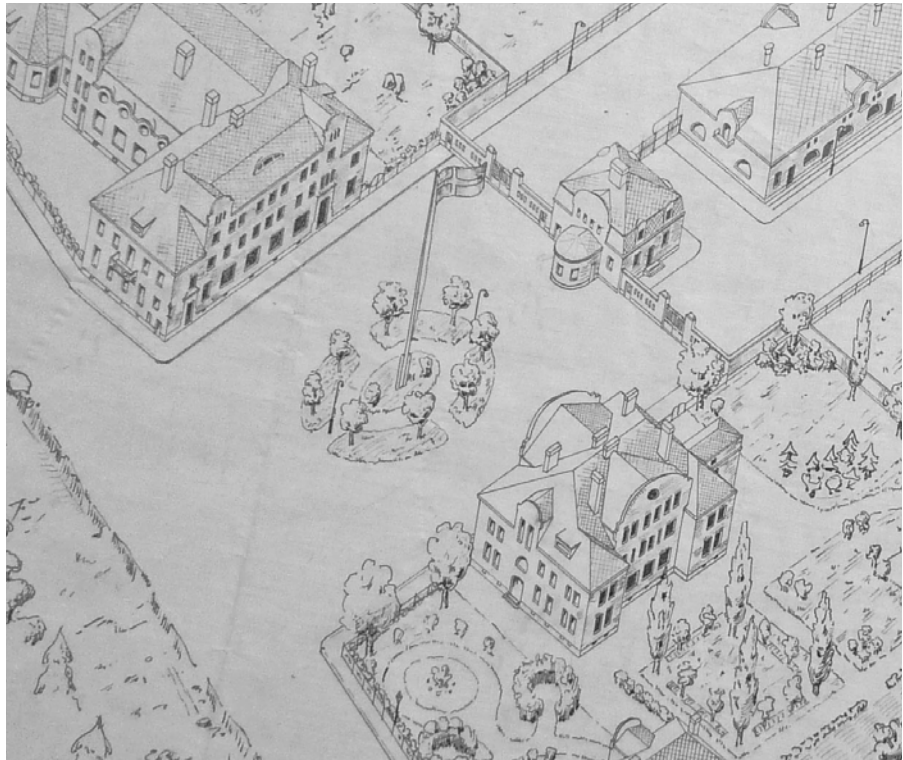
Slakthusplan utgjorde den representativa och huvudsakliga entréplatsen till Slakthusområdet. Platsen som ett utformades stort symmetriskt förtorg med måtten 58x52 meter. Torget låg öppet mot Palmfeltsvägen men på övriga tre sidor begränsades det av byggnader; Restaurations- och börsbyggnaden (hus 1), Portvaktshuset (hus 39), och kontorsbyggnaden (nu riven). Byggnadernas huvudfasader vändes mot platsen. Slakthusplan avgränsades ytterligare mot

1 Skylten över Hallvägen vid Slakthusplan markerar gränsen mellan den inre och yttre delen av området, där tidigare muren vid Portvaktshuset gick.

2 Slakthusplan från norr ca 1912. Omgiven av de ursprungliga tre byggnaderna samt muren vid portvaktshuset uppfattades Slakthusplan tydligt som en officiell och välavägd entréplats. I mitten var platsen utformad med en ellipsformad parkdel. Källa: SSA.

>>Slakthusplan

det inre slakthusområdet genom en tre meter hög mur (nu riven) som var sammanbyggd med Portvaktshuset. Slakthusplan var därmed en medvetet starkt rumsligt definierad entréplats, samkomponerad med bebyggelsen runtom.

Platsens centrum var utformad som en ellipsformad parkdel om 28x21 meter. Lägre prydnadsträd och planteringsytor formades till en regelbunden och välansad minipark, med en flaggstång i mitten.

Markbeläggningen på Slakthusplan var i stora delar tuktad sten (storgatsten) med cementfyllda fogar. Denna beläggning fortsatte utmed på körbanorna vid Portvaktshuset.

Förändringar

Flera av de rumsskapande elementen runt Slakthusplan har rivits, som muren vid Portvaktstugan och kontorshuset. Över Hallvägen, i höjd med portvaktshuset har en karaktärsfull huvudskylt för Slakthusområdet uppförts. Skylten har utformats till ett högt portmotiv över vägen med texten "Slakthusområdet". En ny byggnad (hus 46) har uppförts invid Slakthusplan vars skala och placering förändrat platsens sammanhållna karaktär. En spiralformad gångbro från tunnelbanan har förts in på platsen. Även gångbron förhåller sig fritt till platsens ursprungligen regelbunda utformning. Markbeläggningen har bytts till asfalt.

Utformning idag

Användning

Slakthusplan fungerar än idag som en huvudsaklig entréplats till området. Platsen har dock idag förlorat sin väldefinierade rumslighet vilket gör den svårare att uppfatta som avgränsad plats. Samtidigt finns flera av platsens ursprungliga och karaktärsskapande grundelement kvar i botten. Exempelvis är den ellipsformade parkdelen kvar som element, liksom restaurations- och börsbyggnaden samt portvaktshuset. Även platsens ursprungliga utbredning och gränslinjer är ännu läsbara i mark. Den sentida skyltningen över Hallvägen har kommit att bli ett karaktärsskapande element.

3 Axionometri över Slakthusplan. Källa: SSA.

4 Ritning från ca 1910 över beläggningstyper på Slakthusplan. Skrafferade delar visar "tuktad sten" (storgatsten) på gångbanor samt ytorna mellan den ellipsformade parkdelen och muren som utgick från portvaktshuset. Källa: SSA.

5 Flygbild över Slakthusplan. Källa: SBK

6 Vy över östra delen av Slakthusplan mot Hallvägen.

Fållan

Stockholms stads klassificering

Klassificerat område
Kulturhistoriskt särskilt värdefulla områden redovisade i Stockholms översiktsplan

Känslighet/tålighet

Hög känslighet

Kulturhistoriskt värde

Området har högt kulturhistoriskt värde (grön). Fållan är ett exempel på ett ursprungligt intakt kvarter inordnat efter områdets första strukturplan. Området har aldrig varit bebyggt utan blev tidigt iordningställt som grön kvarterspark. Det är ett av få gröna element inom området. Fler liknande reserverade kvarter fanns intill, men Fållan är den enda kvarvarande av dessa. Platsens lindträd är betydelsefulla element. Detta ger sammantaget att Fållan har högt miljöskapande värde, högt arkitektoniskt och autenticitetsvärde.

Känslighet/tålighet

Fållan har hög känslighet. Eventuella åtgärder ska syfta till att bibehålla befintliga värden, alternativt återskapa värden som gått förlorade. Fållans betydelse som grön offentlig plats bör bevaras och förstärkas. Dess ursprungliga gränser samt relationen till kringliggande ursprungliga kvarter och byggnader bör betonas. Befintliga träd har hög känslighet och förbättringsåtgärder bör vidtas vad gäller växtbäddar och beskärning.

Byggnadshistoria

Ursprunglig utformning och funktion

Fållan är ett av de ursprungligen reserverade kvarteren som var avsedda för framtida hallar. Området ligger på Marknadsavdelningen mellan stall för småboskap och stall för småboskap, och har samma kvartersdjup som dessa. Dess läge mellan huvudgatorna Hallvägen och

Livdjursgatan ger den en central plats i området. Som obebyggd tomt var den initialt fredad mot omgivande gator med staket. Efterhand kom den att bli regelbundet planterad med lindar och iordningsställd som parkyta. Två större provisoriska instängslade ytor av samma typ låg strax intill, öster om Hallvägen. Dessa fanns kvar ända en bit in på 1940-talet, men blev med tiden bebyggda.

Förändringar

Områdets omfattning och gränser har inte förändrats sedan Slakthusområdet invigdes. Nytt stängsel av äldre modell har iordningsställts under 1990-talet. Parkbänkar, armaturer och övrig utrustning har successivt tillkommit och bytts ut. Utsmyckning i form av stensulpturer från den nu rivna Centralsaluhallen har ställts upp i parkytan.

Utformning idag

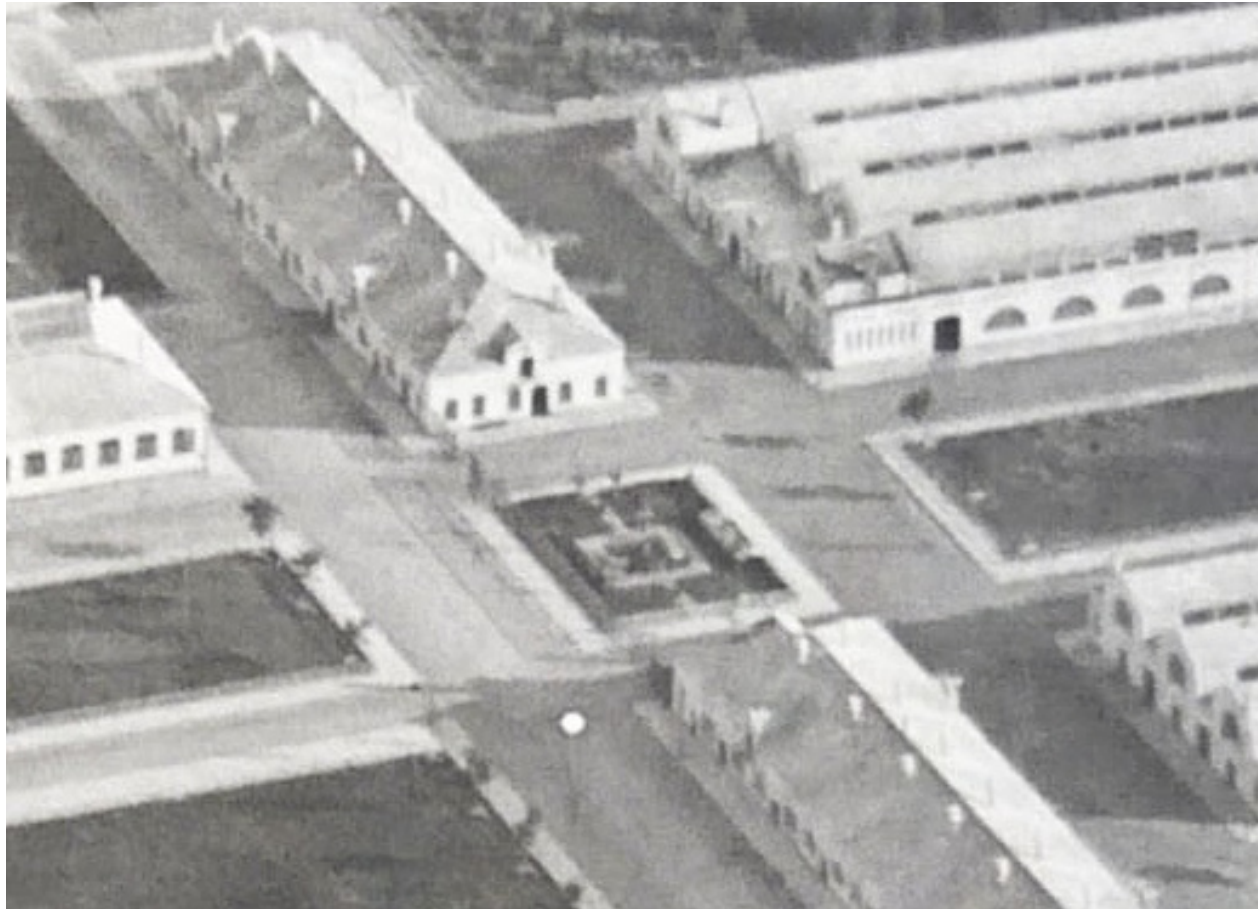
Användning

Fållan är idag utformad som en mindre kvarterspark. De tidiga lindarna är idag väl uppvuxna och några av de få träden inne på Slakthusområdet. De har samhörighet med de lindar som tidigare stod utmed Hallvägen intill. Det regelbundna gångsystemet, markmaterialen, planteringarna och utrustningen är av enkelt utförande. Utsmyckningarna från Centralsaluhallen befäster platsens status som parkyta.

1 Fållan från söder. Väl uppvuxna lindar står gräsytor. Gräsyterna delas upp av ett grusat gångsystem med enkla kanter av betongplattor. Platsen omgärdas av ett järnstängsel, utfört i stil enligt äldre ritningar för området.

>>Fållan

2

3

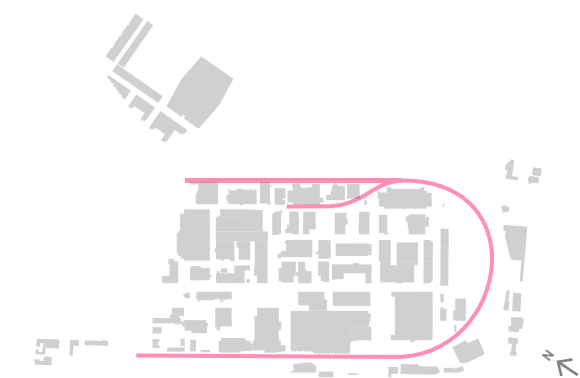
4

5

- 2 Flygbild över Fållan från norr vid tiden för nyanläggningen 1912. Fållan ligger som ett reserverat kvarter för utbyggnad, omgärdat av stängsel och anlagt med planteringar. Källa SSA.
- 3 Flygbild över Fållan från söder. Källa SBK.
- 4 Skulpturer från den rivna Centralsaluhallen står som utsmyckning i parken.
- 5 Fållan från Hallvägen.

Spårområde

Stockholms stads klassificering

- Gul**
Fastighet med bebyggelse vars kultuhistoriska värde motsvarar fodringarna för byggnadsminnen i kulturminneslagen
- Klassificerat område**
Kulturhistoriskt särskilt värdefulla områden redovisade i Stockholms översiktsplan

Kulturhistoriskt värde

Området har visst kulturhistoriskt värde (gul). Spårtrafiken var en förutsättning för att hantera godstransporter till och från Slakthusområdet. Järnvägen möjliggjorde lokaliseringen av verksamheten på tomten. Spårområdet är därför en betydelsefull del för att förstå det tidiga områdets flöden, processer och försörjning. Särskilt läget för den tidigare infarten i nordöst och det ännu brukade spårområdet i söder med sin karaktäristiska radie är betydelsefulla med dokumentvärde och teknikhistoriskt värde. Spårområdets gata utmed den östra gränsen, bevarade delar av den ursprungliga lastkajen samt slänten mot söder har alla upplevelsevärden och dokumentvärden. Även spårvägens tidigare stationsläge vid köttboden är betydelsefullt.

Känslighet/tålighet

Känsliga är spårområdets infart vid Palmfeltsvägen, dess sträckning utmed berget på den östra sidan, den halvcirkelformade delen i söder samt tillhörande slänt. Slänten är delvis sargad idag och hanteringen av den tidigare skarpt uppbyggda landformen bör ägnas omsorg vid förändring. Det är läsbarheten av området som försörjningsstråk och sambanden mellan dessa delar som är känsliga. Läget för lastkajen i öster kan med fördel uppmärksammas, liksom det tidigare spårsambandet mellan lastkajen och Slaktavdelningen. Kvarstående stolpverk kan med fördel integreras i en framtida utformning inom området. Tåligt är dagens material och utformning som asfalt, räcken, traverser.

Känslighet/tålighet

- Känsligt**
Spårområdets nuvarande och tidiga sträckning, samband med produktionsflödet, infarten mot Palmfeltsvägen, halvcirkeln i söder, lastrampen i väster
- Tåligt**
Spårområdets nutida material och utrustning

Byggnadshistoria

Ursprunglig utformning och funktion

Spårområdet var ett omfattande system med nära tre km spår samt tretton växlar inom tomten. Spåren bestod av normalspårig och smalspårig järnväg samt spårväg.

Järnvägen var det viktigaste transportsättet för djur till och från anläggningen. En ny station vid Nyboda sammanlänkade Slakthusområdet med landets järnvägsnät. Sträckningen mellan Slakthusområdet och Nyboda utfördes som enkelspårig järnväg med samma bredd som statsbanorna. Utöver detta anlände en del djur sjövägen till Söder Mälarstrand. Via nya spår längs Torkel Knutssongatan fördes de efter omlastning vid Liljeholmen till Slakthusområdet.

Järnvägsspåren löpte in till Slakthustomten i det nordvästra hörnet, och följde därefter den ursprängda bergssidan åt söder. Bangården bestod av tre spår i bredd. Lastkajen för avlastning av djur låg i väster, var 323 meter lång och 3 meter bred. Lastkajens murar och ramper var av platsgjuten betong och hade stålskodda kanter. Utmed kajen fanns även 33 djurfällor på 8x9 meter med järnstängsel.

Söder om lastkajen låg desinfektionsstationen och dess kaj på ett grenspår. Efter detta fortsatte spåren i en krökning med radie på 181 meter. Denna gav

Slakthustomten dess karaktäristiska avslutning med en brant halvcirkelformat slänt i söder. Järnvägsspåren fortsatte sedan fram till ett par stoppbockar vid kolskjulet i öster.

Den smalspåriga rälsens system gick internt på Slakthustomten. Det förband områdets olika verksamheter och byggnader med varandra, som fällorna på Marknadsavdelningen med Slakthusavdelningen via Marknadshallarna. Rälsen gick i nivå med gatubeläggningen och trafikerades av mindre “Decuille”-vagnar för transporter av djur och gods.

Spårvägen hade sin huvudstation vid slakthustomtens nordöstra hörna, vid köttboden. Spårvägen var var länkad in i området genom ett grenspår som gick in framför Stora förbindelsehallen. Där låg en avlastningsramp för djur. Spårvägen var förbunden med kajen vid Årstaviken, där lastbrygga och väntfällor fanns anlagda. Mycket av det material som behövdes till nybyggnationen kom på spårväg därifrån.

Förändringar

Transporterna till Slakthusområdet har efterhand övergått från tåg till lastbilstrafik. Med minskad betydelse för rälsstrafik har spår och latskajer successivt tagits bort. Spårområdet vid södra delen har övergått till att nyttjas av SL. Den anslutande spårdragningen från Nyboda har skurits av från slakthusområdet

i nordöstra hörnet för att istället trafikeras av Tvärbanan. Slänten i söder har gröpts ur och spårområdet på platån ovanför har minskats för att ge plats för en arbetestunnel till Södra länken.

Utformning idag

Användning

Spårområdet är i stora delar ännu kvar i läsbar form av breda gator utmed områdets sidor. Spårområdet nyttjas idag som körytor och uppställningsplats för lastbilar. Spåren är däremot i huvudsak borttagna. Ett undantag är det halvcirkelformade området i söder som ännu har kvar en stor del räls. Det nyttjas som uppställningsplats för vagnar och lok av SL. Den stora lastkajen i öster är i delar riven eller överbyggd. I partier finns den dock kvar i ursprungligt utförande. Ett flertal stolpverk för luftledning från spårområdet finns kvar idag, vissa är på omflyttade till nya lägen inom området.

1 Spårområdet i den södra delen.
2 Vy mot öster och slakthallarna ca 1912. Den smalspåriga rälsen förband lastkajen med slakthallarna. I de mindre vagnarna transporterades främst får och svin. Källa: SSA.
3 Inom området finns ännu ett flertal stolpverk för tidigare spårtrafik.
4 Mot söder avslutas slakthustomten med den karaktäristiska halvcirkelformade slänten som formades efter spårområdets 181meters radie.
5 Spårområdet mot norr mot infarten vid Palmfeltsvägen. Framme till höger i bild låg den stora lastkajen, vilken i delar ännu finns kvar. Idag används spårområdet som en körgata främst större transportfordon. Den ursprängda bergväggen begränsar Slakthustomten åt väster.
6 Spårområdet redovisas på situationsplanen från 1982. Den smalspåriga rälsen samt spårvägsrälsen till Slakthallarna är då borttagna. Källa: SSA.

>>Spårområde

2

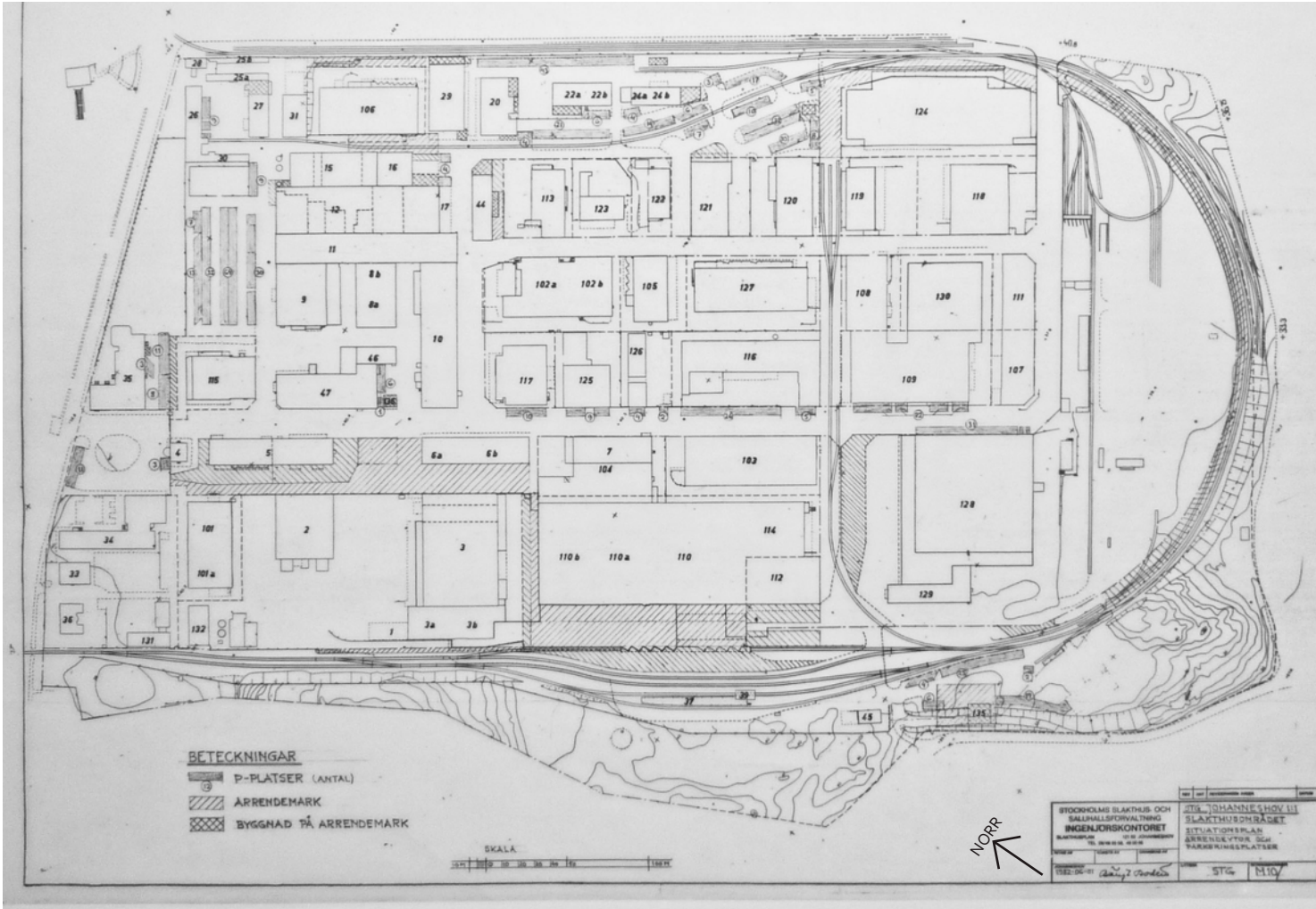
3

4

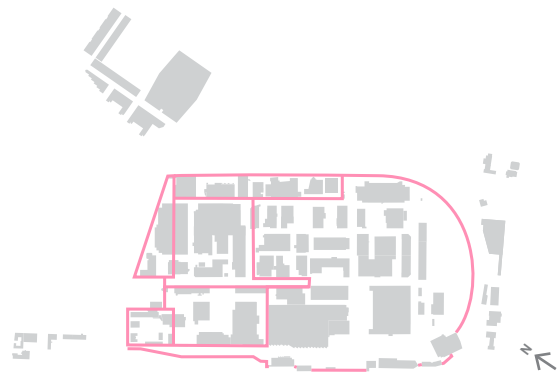

5

6

Staket, plank, murar och ramper

Stockholms stads klassificering

Klassificerat område
Kulturhistoriskt särskilt värdefulla områden redovisade i Stockholms översiktsplan

Känslighet/tålighet

- Känsligt**
Lägen för ursprungliga gränser mellan områdets huvudsakliga delar
- Tåligt**
Sentida utformning av stängsel, plank, murar, ramper

Kulturhistoriskt värde

Området har högt kulturhistoriskt värde (grön). Slakthusets indelning i olika områden gestaltade områdets flöden och processer. Endast få av dessa ursprungliga avgränsningar finns kvar, men lägena för dessa är betydelsefulla. Utformningen av dagens staket, plank och stängsel samt ursprungliga murar och ramper har upplevelsevärden samt dokumentvärden.

Känslighet/tålighet

Känsliga är lägena för de ursprungliga gränserna mellan områdets olika delar, som mellan Marknads- och Slakthusavdelningen eller gränsen på bägge sidor av Portvaktshuset. Dessa lägen kan uppmärksammas i framtida utformning. Känsliga är ursprungliga ramper och murar av betong. Tåliga är dagens utformning av infarten vid Hallvägen samt planket utmed bergskärningen i väster. Tåliga är den sentida utformningen av stängsel i centrala området.

Byggnadshistoria

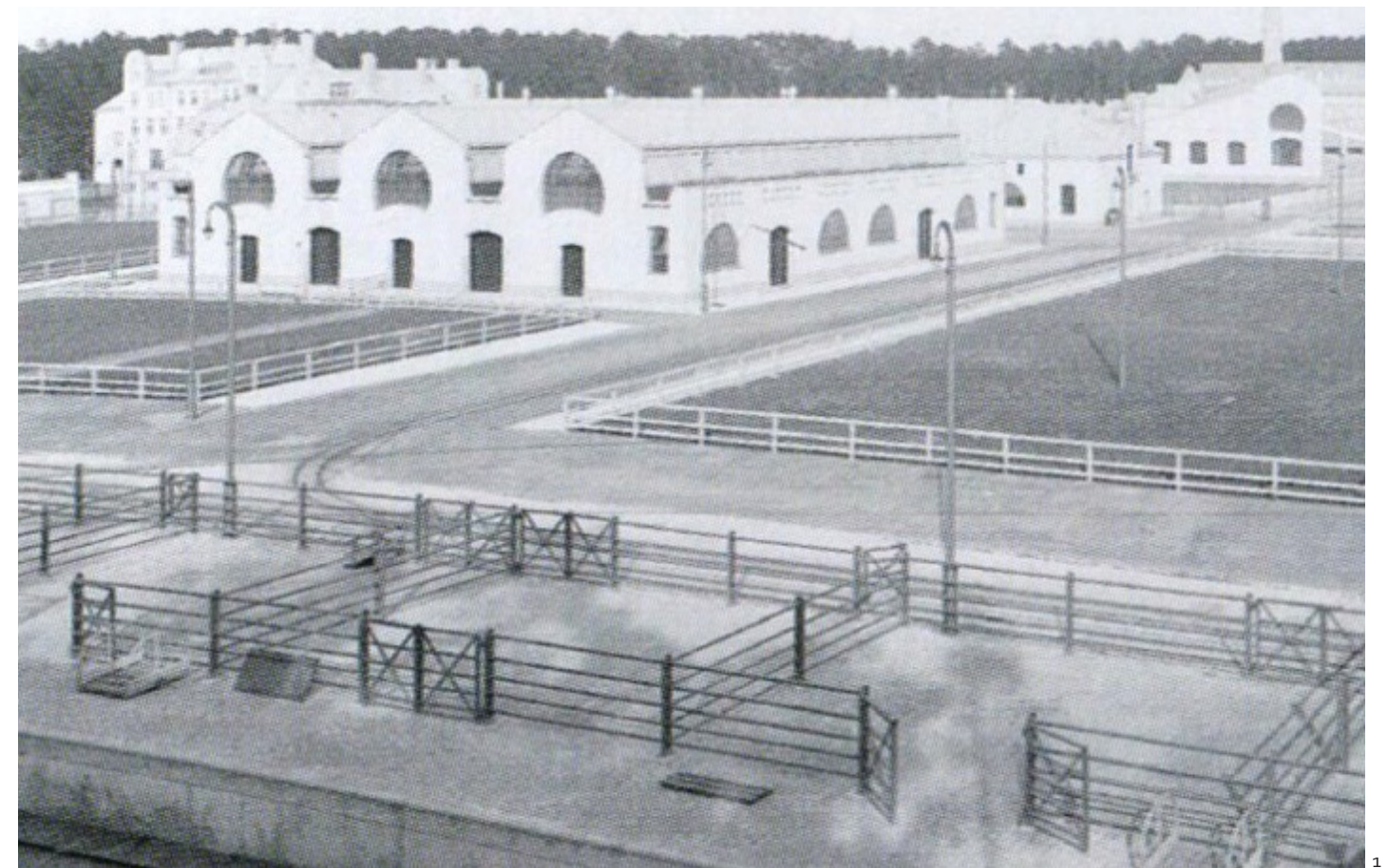
Ursprunglig utformning och funktion

Slakthusområdet var ursprungligen ett tydligt avgränsat område utåt. Tillträde till området gick att få endast från väl definierade entréer. Däremellan avgränsades området av staket, plank eller murar. Även mellan olika avdelningar inne på området, som mellan marknadsavdelningen och kreatursavdelningen, fanns tydliga avgränsningar.

Avgränsningarna delade in området i olika avdelningar, men även i olika kvarter (reserverade delar). Denna kvartersstruktur är synlig än idag. Avgränsningarna bestod av mur, plank, trästängsel, järnstaket samt flätstängsel av ståltrådgaller.

Portvaktshuset markerade gränsen mellan Slakthusplan och de inre slakthusområdet. Gränsen bestod av en tre meter hög mur av kalksandstegel, oputsad och fogstruken på samma vis som fasaderna. Muren hade kör- och gångportar som ledde in till dagens Hallvägen och Livdjursgatan.

Mellan slakthus- och marknadsavdelningarna, i öppningarna mellan portvaktshuset och småboscapsstallet samt storboscapsstallet fanns kraftiga järnstaket. Järnstaketet bestod av valsat järn, var 2,6 meter högt, med T-järn som stolpar, spjälor av

rundjärn och ramstänger av L-järn. Även fällorna vid järnvägsrampen hade järnstaket. Slakthus- och marknadsavdelningarna avgränsades vidare av ett plank utmed den nordvästra sidan, i övrigt av trästaket. Planket bestod av 25mm ohyvlade, ospontade brädor, var tre meter högt och målat i ljusgrå oljefärg med brytning i grönt. Samma plank gick runt stallgårdarna för hästar, samt vid sanitetsgården. Övrigt stängsel på området, som vid yttergränserna, var ett tre meter högt spjälstaket målat i rött. Detta "idealstaket" utgjorde även gräns mot den ursprungligen obebyggda delen i söder.

Runt de reserverade, ursprungligen obebyggda delarna i områdets inre delar löpte ett kraftigt, en meter högt trästängsel.

Trädgårdarna i områdets norra del avgränsades av flätat ståltrådgaller på ramar av valsat L-järn med stolpar av t-järn och var målat i pansarfärg.

De ramper och murar som fanns i området, som kajen vid järnvägen och rampen vid huvudstationen, utfördes av plattsjuten betong. Betongen skoddes vanligen med L-stål eller kvartsrör av stål i kanterna.

Förändringar

Merparten av avgränsningarna har tagits bort. Indelningen av områdets olika ursprungsdelar har blivit upplöst. Även gränsen utåt har blivit mer otydlig. Ett järnstaket har uppförts efter äldre modell vid Fällan, runt parkdelen samt invid flera byggnader, som stall för storboskap (hus 41). Ett högt och kraftigt träplank har ersatt ett äldre på bergkanten mot villabebyggelsen i väster.

Utformning idag

Användning

Slakthusområdet avgränsas idag huvudsakligen med körbommar över infartsvägarna mot omgivningen. Till detta kommer planket utmed bergskärningen i väster. Även sentida avgränsningar i det centrala området har tillkommit, med utförande efter förebild av ursprungliga stängsel inom området. Inom området finns ännu kvar tidigt utförda ramper och murar av plattsjuten betong.

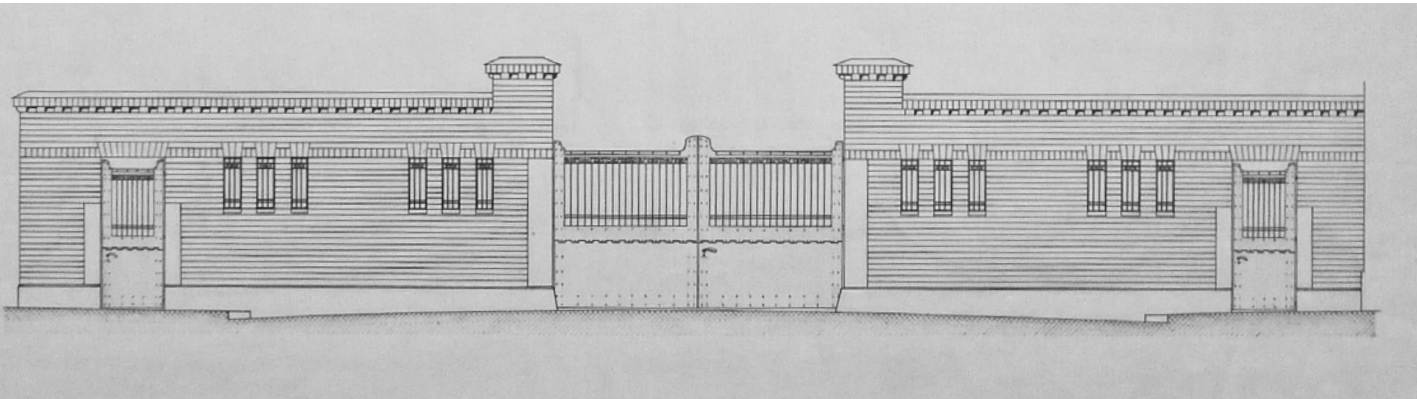
>>Staket, plank, murar och ramper

2

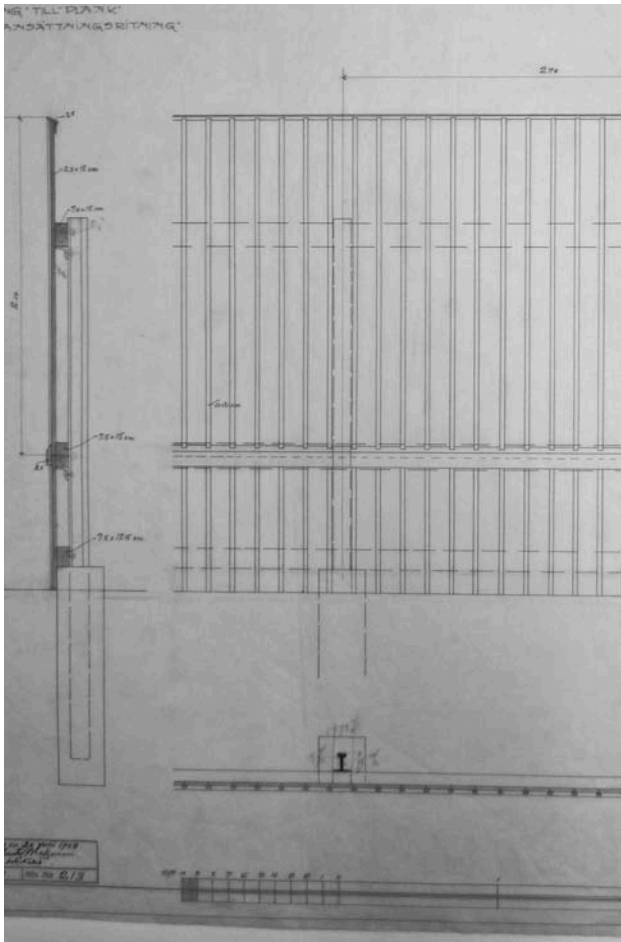
3

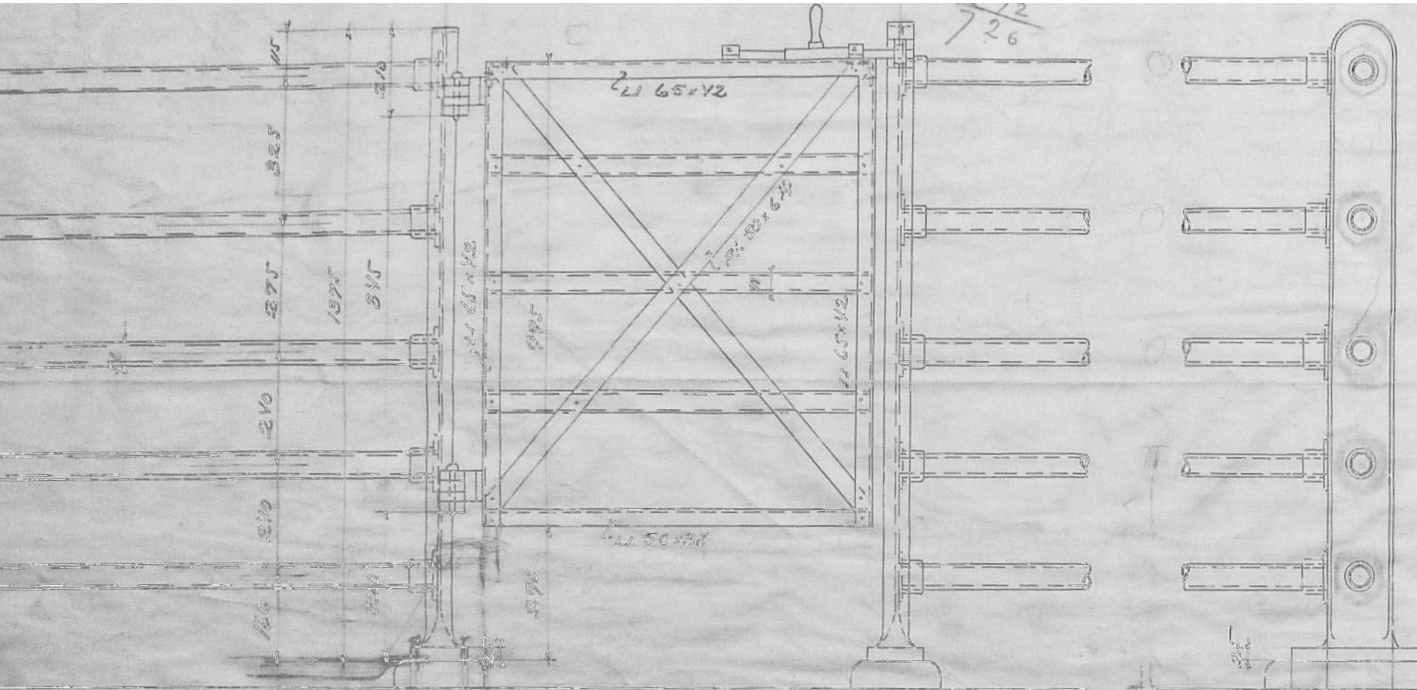
4

5

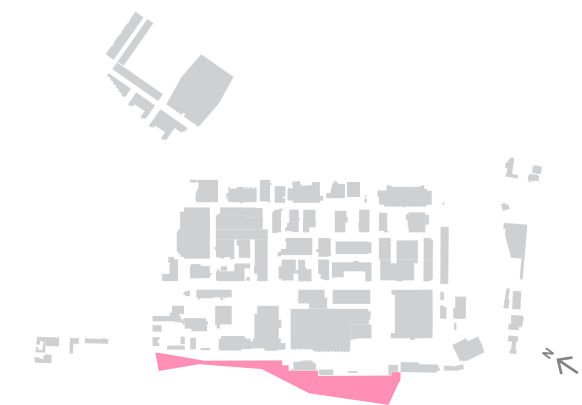
6

7

- 1 Fällorna med järnstängsel vid lastkajen i väster ca 1912. Källa: SSA
2 Järnstängsel vid Fällan. Ett flertal stängsel av denna typ finns nyttillverkade inom området.
3 Ramper av plattsjuten betong med stålsockda kanter är vanligt förekommande både i äldre och senare delar.
4 Ritning över muren som separerade Slakthusplan och det yttre entréområdet från det inre Marknads och Slaktområdet. I muren fanns två körportar in till hallvägen respektive Livdjursgatan. Källa SSA
5 Träplanket i väster som fungerar som bullerskydd för småhusbebyggelsen invid slakthustomten.
6,7 Ritningar över träplank samt järnstängsel för de ursprungliga typerna av inhägnader. Källa SSA

Bergsparken

Stockholms stads klassificering

Klassificering saknas

Kulturhistoriskt värde

Den yttre miljön är ej klassificerad av Stockholms stadsmuseum. Bergsparken har upplevelsevärde genom sitt miljöskapande värde. Den är ett av få gröna element av naturmarkskaraktär i Slakthusområdets närområde. Genom sin topografi och förekomsten av berg i dagen visar berget på områdets ursprungliga landformationer. Området ingår i den ursprungliga slakthustomten, har varit bebyggd med bl. a. tillhörande bostäder och har under lång tid utgjort en buffertzon mellan småhusbebyggelsen i väster och slakthustomten i öster och kommit att nyttjas som extensivt skött parkmark med naturmarkskaraktär. Den har höga rekreativvärden och biologiska värden.

Känslighet/tålighet

Bergsparken är känslig. De naturvärden som ryms i området är känsliga för stora förändringar. Vegetationen av hållmarkskaraktär med sitt trädbestånd och sin undervegetation av risväxter, mossor och lavar är känslig för en intensifierad användning av området. Tåligt är sentida utformning av plank och trappor.

Byggnadshistoria

Ursprunglig utformning och funktion

Slakthusområdet anlades på mark som dels bestod av åkermark, dels av naturmark med myrmark och blandad tallskog. Inom tomten, mot väster, reste sig berget till en framträdande höjdrygg. När berget sprängdes ur för att ge plats åt spårområdet lämnades tomtdelen

- 1 Bergsparken ger en fri vy över omgivningarna genom sin höga bergsrygg.
- 2 Situationsplan från 1906 som visar landformerna i området, planerad småhusbebyggelse väster om Bergsparken samt den planerade spårdragningen in på slakthustomten. Slakthustomtens gräns i rött. Källa: SSA.
- 3 Ett gångsystem med trappvägar av trä går genom området från norr till söder.
- 4 Bergsparkens tallbestånd samt planket mot Slakthusområdet i öster.

Känslighet/tålighet

Känsligt
Vegetationen av hållmarkskaraktär

Tåligt
Sentida utformning av plank, trappor

öster om sprängkanten i delar obebyggd. Viss bebyggelse fanns som var knuten till slakthusområdet, som det marketenteri och den kamrersbostad vilka låg i nordvästra hörnet. Väster om bergsparken låg mark planerad för småhusbebyggelse. Bergsparken förblev i huvudsak ett område med berg i dagen samt med spontant etablerad vegetation. Vegetationen bestod främst av tallskog av hållmarkskaraktär samt lövträdbestånd i de flacka låglänta delarna.

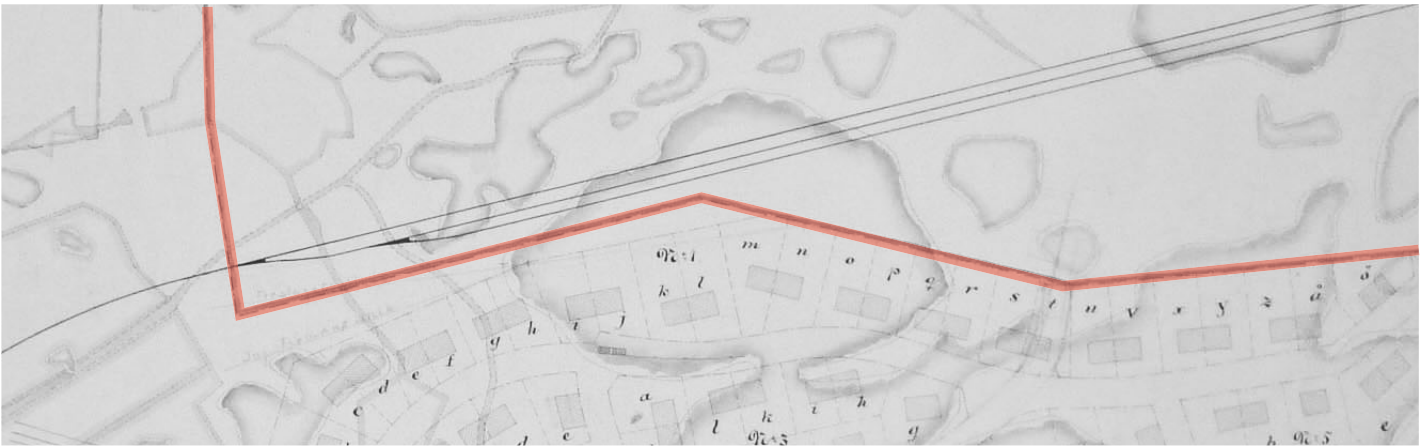
Förändringar

Ett system med gångtrappor av trä har byggts för att förbättra det promenadstråk som går genom området från norr till söder. Marketenteri samt kamrersbostaden har rivits. Ett högre bullerplank av trä, som skydd för småhusbebyggelsen i väster, har ersatt äldre avgränsningar mot Slakthustomten.

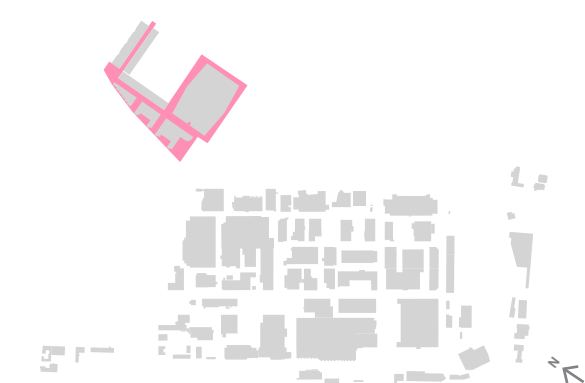
Utformning idag

Användning

Området består idag främst av spontant etablerad tall och lövskog i en sammanhängande sträckning från Lindevägen till Palmfeltsvägen. Berg i dagen med lavar och mossor är förekommande främst i de högre delarna. Området används idag som park och närrekreation för spontanlek och promenader av för närboende. Trappsystemet och bullerplanket är underhållna. Bergsparken utgör en buffertzon mellan småhusbebyggelsen i väster och slakthustomten i öster.

Arenagångarna

Stockholms stads klassificering

 Klassificering saknas

Känslighet/tålighet

 Känsligt
Den sammanhållna utformningen och samspelet med den kringliggande bebyggelsen

Kulturhistoriskt värde

Den yttre miljön är ej klassificerad av Stockholms stadsmuseum.
Arenagångarna har miljöskapande, arkitekturhistoriska och samhällshistoriska värden. Området ingår som en del av den konsekvent utformade miljön i globenområdet med postmodern arkitektur. Utformningen av marken är starkt förbunden med de omkringliggande byggnadernas gestaltning. Arenagångarna är genom det konsekventa planutförandet och deras sammanhållna uppbyggnad med exempelvis möblering, byggda element, vegetationsstruktur tydliga exponenter för sin tid. De är nära knutna till många stockholmares evenemangsbesök i Globen.

Känslighet/tålighet

Arenagångarna är känsliga. Det är den sammanhållna utformningen och samspelet med den kringliggande bebyggelsen som är känslig för förändring. Det innefattar markmaterial, ursprunglig möblering, stödmursegment och vegetationskaraktär.

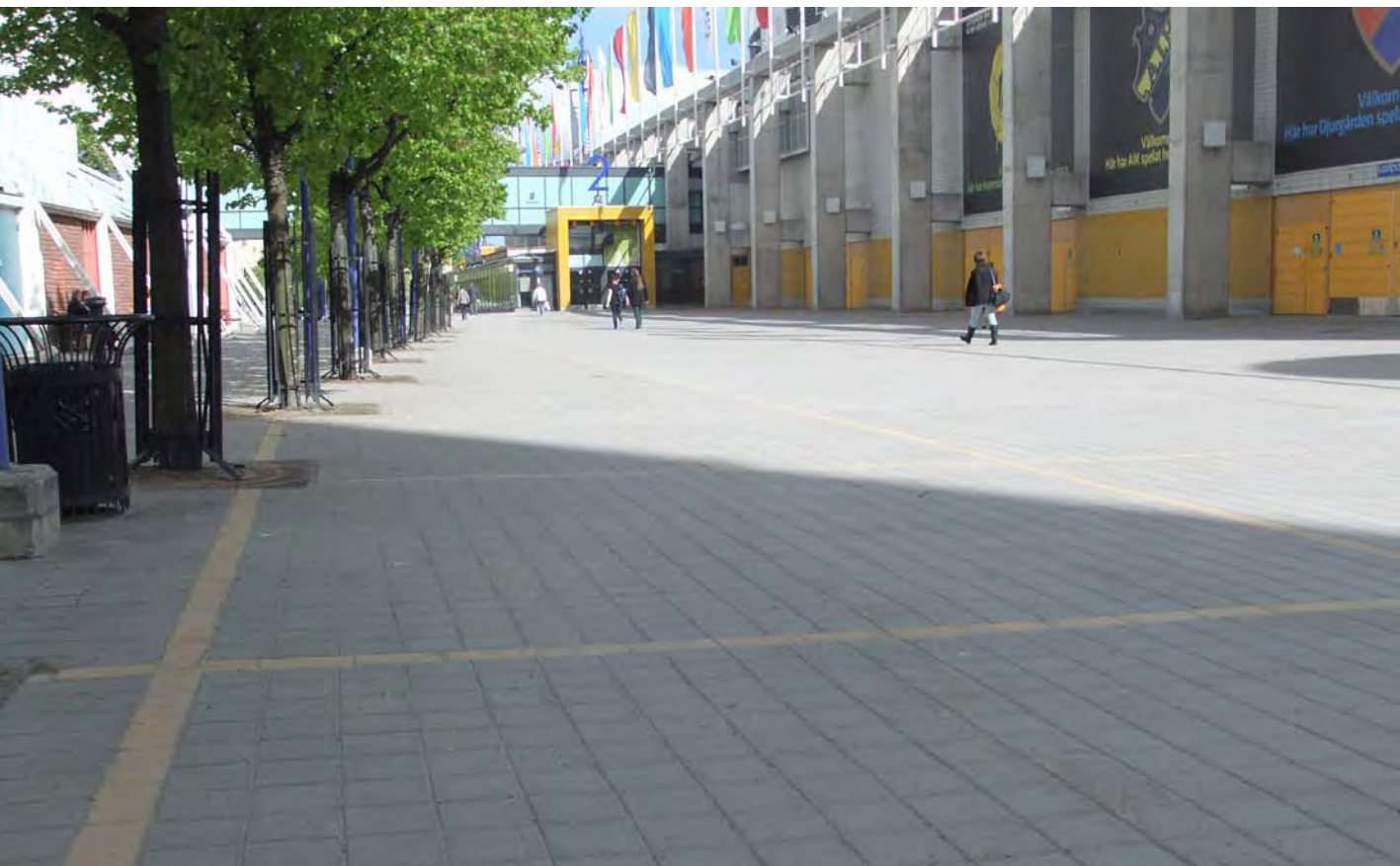
Byggnadshistoria

Ursprunglig utformning och funktion

Arenagångarna är utförda i samband med uppförandet av Globenarenan och omgivande byggnader. Området är planerat för att hantera stora publikströmmar vid evenemang och är därför indelat i större öppna ytor och tydliga stråk mot målpunkter som entréer, garage och allmänna kommunikationer. Ursprungligen planerades för ett mer omhändertaget stadsrum, med större inslag av träd och möblering. Krav på framkomlighet och stora ytor för att klara utrymning vid evenemang begränsade detta.

Området är starkt trafikseparerat och avsett som fredat torgstråk för fotgängare och enstaka servicefordon. Eftersom Arenagångarna i regel ligger på en upplyft nivå kan de nås endast med trappor eller hiss från de omgivande gatorna. Detta medför att området utgör zonerad miljö utan genomströmning, avskild från övriga stadsdelar.

Markbehandlingen utgörs av att sammanhållet golv av små kvadratiska ljusgrå betongplattor vilket går obrutet mellan fasaderna utan kantstenar eller nivåskillnader. Betongplattorna delas in i ett rutmönster om 2.5x2.5 meter av en fris av gult marktegel eller mörk betongsten. Markens mönster och färger samspekar med omgivande fasadernas indelning. Utrustning, som möblering och armaturer, samt

trädplantering och upphöjda växtbäddar är förlagda i sammanhållna möbleringszoner. De primärfärger som används på byggnaderna återfinns även i yttre miljön, som på armaturstolparna. Handedare är utförda i rostfritt.

Marken är i stora delar underbyggd vilket har medfört att de flesta växtbäddarna är upphöjda. Till dessa har ett specialutformat sittbart murelement i prefabricerad betong tagits fram, vilket används genomgående i området. Övriga murar är utförda i platsgjuten betong, och trappor är klädda med granit. Vegetationen utgörs av stamträd av lind, samt tåliga buskar som spiraea. Träden används arkitektoniskt i samlade geometriska grupperingar eller i linjestråk.

Förändringar

Utformning och karaktär inom området är i huvudsak oförändrade. Vid komplettering av ny bebyggelse har behandlingen av den yttre miljön följt karaktären från ursprungliga utformningen.

Utformning idag

Användning

Oförändrad inom området.

- 1 Arenagångarnas golv utgörs av stora ytor som ska klara publik och utrymning vid evenemang.
- 2 Markmaterial av mindre kvadratiska betongplattor indelade av gult marktegel

>>Arenagångarna

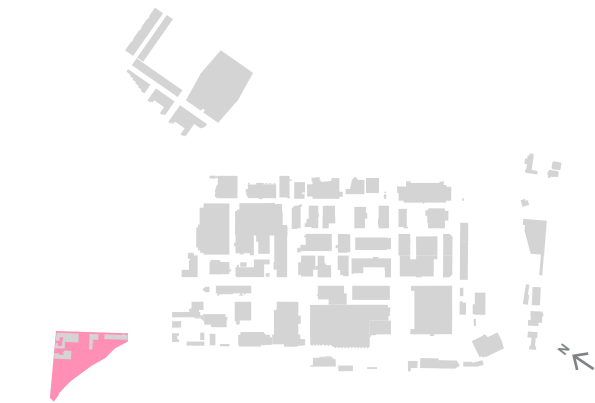

1 Tydliga gångstråk och möbleringszoner med trädplateringar delar in ytorna
2 Specialtillverkade betongmurselement med sittbar kant runt upphöjda växtbäddar
3 Geometriskt placerade lindträd vid trappan som leder upp till Arenagångarna från Arenavägen

Kv. Renseriet

Renseriet 12, 14, 15, 25, 26

Stockholms stads klassificering

Grön (Renseriet 12, 25)
Högt kulturhistoriskt värde. Byggnaden är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt.

Gul (Renseriet 14,15,26)
Fastighet med bebyggelse vars kulturhistoriska värde motsvarar fodringarna för byggnadsminnen i kulturminneslagen

Kulturhistoriskt värde

Renseriet 12 och 25 har högt kulturhistoriskt värde (grön). Renseriet 14,15 och 26 har visst kulturhistoriskt värde (gul). Fastigheternas yttre miljö beskriver det mindre industriområdets utveckling och utgör en betydelsefull rest från den äldsta industriepoken i Enskede gård med koppling till Slakthusområdet. Värdet är arkitekturhistoriskt, miljöskapande, industri- och lokalhistoriskt. Trots att ett flertal byggnader har rivits och gårdsmiljöer försvunnit kan delar av den intima äldre gårdsmiljön upplevas, särskilt vid Renseriet 25 och utmed Tjurhornsgård i norr.

Känslighet/tålighet

Gårdsmiljöer vid Renseriet 25 och yttre miljö utmed Tjurhornsvägen är känsliga. Det är gårdsrummens karaktär av små arbetsgårdar, omgivna av olikartad bebyggelse och plank mot gatan som är känslig. Gårdsmiljöer vid Renseriet 12,14,15 och 26 är tåliga. Förgårdsmark mot Bolidenvägen är tålig.

Byggnadshistoria

Ursprunglig utformning och funktion

Kvarteret Renseriet ligger i direkt anslutning till Slakthusområdet tillsammans med kvarteret Linde torp. På detta område etablerades kort efter Slakthusets uppförande 1912 en mängd mindre industrier för köttförädling samt framställning av biprodukter, t. ex.

Känslighet/tålighet

Känsligt
Gårdsmiljöer vid Renseriet 25 och yttre miljö utmed Tjurhornsvägen

Tåligt
Gårdsmiljöer vid Renseriet 12,14,15
Förgårdsmark mot Bolidenvägen

hudar, fett och tarmar. Kvarteren var tätt bebyggda med intima gårdsmiljöer. De fria gårdsytorna användes som arbetsytor och till upplag och rymde ett flertal uppvuxna träd. Förgårdsmarken mellan de indragna byggnaderna och Bolidenvägen utgjordes av gröna markytor, på samma vis som i angränsande kvarter åt nordväst.

Förändringar

Stora delar av de tidigare tätt bebyggda kvarteren har successivt avrivits för att användas till parkering. Förgårdsmarken har efter 1940-talet asfalterats till förmån för parkering. Vid entrén till hus 69, Renseriet 26, har nya murar av granit uppförts under sent 1990-tal.

Utformning idag

Användning

Gårdarna vid Renseriet 25 är intima med fina rumsligheter och avgränsas av mot gatan av höga plank med portar och mindre byggnader. De används ännu som arbetsgårdar och upplagsytor. Den yttre miljön är levande, rik på variation i innehåll, storlek, skala och uttryck. Den är en karaktärsfull reminiscens från ett äldre Stockholm som till stora delar försvunnit.

Gårdarna till Renseriet 12,14,15 och 26 används övervägande till parkering. Marken består av öppna asfaltytor samt inslag av gräsytor och trädplanteringar.

1

I gränserna av fastigheterna finns sentida stängsel. Enklare stödmurar av betong terrasserar marken till effektiva parkeringsytor. Från gårdarna erbjuds goda visuella samband över Tvärbanan mot Lindeparken.

Förgårdsmarken utmed Bolidenvägen utgörs huvudsakligen av plana asfaltytor i nivå med gatan. Byggnaderna står indragna ett stycke från Bolidenvägen. Enstaka kvarstående större träd står på förgårdsmarken.

2

3

- 1 Förgårdsmark mot Bolidenvägen. Ytan är asfalterad och används för parkering.
- 2 Renseriet 14 och 15. Marken utgörs av stora asfalterade ytor för parkering.
- 3 Infarten till Renseriet 14 och 15 från Bolidenvägen. Betongmurar terrasserar marken till parkering. I fonden syns Lindeparkens träd bortom Tvärbanan.

>>Arenagångarna

- 1 Gårdsmiljö på Rensriet 25
- 2 Plank och byggnader avgränsar Rensriets gårdar mot Tjurhornsgatan
- 3 Liten arbetsgård mellan bebyggelse i Rensriet 25
- 4 Tjurhornsgatan mot väster. Rensriet 25 till vänster.

Kv. Isterbandet

Isterbandet 3, 5, 6

Stockholms stads klassificering

- Grön (Isterbandet 6)**
Högt kulturhistoriskt värde. Byggnaden är särskilt värdefull från historisk, kuturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt.
- Gul (Isterbandet 5)**
Fastighet med bebyggelse vars kultuhistoriska värde motsvarar fodringarna för byggnadsminnen i kulturminneslagen.
- Grå (Isterbandet 3)**
Fastighet med ringa kultuhistoriskt värde.

Kulturhistoriskt värde

Isterbandet 6 har högt kulturhistoriskt värde (grön).
Isterbandet 5 har visst kulturhistoriskt värde (gul).
Isterbandet 3 har ringa kulturhistoriskt värde (grå).

Känslighet/tålighet

Den yttre miljön vid Isterbandet 3, 5 och 6 är tåliga.

Byggnadshistoria

Ursprunglig utformning och funktion

Kvarteret Isterbandet ligger mellan Träderskolevägen och Enskedevägen. Före 1950-taket hade Enskedevägen en annan sträckning och det låglänta området brukades för odling. Först att bebyggas var tomten Isterbandet 6, med Elstationen (hus 66), vilken uppfördes 1911. Tomten utgjorde då en avgränsad ö i odlingsmarken, omgärdad av en trädkrans utmed tomtens sidor.

Förändringar

Områdets mark kom successivt bebyggas ytterligare, och den odlade marken reducerades i etapper. De byggnader som uppfördes utformades med enkla hårdgjorda gårdar med främst parkerings- och körytor. Under 1940-talet tillkom byggnader på Isterbandet 3.

Känslighet/tålighet

- Tåligt**
(Isterbandet 3,5,6)

Även Isterbandet 6 förändrades genom nya byggnader från 1940-talet och framåt. Enskedevägens omläggning och breddning utfördes under 1950-talet, vilket medförde att området minskades i söder. Isterbandet 5 bebyggdes under 1960-talet.

Utformning idag

Användning

Gårdsmarken till de tre fastigheterna Isterbandet 3,5 och 6 har likartad användning och utformning idag. De brukas i huvudsak till parkering, körytor och uppställningsytor. Marken domineras av asfaltytor ända fram mot fasaderna. Byggnaderna ligger fritt placerade på tomterna, indragna från omgivande gator. De gårdsrum som bildas mellan byggnaderna är halvöppna och av enklare brukskaraktär. Fastigheterna avgränsas mot omgivningen med högre stängsel, och i gränsen mellan dessa finns emellanåt uppvuxen vegetation. Isterbandet 6 har en viss grad av kvarstående träd från äldre planteringar kvar, som björkar från trädkransen. Mot söder och Enskedevägen är utgörs marken av stora klippta gräsytor med parkträd i grupper. Lindträd kantar gatan.

1

2

3

- 1 Isterbandet 6 vid Enskedevägen. Klippta gräsytor skiljer byggnaden från gatan, som kommit närmre in på efter omläggningen under 1950-talet. I förgrunden en av en handfull kvartstående björkar från trädkransen runt Isterbandet 6
- 2 Öppna asfaterade gårdsytor för uppställning av fordon i Isterbandet 6. Mellan byggnaderna bildas enklare öppna gårdsrum. Isterbandet 6
- 3 Gårdsyta vid Isterbandet 3. Asfalterad mark. Spontan etablerad vegetation utmed stängslet i gränsen mot Träderskolevägen

Kv. Grishuvudet

Grishuvudet 3 och 4

Stockholms stads klassificering

Gul (Grishuvudet 3 och 4)
Fastigheter med bebyggelse vars kultuhistoriska värde motsvarar fodringarna för byggnadsminnen i kulturminneslagen

Känslighet/tålighet

Tåligt
(Grishuvudet 3 och 4)

Kulturhistoriskt värde

Fastigheterna har visst kulturhistoriskt värde (gul). Värdet ligger främst i funktionen och som delar av ett bensinstationskluster runt trafikplatsen vid Enskedevägen.

Känslighet/tålighet

Den yttre miljön vid Grishuvudet 3 och 4 är tålig.

Byggnadshistoria

Ursprunglig utformning och funktion

Området utgjorde tidigare en lägre avslutande del av den naturmarkdominerade ås som löpte parallellt med Nynäsvägen. Bensinstationen på Grishuvudet 3 uppfördes 1980-81 för Shell. Den föregicks av en tidigare bensinstation som legat på platsen sedan 1958. Bensinstationen på Grishuvudet 4 uppfördes 1959-60 för Caltex, senare Texaco, idag Preem.

Förändringar

Den yttre miljön har genomgått successiva förändringar vid ändring av byggnader och omdisponering av trafikflöden inom fastigheten. Den yttre miljöns karaktär med funktionella kör- och parkeringsytor för besökande fordon har bestått genom dessa förändringar. Tidigare löpte en tillfartsväg till Enskedevägen mellan fastigheterna Grishuvudet 3 och 4 från dagens Arenavägen. Vägen ligger ännu kvar i avsnittet mellan fastigheterna.

1

2

1 Grishuvudet 2 och 3. Huvuddelen av marken är asfalterad.
2 Flygild över benzinmacksklustret. Behovet av körytor har styrt dispositionen. Källa: SBK

Kv. Skinkan

Skinkan 2

Stockholms stads klassificering

Gul
Fastigheter med bebyggelse vars kultuhistoriska värde motsvarar
fodringarna för byggnadsminnen i kulturminneslagen

Känslighet/tålighet

Tåligt

Kultuhistoriskt värde

Fastigheten har visst kultuhistoriskt värde (gul).
Värdet ligger främst i funktionen och som del av
ett bensinstationskluster runt trafikplatsen vid
Enskedevägen.

Känslighet/tålighet

Den yttre miljön är tålig.

Byggnadshistoria

Ursprunglig utformning och funktion

Bensinstationen samt vidhängande verkstad uppfördes
1959-60 för Bilägarnas Inköpsförening, Stockholm.

Förändringar

Den yttre miljön har genomgått successiva
förändringar vid ändring av byggnader och
omdisponering av trafikflöden inom fastigheten. Den
yttre miljöns karaktär med funktionella kör- och
parkeringsytor för besökande fordon har bestått genom
dessa förändringar.

Utformning idag

Användning

Bensinstation samt verkstad. Miljön runt
bensinstationen mot Arenavägen präglas av att
tillhöra det större väglandskapet, med fri placering av
byggnader, lös rumslighet och otvungen dispositon av
områdets ytor.

Utformningen bygger på att gynna effektiva flöden
och trafikorörelser av besökande fordonstrafik.
parkeringsplatser. Dessa stöds av områdets
färgstarka och visuellt kraftfulla språk, genom
skyltar och symboler. Marken domineras idag av
stora sammanhängande funktionella asfaltstytor.
Vid verkstaden mot Trädkolevägen är gårdsmarken
inhägnad av höga stängsel, asfalterad och utformad
för parkering. Mot söder och Enskedevägen är utgörs
marken av stora klippta gräsytor med parkträd
i grupper samt äldre lindträd utmed gatan. Tre
karaktärsfulla kvarstående äldre tallar står ut i det
trafikdominerade området.

1 Skinkan 2 mot söder. Området är hårdgjort och utan tydlig indelning
eller avgränsning. I fonden tre tallar bevarade vid Enskedevägen.
2 Parkeringsytor på gårdsmarken mot Trädkolevägen

1

2

Detta kapitel behandlar byggnaderna inom området. Stockholms stads klassificering av dess kulturhistoriska värden redovisas först. Därefter följer värderingar och analyser framtagna inom detta arbete.

Det kulturhistoriska värdet formuleras för de olika byggnaderna, med kulturhistoriskt grundade motiv.

Byggnadernas känslighet och tålighet vid ombyggnad beskrivs. Beskrivningen delas in i två delar: byggnadernas interiörer och byggnadernas exteriörer. Känsligheten och tåligheten återges i tre nivåer: hög känslighet (röd), känslig (lila) och tålig (brun). Känsligheten och tåligheten finns även sammanfattad i kartform. Karta för exteriören finns på sid 23, och karta för interiören finns på sid 24.

De olika objektens byggnadshistoria behandlas. Först beskrivs deras ursprungliga utformning och funktion och därefter följer avsnitt om senare förändringar fram till idag.

Byggnader - inventering och analys

Hus 1.....	56	Hus 39.....	130
Hus 2.....	60	Hus 40.....	132
Hus 3.....	63	Hus 41.....	134
Hus 5.....	65	Hus 42.....	136
Hus 6.....	66	Hus 43.....	137
Hus 7.....	67	Hus 44, 51.....	139
Hus 8.....	70	Hus 45.....	140
Hus 9.....	73	Hus 46.....	142
Hus 10.....	74	Hus 47.....	144
Hus 11.....	75	Hus 48.....	145
Hus 12.....	76	Hus 49.....	148
Hus 13,14, 15a, 15b, 24, 25, 26 -introduktion.....	77	Hus 50.....	151
Hus 13,14.....	78	Hus 52.....	153
Hus 15a.....	83	Hus 54.....	155
Hus 15b.....	87	Hus 56.....	156
Hus 24.....	90	Hus 57.....	157
Hus 25.....	93	Hus 58.....	158
Hus 26.....	95	Hus 59, 60.....	159
Hus 16.....	98	Hus 61.....	160
Hus 17.....	99	Hus 62.....	161
Hus 18.....	100	Hus 63.....	162
Hus 20.....	101	Hus 64.....	163
Hus 21.....	103	Hus 65.....	164
Hus 22.....	105	Hus 66.....	165
Hus 23.....	107	Hus 67.....	166
Hus 27.....	108	Hus 68.....	167
Hus 28.....	110	Hus 69.....	168
Hus 29.....	112	Hus 70.....	169
Hus 30.....	113	Hus 71, 72.....	170
Hus 31.....	118	Hus 73.....	171
Hus 32.....	120	Hus 74.....	172
Hus 33.....	122	Hus 75.....	173
Hus 34.....	123	Hus 76.....	175
Hus 35.....	124	Hus 77, 78, 79.....	176
Hus 36.....	126	Hus 80.....	177
Hus 37.....	127	Hus 81.....	178
Hus 38.....	128	Hus 100, 101, 102,103.....	179

Flygbild över slakthusområdet från sent 1980-tal. Källa: SSA

Hus 1

Börshus

Stockholms stads klassificering

Blå
Fastighet med bebyggelse vars kultuhistoriska värde motsvarar
födringarna för byggnadsminnen i kulturminneslagen

Fastighetsbeteckning och adress
Johanneshov 1:1
Slakthusplan 1-3, Palmfeltsvägen 13-15

Kulturhistoriskt värde

Byggnaden har ett särskilt högt kulturhistoriskt värde (blå) som en del av den ursprungliga anläggningen. Byggnadens dokumentvärden är samhällshistoriskt och arkitekturhistoriskt. Dess upplevelsevärden är arkitektoniskt, miljöskapande och som symbol för slakthuset genom sin offentliga prägel och placering vid entrén.

Byggnadens offentliga prägel med sitt anspråksfulla formspråk är ett tydligt exempel på institutionsbyggande från denna tid: i detta fall dessutom ett uttryck för progressivt samhällsbyggande i Stockholms stads regi. Av arkitekturen att döma kunde börshuset nästan ha varit en byggnad för administration och personalbostäder vid ett sjukhus eller en officersmäss vid ett regemente eller en representativ restaurangbyggnad vid en industri. Byggnaden har, liksom anläggningen i sin helhet en samtida arkitektur med starka drag av centraleuropeisk jugendstil. Utgångspunkten för byggnadens exteriöra arkitektur var att definiera platsbildningen och gathörnet. Den relativt stora byggnadsvolymen har Wickman hanterat genom att skapa en variation med hjälp av volymer, dekorativa inslag och åt väster ett nästan idylliserande sätt att genom en halvt fristående paviljong möta parken åt öster.

Känslighet/tålighet

Exteriör
Hög känslighet

Interiör
Känslig/Tålig

Byggnaden var en del av områdets administrativa och ekonomiska tyngdpunkt. En tyngdpunkt som markerades av den grupp byggnader kring Slakthusplan där också portarna till områdets inre fanns. Börs-, kontors- och bostadshusen var konventionellt byggda genom att de hade en stomme av bärande murverk till skillnad från hallarnas för tiden tekniskt mer avancerade stommar av armerad betong.

Känslighet/tålighet

Byggnaden exteriört har den högsta graden av känslighet. Det innebär att eventuella åtgärder ska syfta till att bibehålla den befintliga byggnadsvolymen med dess värden, alternativt återskapa förlorade värden. Det kan betyda underhåll av ursprungliga fönster, eller att förlorade portar återskapas.

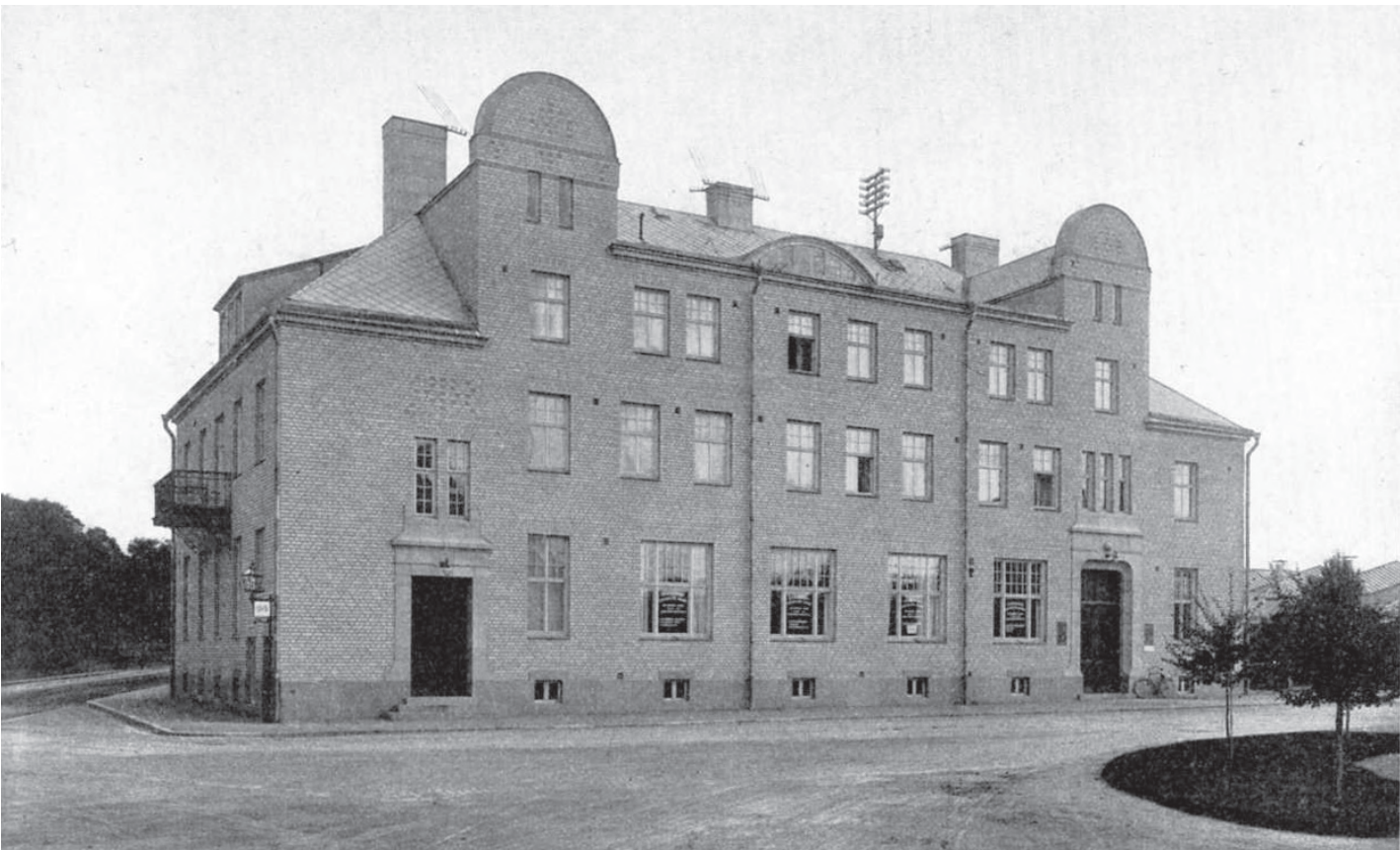
Interiört finns flera rumsliga sammanhang som är känsliga för förändring; entréer och ursprungliga trapphus, rumssamband i bottenvåningen som rymt 1:a klassrestaurang och bank, rum längs korridorerna 1 och 2 trappor upp som rymt lägenheter och hotell.

Ett återskapande av börssalen vore önskvärt. Med rätt hyresgäst i sikte skulle ett sådant återskapande ge huset en attraktiv kvalitet.

Tåligt är det sentida trapphuset i sydväst och källare.

Byggnadshistoria

- 1 Börshuset sett från öster med restaurangpaviljongen i förgrunden. Källa: *Stockholms stads slakthus*
- 2 Börshuset sett från Slakthusplan 1912. Källa: *Stockholms stads slakthus*
- 3 Börshusets västfasad, fasadritning av Gustaf Wickman 1907. Källa: SSA

- 4 Interiör från börssalen inredd som arbetarrestaurang.
Källa: *Stockholms stads slakthus*
- 5 Börshusets nordfasad, fasadritning av Gustaf Wickman
1907. Källa: SSA
- 6 Börshuset, vy från norr, längdssektion av Gustaf
Wickman 1907. Källa: SSA

Ursprunglig utformning och funktion

Byggnaden låg ursprungligen, liksom i dag, vid Slakthusplan i norr som när anläggningen var ny var den mest offentliga platsen. Börshuset definierade platsens hörn mot Palmfeltsvägen och utgjorde samtidigt en pendang till kontorshuset (numera rivet) mitt emot. De båda husen flankerade de två infartsgatorna till området. Börshuset hör till den ursprungliga anläggningen ritad av arkitekt Gustaf Wickman.

Ursprungligen benämndes byggnaden Börs- och restaurationsbyggnad. Den var en central punkt i slakthusets offentliga liv: eftersom här rymdes restauranger, post, bank, telegraf- och telefonstation, hotell och en börssal med tillhörande kontorsutrymmen för de kommissionärer som bedrev handeln vid slakthuset. I huset fanns även en bostad för källarmästaren och utrymmen för restaurangpersonalen.

Restaurangen bestod av en 1:a klassrestaurang bestående av två matsalar, skänkrum och caférum i byggnadens ostligaste något avskilda del i vars källare/souterrängvåning köket var beläget. Tidigt kom den rymliga och anspråksfullt utformade börssalen att användas som arbetarmatsal.

Byggnadens exteriör är anspråksfull i sitt uttryck med oregelbundet placerade fönster, dekorativt formade gavlar och portaler. Ordnat kring en L-formad plan har formspråket en additiv kvalitet där olika volymer ställts i rät vinkel mot varandra.

Ursprungligen var börshuset försett med ett värme- och ventilationsystem där utomhusluft förvärmas i värmekammare för att sedan distribueras ut i lokalerna via kanaler. Detta s.k. kalorifersystem drevs av ångkraft från den för Slakthuset gemensamma kraftcentralen.

Förändringar

Exteriört har byggnaden genomgått endast begränsade förändringar bl.a. har en del av takfallet höjts mot Palmfeltsvägen vid inredningen av nya kontorsrum. De

ursprungliga oxögonfönstren har ersatts av ordinarie fönster, de fyra ovala fönster till börssalen som vette ut mot Palmstedtsvägen satts igen som en följd av interiör ombyggnad.

Större delen av byggnaden genomgick en genomgripande ombyggnaden till polisstation 1932 med kompletterande ändringar 1939.

1:a klassrestaurangen, telegraf, bank och post underindelades och fick nya funktioner inom ramen för den nya verksamheten. Det gavs även plats för kontor, förhörssrum, logement, kommissariens bostad m.m.

Redan tidigt efter att börshuset byggdes 1908 -09 tappade börssalen sin funktion och togs i bruk som arbetarrestaurang eller 2:a klassrestaurang. Vid ombyggnaden till polisstation kom börssalen även fortsättningsvis att användas som matsal och raden av kontorsrum längs börssalen byggdes om till två mindre matsalar.

Fortfarande rymdes en funktion med anknytning till köttantering i byggnaden. På kontorsvåningen 1 trappa mot Slakthusplan återfanns Stockholmsortens slaktdjursförsäljningsförening.

Interiört har ett sentida trapphus byggts i byggnadens västra del. Börssalens ursprungliga höjd och rymd har byggts bort genom att ett entresolbjälklag byggts i salen.

Inför att Saluhallsstyrelsens huvudkontor 1985 flyttade in i börsbyggnaden renoverades den. Då tillkom t.ex. det nya trapphuset innanför huvudportalen.

De delar som ursprungligen rymde bostäder och hotell har anpassats för kontorsändamål med ventilation, undertak i korridorer etc.

Vindarna har inretts och rymler i dag kontorslokaler.

7

8

Utformning idag

Användning

Även i dag rymmer byggnaden en rad olika funktioner varav restaurangverksamheten är den enda med anknytning till husets ursprungliga innehåll. Byggnaden hyser dessutom en hårfrisör, en större butik och en mindre samt till större delen kontors- och samlingslokaler för organisationer, företag och föreningar.

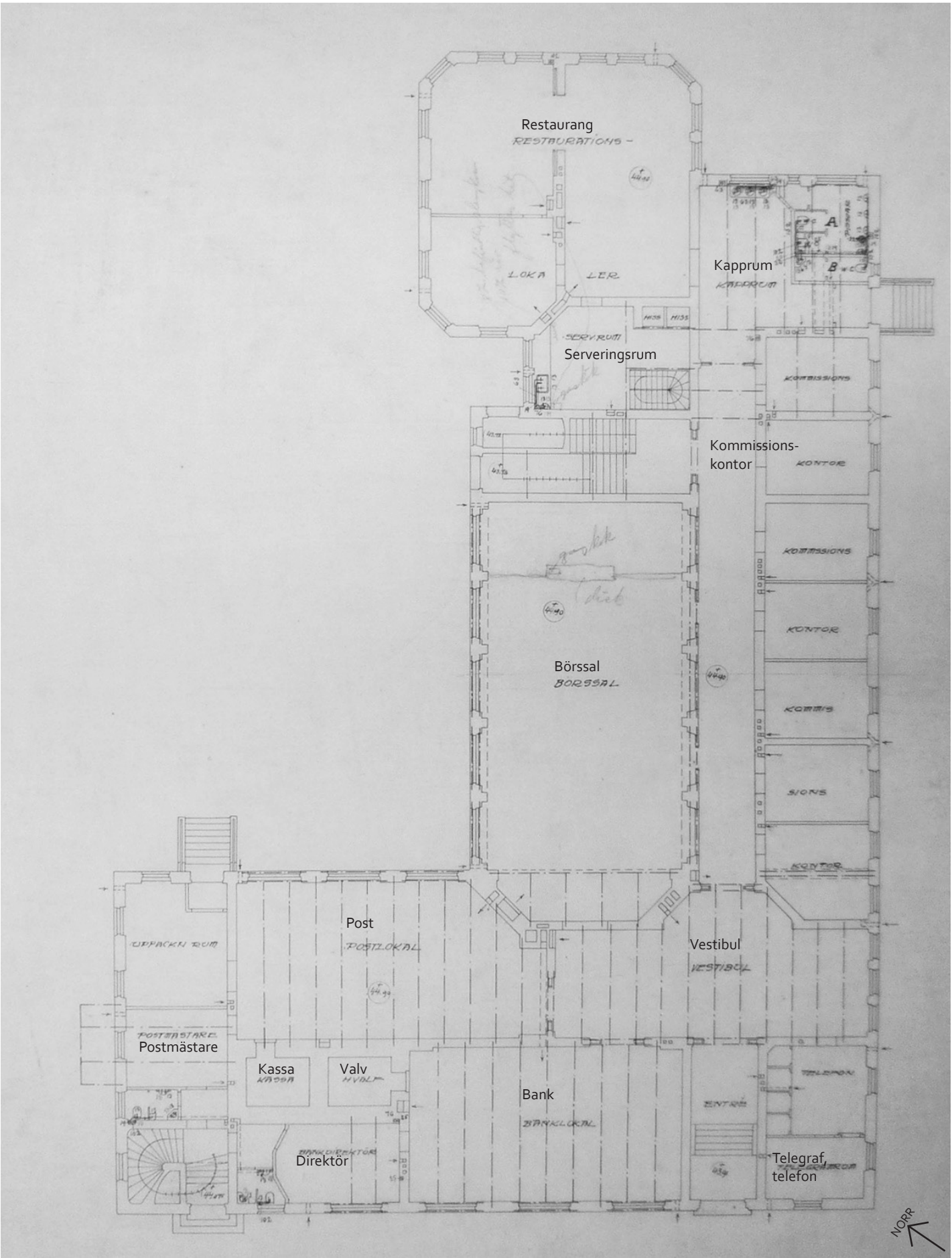
Exteriör

Exteriören är ändrad endast i begränsad utsträckning. Det stånfalsade taket har bytts ut liksom båda portarna mot Slakthusplan. Förutom sandkalsten, verbländertegel, skiffer och granit i ytermurarna är merparten av ursprungliga träfönster bevarade.

Interiör

Bottenvåningens entréhallar och trapphus är bevarade och i synnerhet trapphusen åt öster bevarar ursprunglig karaktär. Den sammanhängande banklokal med höga

fönster mot Slakthusplan finns i dag kvar som rum: så också f.d. postlokalen även om denna underindelats. Båda utgör en del av Dövas förening. Samma förening är hyresgäster också av den vackra, och rumsligt välbevarade halvt friliggande byggnadsdel som ursprungligen rymde 1:a klassrestaurang. Ursprunglig fast inredning som t.ex. takstuck, snickerier etc är bevarade vilket även gäller husets kontorslokaler på våningen 1 och 2 trappor.

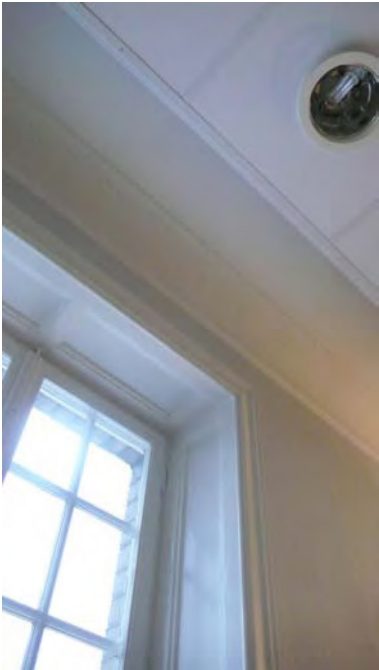
9

7 Börshuset i dag, sydfasad.
8 Börshuset i dag, sett från nordväst.
9 Planritning av bottenvåning, gas- och avloppsledning 1907. Lägg
märke till lokalernas olika funktioner. Källa: SSA

>>Hus 1

10

11

12

13

14

10, 11, 12 Interiör och fast inredning från kontorslokal i dag. Ursprunglig funktion 1:a klass restaurang, senare polisstation.
13 Manövertavla flyttad på 1990-talet till trapphus i hus 01 från ångpannehuset, hus 13.
14 Kontorslokal på våningen 1 tr., f.d. börssalens övre del.
15 Kontorslokaler våningen 3 trappor, f.d. vindsvåning.
16, 17 Kontorslokaler våningen 2 tr. tidigare övernattningsrum.

15

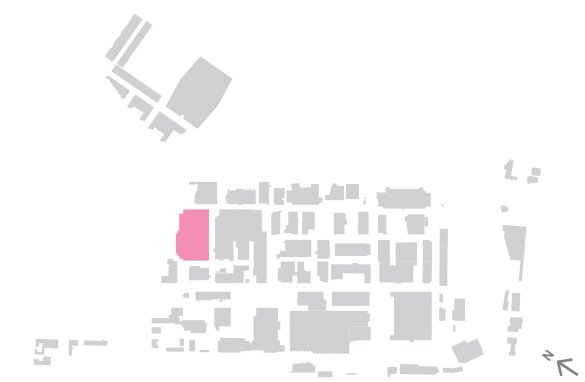
16

17

Hus 2

Bankgirocentralen

Stockholms stads klassificering

- Gul**
Fastighet med bebyggelse har positiv betydelse för stadsbilden och/eller har ett visst kultuhistoriska värde.
- Fastighetsbeteckning och adress**
Kylhuset 21
Palmfeltsvägen 5

Kulturhistoriskt värde

Byggnaden har ett visst kulturhistoriskt värde och är belägen nära globenområdet vars arkitektur byggnaden är besläktad med. Den ursprungliga gestaltningen har en hög ambitionsnivå där högt belägna, planterade gårdar bryter upp och ger dagsljus till den djupa byggnadsvolymen som kröns av ett tak med stor volym. Byggnadens har dokumentvärden - dels samhällshistoriskt som ett uttryck för ekonomi och administration, dels är den representativ för ett byggande typiskt under 1980-talet.

På detaljnivå anknyter arkitekturen i sina material - granit och modernt kalksandtegel - till slakthusområdets äldsta delar. Å andra sidan bryter byggnadens placering, skala och övergripande formspråk tydligt med denna tradition t.ex. genom att på ett hänsynslöst sätt bygga för den nordsydliga axel i vilken förbindelsehallens gavel utgör fond.

Känslighet/tålighet

Byggnadens yttre är känsligt för ändring. Väl avvägda ändringar kan göras. Trots den höga arkitektoniska ambitionen har byggnadens program, med hög exploatering lett fram till ett resultat av begränsat arkitektoniskt värde. Samtidigt har byggnaden en egen karaktär som lätt kan gå förlorad genom små förskjutningar eller förändringar. Interiörerna är tåliga.

Känslighet/tålighet

- Exteriör**
Känslig
- Interiör**
Tålig

Byggnadshistoria

1989 uppdrog kommunfullmäktige åt förvaltningen att öka områdets exploateringsgrad: främst för att möta ett framtida ökat behov av livsmedelsdistribution. Samtidigt tillkom verksamheter utan direkt koppling till livsmedelsnäringen. Detta sammanföll med det nyvaknade intresset för Johanneshov som en följd av globenprojektet. För slakthusområdets del innebar detta bl.a. att Postgirocentralen uppfördes 1986- 89 d.v.s. redan före fullmäktigebeslutet. Arkitekt var Coordinator Arkitekter AB. (Ritningar presenteras inte i denna utredning med hänsyn till de säkerhetsrutiner som bankverksamheten lyder under.) Verksamhetens omfattande program resulterade i en byggnad med mycket stor volym. Byggnadens placering och storlek vittnar om att slakthusområdets bebyggelsestruktur inte togs som utgångspunkt utan tvärt om skymmer viktiga siktlinjer, dominerar genom sin storlek över befintlig bebyggelse vilket därmed innebär att skalan i området blir förryckt.

Ursprunglig utformning och funktion

Byggnaden ska tillsammans med hus 5 ses som en och samma då de planerades, projekterades och byggdes samtidigt för Bankgirocentralen, där även Privatgirot inrymdes. Byggnaderna sammanbinds under Rökerigatan av en kulvert i anläggningens längdriktning. Av stadsbyggnadsskäl tilläts byggnaderna inte vara sammanbyggda, då det skulle

1 Bankgirocentralen, i dag Palmfelt Center med sin massiva, av kubiska former uppbyggda, byggnadsvolym och plastiska takvolym. Fasad mot norr med Rökerigatan till vänster.

ha inneburit att Rökerigatans axel bebyggts och ett stadsbyggnadssammanhang därmed brutits.

De fasadmaterial, med vilka exteriören satts samman, erbjuder i postmodernistisk anda en vid variationsbredd - granit i sockel, partier och listverk av betong, ytor av kakel och fasadstenen utgörs av mexitegel. Även färgsättningen med pistagegrön takplåt, blå fönster i kombination med ljusgrå fasader och plåtdetaljering ligger i samma linje. Byggnaden har betongstomme.

Den ursprungliga verksamhetens ena del hade karaktären av lätt industri och krävde ett stort planmått. Detta rymdes i den granitklädda sockelvåningen. I övrigt behövdes en stor mängd kontorsarbetsplatser som inrymdes i en dubbel kamstruktur med ljusgårdar ovanpå sockeln. Gårdarna gav dagsljus till både sockelvåningen och till kontorsplanen ovanpå.

Förändringar

Den ursprungliga exteriöra gestaltningen är till stora delar oförändrad. Huvudentrén i det nordöstra hörnet med sin kolonnportik i betong har 2011 byggts om genom att det glasade fasadlivet flyttats ut. Detta som en exteriört synlig del av en interiört genomgripande ombyggnad med hyresgästanpassningar för en rad företag och verksamheter - t.ex. Stockholms stads serviceförvaltning (löneadministration), Privatgirot, Bankgirocentralen m.fl.

Utformning idag

Användning

Tillsammans med hus 3 oc 5 utgör hus 2 i dag en kontorsfastighet under den samlande rubriken Palmfelt Center. Byggnaden rymmer främst kontorsarbetsplatser.

Exteriör

Exteriören är relativt välbevarad i förhållande till ursprunget. Största skillnaden ligger i den omgestaltade entrén som är samordnad, även i markgestaltningen, med entrén till hus 5. De större ljusgårdarna har i ökande utsträckning tagits i anspråk som pausytor för kontorsarbetsplatserna.

Interiör

Interiören har 2010 -2011 hyresgästanpassats och inredningarna har lyfts till att bli attraktiva kontorsmiljöer. Exempelvis har det omedelbart under sockelplanets taklanterniner byggts rum som gemensam del av kontorsplanen. Till kontorsplanens nackdel hör den låga våningshöjden och små fönstren. Bland fördelarna märks den stora mäns takterrasser - större och mindre - som hör till respektive kontorsdel.

>>Hus 2

- 3 Detalj av fasaden - blå fönster, partier av kakel, bröstningar av betong i relief, murverk av mexitegel och sockel av granit.
- 2 Bild tagen från taket där kontorsvåningarnas takterrasser syns.
- 4 Bankgirocentralen strax efter färdigställande 1989 -90. , i dag Palmfelt Center med sin massiva, av kubiska former uppbyggda, byggnadsvolym och plastiska takvolym. Fasad mot norr med Rökerigatan till vänster. I bakgrunden syns hur Globen City är under byggnad liksom hus 10, det s.k. Taurushuset. Källa: *Slakthusområdet 1912-2002*
- 5 En mindre del av den park som låg längs Palmfeltvägen vid Börshuset (1) bevarades då bankgirocentralen byggdes.
- 6 En av byggnadens gårdar sedd från taket. Byggnadsvolymen består av en långsträckt kärnvolum utifrån vilken en dubbelsidig kamstruktur utgår, växelvis med flyglar och gårdar. De övre våningarna står på en sockelvåning med full längd och bredd.

2

3

4

5

6

- 7 Källarkulvert - i fonden syns syskonhuset, hus 5, som ursprungligen också byggdes som en del av Bankgirocentralen. Även i dag är den en del av Palmfelt Center.
- 8 Reservkraftverk bestående av sex Rolls Royce-motorer och generatorer i masknhall på vinden.
- 9 Entréhall i Palmfelt Center, inredning 2011 ursprungligt marmorgolv.
- 10 Lounge vid entré inredning 2011.
- 11 Lanternin på gård, under vilken tysta pausrum tillskapats med hjälp av glaspazier, inredning från år 2011.
- 12 Ursprungligt trapphus med tidstypisk färgsättning.
- 13 Kontorsmiljö i bottenvåningen, inredning 2011.

7

8

11

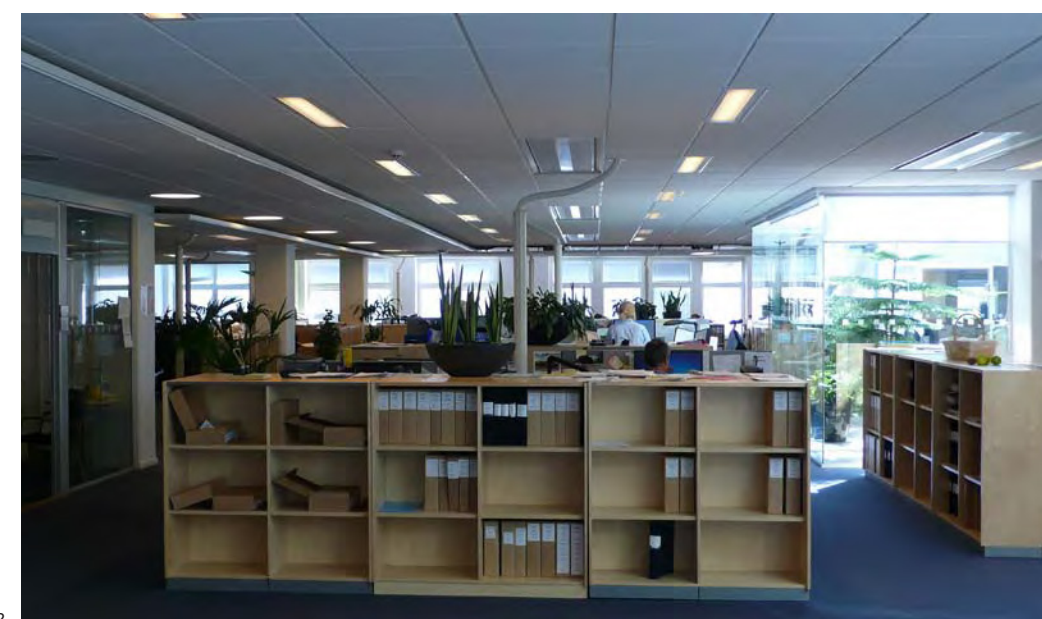
9

10

12

13

Hus 3

Köttförsäljningsbyggnad

Stockholms stads klassificering

Blå
Fastighet med bebyggelse vars kultuhistoriska värde motsvarar
fodringarna för byggnadsminnen i kulturminneslagen

Fastighetsbeteckning och adress

Sandvagn 10
Palmfeltsvägen 1 A

Kulturhistoriskt värde

Byggnaden har ett högt kulturhistoriskt värde (blå) som en viktig del av den ursprungliga anläggningen, utformad med de slakthustypiska materialen. Byggnaden har ett samhällshistoriskt, arkitekturhistoriskt och byggnadshistoriskt värde. Byggnadens inre är förändrad men delar av ursprunglig planlösning och vissa detaljer finns kvar. Exteriören är förändrad då exempelvis fasaden mot sydost är riven och väntkuren på fasaden mot nordost är igenmurad. Byggnaden är välbevarad och ur stadsbildssynpunkt strategiskt viktig genom sitt läge i områdets nordöstra hörn mot staden.

Känslighet/tålighet

Exteriören är mycket känslig för förändring. Åtgärder ska syfta till att bibehålla befintliga värden, alternativt återskapa värden som gått förlorade. Det kan betyda rekonstruktion av de igensatta fönstren, de förlorade portarna eller väntkurens utformning. Byggnaden tål inte ytterligare till- eller påbyggnader. Interiören är känslig. Ursprunglig planlösning ska behandlas varsamt liksom glastaket.

Byggnadshistoria

Ursprunglig utformning och funktion

Byggnaden hör till den ursprungliga anläggningen och uppfördes 1909-12 efter ritningar av Gustaf

Känslighet/tålighet

Exteriör
Hög känslighet

Interiör
Känslig

Wickman. Byggnaden innehöll ursprungligen en köttförsäljningsbod samt väntrum och paketstation för spårvägen.

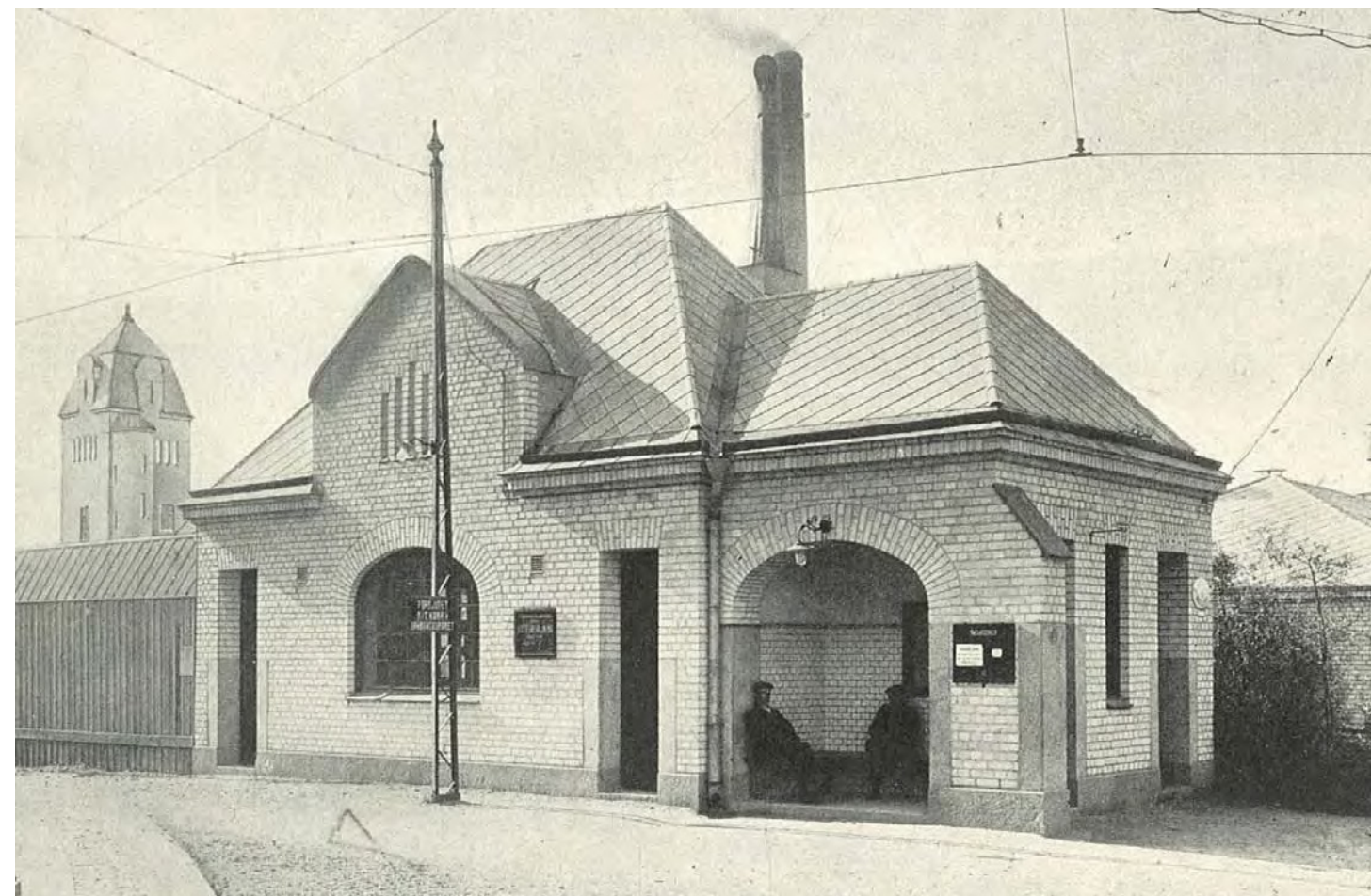
Byggnaden utgörs av en envåningsbyggnad med murad stomme, sockel av finhuggen granit och fasader av kalksandstegel. Huvudfasaden mot nordost har frontespis med fem blinderingar samt ett välvt jugendfönster och ett indraget hörn, fd väntrum, igenmurat och putsat. På fasaden mot nordväst finns en igensatt dörröppning med bröstning av gråmålat snickeri av fyllningstyp och spröjsat träfönster, ett igenmurat smalare fönster samt ett fönster med samma utformning som ovan beskrivna.

Vid samtliga fönster finns nyare solbänkar av skiffer. Fasaden mot sydväst hade ursprungligen tre fönsteröppningar; fönstret längst i nordväst är igenmurat, fönstret i mitten är ombyggt till en dörröppning och fönstret i sydväst bevarar äldre gråmålade tvåluftsfönster med spröjs.

Byggnaden har valmat tak belagt med shingelpapp, ej ursprungligt.

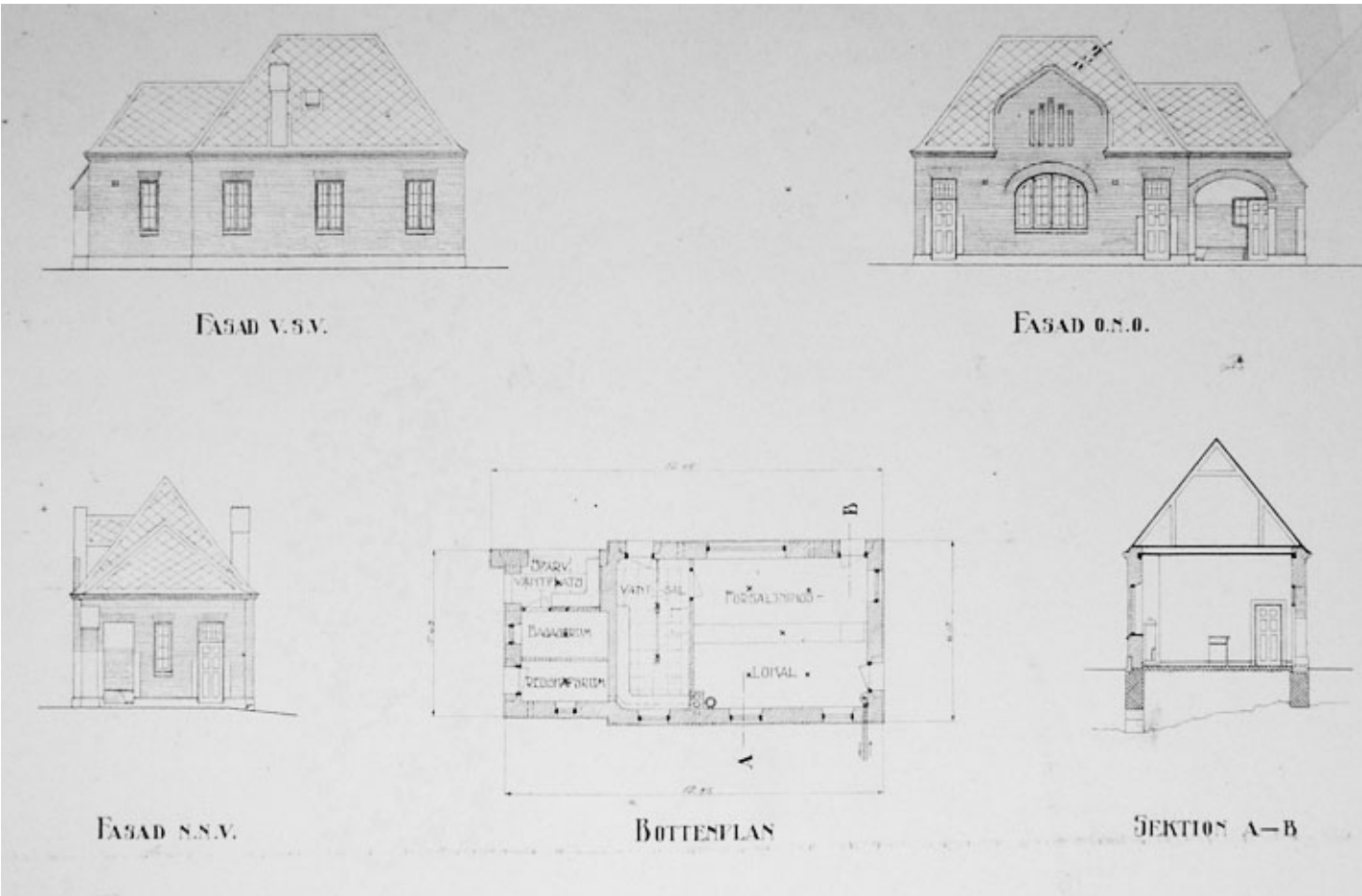
Förändringar

1968-71 Tillbyggnad av livsmedelsbutik efter ritningar av arkitekt Lennart Nelson.

1 Köttförsäljningsbyggnaden som den presenterades i boken Stockholms Stads Slakthus från 1914. Huvudfasad mot nordost.

2 Huvudfasad mot nordost, januari 2011.

1986 Ändring –tillbyggnad efter ritningar av arkitekt Lennart Nelson. Vid detta tillfälle revs sannolikt fasaden mot sydost och länkbyggnaden och det nya entréförhållandet i byggnaden skapades.

Utformning idag

Användning

Så sent som på 1970-talets slut pågick fortfarande köttförsäljning i byggnaden. Därefter har byggnaden bl.a inrymt bokaffär. på mitten av 1980-talet rustades byggnaden upp och idag rymmer bv en liten naprapatmottagning med två behandlingsrum, förråd och pentry. Uppgång till den oinredda vinden sker genom en lucka i pentrys tak. Byggnaden är sammanlänkad med intilliggande parkeringshus i sydost. Entré till naprapatmottagningen sker genom länkbyggnaden.

Exteriör

Fasaden mot sydost är riven och sammanlänkad med intilliggande parkeringshus genom en länkbyggnad. Länken utgörs av en metallkonstruktion med väggar av glas och vitt skivmaterial samt vit slät dörr. Byggnadens övriga fasader är relativt välbevarade trots igenmurade fönsteröppningar och väntkur samt ändrade dörr-och fönsteröppningar.

Interiör

Byggnaden bevarar delar av ursprunglig planlösning men har helt moderna ytskikt från golv till tak. I anslutning till den ursprungliga murstocken på fasaden mot sydväst finns en modern gjutjärnskamin. Det f.d väntrummet i hörnet mot nordväst bevarar äldre glastak. Den oinredda vinden nås via en taklucka i det f.d. redskapsrummet, numera pentry, beläget i det nordvästra hörnet.

1 Ursprungsritning av G. Wickman . Källa: SSA
4 Äldre glastak i f.d. väntkuren.
3 Köttförsäljningslokalen är indelad i flera rum. I den tillskapade korridoren finns den ursprungliga rumstrukturen kvar.

Hus 5

Bankgirocentralen, parkeringshus

Stockholms stads klassificering

Gul

Fastighet med bebyggelse har positiv betydelse för stadsbilden och/eller har ett visst kultuhistoriska värde.

Fastighetsbeteckning och adress

Sandhagen 10

Palmfeltsvägen 1A-E, Arenavägen 40

Kultuhistoriskt värde

Byggnaden har ett visst kultuhistoriskt värde som del av Bankgirocentralen. Byggnadens kultuhistoriska värde är blygsamt på grund av dess låga arkitektoniska värde och av de omgestaltningar som gjorts.

Känslighet/tålighet

Byggnaden är tålig för förändring.

Byggnadshistoria

Byggnad 5 uppfördes 1986 -89 som ett parkeringshus till Bankgirocentralens kontorshus på grannfastigheten efter ritningar av Coordinator Arkitekter AB. Byggnaden ersatte en grupp äldre, ursprungliga, slakthusbyggnad som revs.

Ursprunglig utformning och funktion

Byggnaden har betongstomme och hade ursprungligen fasader av betongelement.

Förändringar

Byggnaden var ursprungligen ett enkelt parkeringshus som på 2000-talet byggdes om. Då försågs huset med två kontorsvåningar, entré och uppgraderat trapphus samt en ny fasadbeklädnad. Ur stadsbildssynpunkt är den viktigaste förändringen att volymen fått en mer värdig fasadbeklädnad som bättre överensstämmer med sin omgivning.

Känslighet/tålighet

Exteriör

Tålig

Interiör

Tålig

Utformning idag

Användning

Byggnaden används som parkeringshus, kontor, restaurang och friskvårdslokaler.

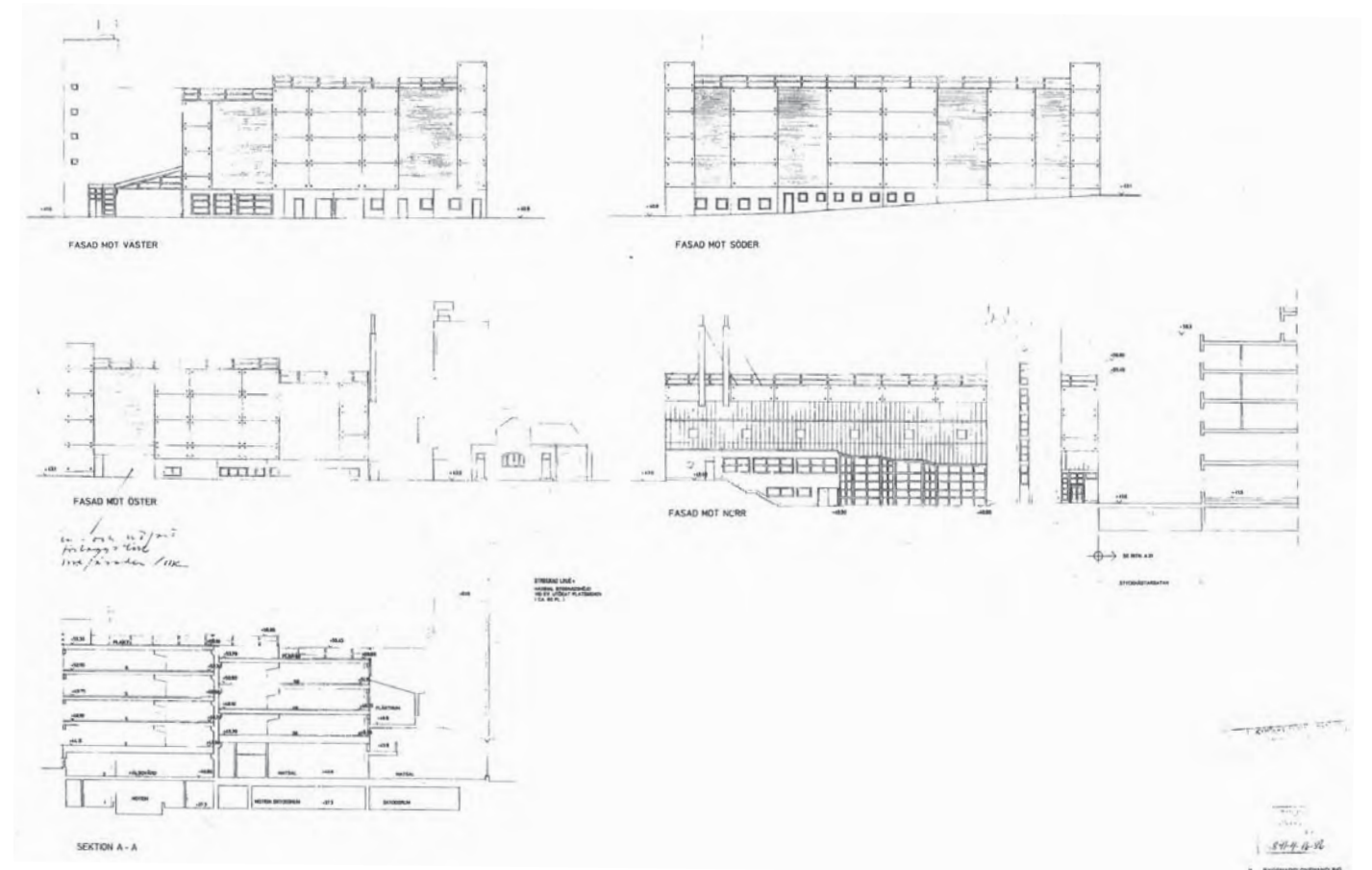
Exteriör

Exteriören ändrades i och med 2000-talets ombyggnad. Parkeringshuset har idag fasad av kalksandstenstegel och vitlackerade kasettplåtar. Byggnaden utgörs av en relativt sluten volym med fönster med röda, vita eller gröna aluminiumpartier samt dörrpartier i vindfång med partier av rostfritt stål alt. vitlackerad aluminium. Stora delar av fasaden utgörs av grönlackerade ventilationsgaller. Byggnaden har motfallstak belagt med takpapp.

Byggnaden är ihoplänkad med slakthusets köttförsäljningsbutik genom en länk på fasaden mot nordost. Här finns en av byggnadens huvudingångar placerad i en utskjutande envåningsbyggnad med glasad fasad och lackerade aluminiumpartier.

Interiör

Ej besökt.

1 Nybyggnadsritning 1986, fasader och sektion, av Coordinator Arkitekter AB. Källa: BNA.

2 Fasaden mot nordväst. På bilden ser man även länken till hus 3.

3 Hörnet mot Arenavägen och Globenområdet med infart till parkeringshus.

Hus 6

Livsmedelsfabrik

Stockholms stads klassificering

- Gul**
Fastighet med bebyggelse har positiv betydelse för stadsbilden och/eller har ett visst kultuhistoriska värde.
- Fastighetsbeteckning och adress**
Sandhagen 2
Rökerigatan 5-7

Kultuhistoriskt värde

Byggnaden har ett visst kultuhistoriskt värde (gul). Värdet ligger i byggnadshistorien som en del av slakthusets föränderliga livsmedelsindustri. Byggnadens utformning med fasader i gult fasadtegel och en enkel funktionalistisk form skiljer den sig från den äldre traditionen i området och är därmed en del i årsring nummer två - 1934-1982 - i slakthusområdets bebyggelseutveckling.

Känslighet/tålighet

Byggnaden är tålig för förändring. Förändringar bör anpassas till byggnadens arkitektur.

Byggnadshistoria

Ursprunglig utformning och funktion

Charkuterifabrik i två våningar som uppfördes 1946 för Carl Larssons Slakteriaktiebolag efter ritningar av arkitekterna Axel Grape och Evald Kjellberg. Byggnaden har murad stomme och fasader av gult fasadtegel samt flackt sadeltak belagt med grön plåt. I källarvåningen finns lågt sittande fönster med betongglas. Fabriken har byggts om och till vid ett flertal tillfällen. Längs sydvästfasaden finns parkering och på gaveln mot nordost finns en inbyggd lastkaj. Vid gaveln mot sydost finns huvudentré samt infart till parkerings- och lastgård mot järnvägsspåren.

Förändringar

1955 Uppfördes lastkaj –och skärmtak efter ritningar

Känslighet/tålighet

- Exteriör**
Tålig
- Interiör**
Tålig

av arkitekt Karl Matsson.
1960 Om-och påbyggnad för försäljningskontor efter ritningar av arkitekt Gunnar Öhrström på Landsbygdens Byggnadsförening Arkitektkontor.
1974 Genomfördes ombyggnad av samtliga våningsplan samt igensättning av fönster efter ritningar av arkitekt E Perklen, EVP Byggkonsult AB.
1982-97 Om-och tillbyggnad av lastkaj och stödmurar. Ändrad användning till partihandel. Efter ritningar av FJ Konsult Arkitektkontor.
1998 Ny lastkaj mot Rökerigatan, Invändig ombyggnad efter ritningar av Scheiwiller Svensson och co Arkitektkontor AB.
2002 Hyresgäst Anpassning av vån 1 tr. efter ritningar av Scheiwiller Svensson och co Arkitektkontor AB.

Utformning idag

Användning

Idag används byggnaden för livsmedelsindustri med hyresgästerna Quibbla Halal och Gudruns Svenska råvaror.

Exteriör

Byggnadens exteriör är relativt välbevarad så tillvida att den slutna byggnadsvolymen hållts ren från tillbyggnader annat än på de norra fasaderna. Byggnadens ursprungliga fönster har bytts mot nya aluminiumpartier och många fönsteröppningar murats igen. Balkongen vid huvudentrén har modern räcke

- 1 Fasad mot sydväst med en igensatt öppning samt gaveln mot sydost med huvudentré och balkong.
- 2 Nybyggnadsritning 1946, gavelfasad mot sydost, av arkitekter Axel Grape och Evald Kjellberg. Källa: BNA.
- 3 Trapphus vid gaveln mot sydost. Trapphuset bevarar ursprunglig utformning med gjuten trappa med plan-och sättsteg av terrazzo, svartmålat smidesräcke och handledare av klarlackat trä.

med balkongfront av korrugerad plåt. På gaveln mot nordväst finns ett nytt trapphus med uppglasad fasad av grålackerade aluminiumpartier.

Interiör

Vid gaveln mot sydost finns byggnadens huvudentré. Trapphuset i anslutning till entrén bevarar ursprunglig utformning med golv belagt med terazzo, gjuten trappa med plan-och sättsteg i terrazzo, svartmålat smidesräcke och handledare av klarlackat trä. I bottenvåningen finns robusta styckningslokaler. Övriga interiörer ej besökta.

Hus 7

Hudbod

Stockholms stads klassificering

- Blå**
Fastighet med bebyggelse vars kulturhistoriska värde motsvarar fodringarna för byggnadsminnen i kulturminneslagen
- Fastighetsbeteckning och adress**
Johanneshov 1:1
Styckmästargatan 11-13, Rökerigatan 11-13

Kulturhistoriskt värde

Byggnaden har ett särskilt högt kulturhistoriskt värde (blå) som en del av den ursprungliga anläggningen. Byggnadens dokumentvärden är byggnadshistoriska, samhällshistoriska och arkitekturhistoriska. Upplevelsevärdena är arkitektoniskt värde och miljöskapande värde. Utformningen är dels typisk för slakthuset som mönsteranläggning med sina moderna material, dels specifik genom de kvarvarande, ursprungliga skärmtaken längs gavel och sydfasad.

Exteriörens karaktär är till största delen välbevarad. Interiören är ändrad genom tillägg i form av mellanväggar, entresolering och vindsinredning.

Känslighet/tålighet

Byggnadens ursprungliga byggnadsvolym är mycket känsligt för förändring. Den välbevarade exteriören bör bevaras och även i tillämpliga delar rekonstrueras på motsvarande sätt som hittills utförts. De sentida dörrpartierna kan ersättas. Till byggnadens speciella karaktär bidrar skärmtaken burna av konsoler och stolpar, liksom takets lanternin och ventilationshuvor.

Det inre av byggnaden är känsligt på ett indirekt sätt genom att det här vilar en outnyttjad rumslig, arkitektonisk kvalitet. Genom att ta bort sentida ytskikt och vindsinredning vore det möjligt att återskapa ursprunglig dagsljusbelysning.

1 Ritningen visar flera av byggnadens karaktäristika - de många dörrarna, skärmtaken, de täckta gångarna (s.k. förbindelsehallar) och den stora takvolymen med lanternin. Detalj av nybyggnadsritning 1912, fasader, Gustaf Wickman. Källa: SSA

Känslighet/tålighet

- Exteriör**
Hög känslighet
- Interiör**
Känslig

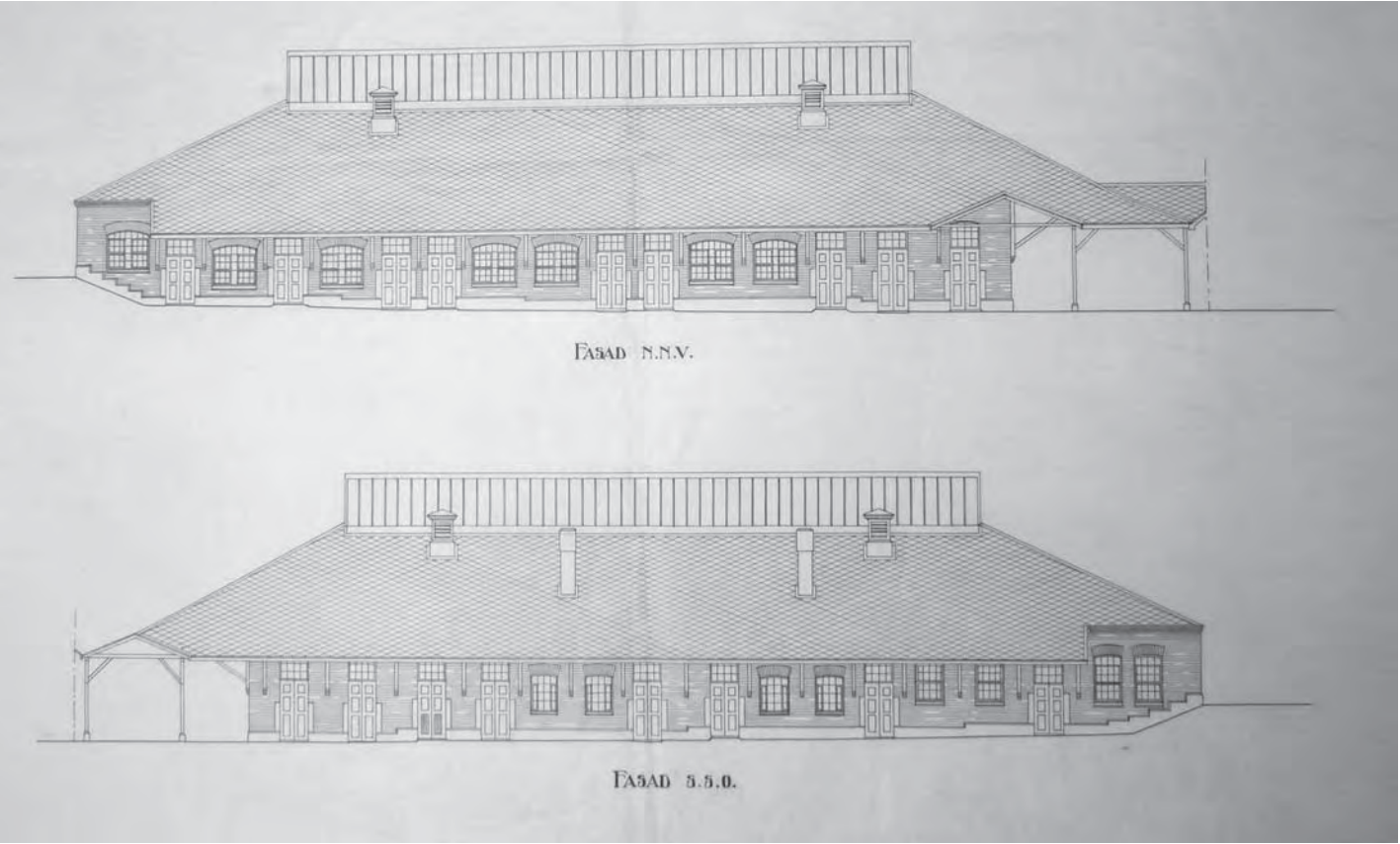
Byggnadshistoria

Ursprunglig utformning och funktion

I likhet med övriga ursprungliga byggnader är hudboden ritad av arkitekt Gustaf Wickman där Nils Fröman fungerade som byggmästare. Ursprungligen innehöll hudboden 15 rum avsedda dels för nedsaltning och tillfällig förvaring av hudar, dels för rengöring och saltning av tarmar samt kontor.

Byggnaden har bärande ytterväggar av tegel med fasadtegel av kalksandtegel, av sammanlagt två stenars tjocklek. I likhet med övriga ursprungliga byggnader är sockeln av granit från Oskarshamn och murstenen kom från Södertelge Kalkindustriaktiebolag. Inre pelare och bjälklag är av armerad betong som valdes med tanke på underhållsintervall och brandsäkerhet. Fönstren var av gjutjärn och hade dubbelt glas. Taket var belagt med eternitplattor i ett diagonalmönster med plåtdetaljer. Byggnaden har karaktäristiska ventilationshuvor.

Byggnaden bestod av en sekvens rum som alla nåddes från en utvändig dörr (18 st) med överljus. Som stöd till dagsljuset från fönster och överljusfönster fanns takljus som nådde ner i rummen. Det specifika exteriöra uttryck som byggnaden hade, med många dörrar och stor taklanternin, är en följd den beskrivna planlösningen. Trots att takvolymen liknar den som flera andra mindre byggnader hade i området är dess konstruktion här av trä med en ovanlig strålförmad takstolsform.

Byggnaden var förbunden med kylhuset och dyngboden (15, 8) via en täckt gång som skydd vid transport av produkterna. Även längs byggnadens långsidor var taken långt utspringande för att fungera som skärmtak. Skärmtak och täckta gångar gav miljön kring dessa tre hus (7, 8 och 15) en särskild karaktär med sina ljusst målade stolpar och strävor av trä.

Förändringar

Byggnadsvolymen är relativt välbevarad men fasaderna har genom åren förändrats genom ombyggnader som inte står i samklang med byggnadens ursprungliga formspråk. Exempelvis har skärmtaket längs den norra fasaden avlägsnats.

1959 byggs hudboden om till rökavdelning för enrisrökar i regi av Landsbygdens byggnadsförening och efter ritningar av arkitekt SAR Gunnar Öhrström. **1960** byggs i del av byggnaden omklädningsrum och kontor för Älta fjäderfäslakteri efter ritning av Lennert Nelson. **1983** ingenjörskontoret vid Stockholms stads Slakthus- och saluhallsförvaltning genomförde en osedvanligt hård och okänslig ombyggnad där dörr och fönsterval stod helt i strid med byggnadens arkitektur. Nya murhåll t.ex. av glasbetong gjordes i avvikande mått och utan hänsyn till fasadrytmen.

Åtgärder utförda de senaste ca. 15 åren har å andra sidan i flera fall bidragit till att återskapa förlorade vär-

den - t.ex. så har stålfönster med ursprunglig indelning och dörrar harmonierande med ursprunget satts in. I de fall dörröppningar satts igen har detta skett på ett medvetet sätt, murning utförd med fasadlivsförskjutning.

Utformning idag

Användning

2011 står byggnaden oanvänd. Bottenvåningen rymmer lokaler för livsmedelshandling medan vinden delvis är inredd för kontorsändamål.

Exteriör

Å ena sidan är exteriören i dag en blandning av väl omhändertagna delar - t.ex. harmonierande fönster och dörrar.

Interiör

Interiören präglas av de ombyggnader för livsmedelsproduktion som genomförts genom åren där ytskikt täckts av hygieniska och isolerande material - rostfria ytor, kaklade ytor och terrazzo på golvet.

Det dagsljus från tak som ursprungligen fanns är bortbyggt i interiören men lanterninen finns kvar.

>> Hus 7

2 Fasad åt norr mot hus 6. Det ursprungliga skärmtaket, eller förlängda takfallet längs fasaden, har anlägsnats. Förlorade kvaliteter främst fönster, har återskapats och igensatta muröppningar är murats igen på ett medvetet sätt.
 3 Södra fasaden med skärmtaket på konsoler. I fonden skymtar sentida tillbyggnad.
 4 Hus 7 och 8 sedda från vattentornet. Båda byggnaderna bevarar ursprungliga valmade takvolymmer med långt utspringande takfötter och lanterniner. Ursprunglig taktäckning av eternit har ersatts av ståndfalsad takplåt med ständränna.
 5 I modifierat skick finns fortfarande delar av de av tak täckta gångar som förband hus 7 och 9 med bl.a. förbindelsehallen. I dag fungerar dessa tak som skärmtak för entréer.

2

3

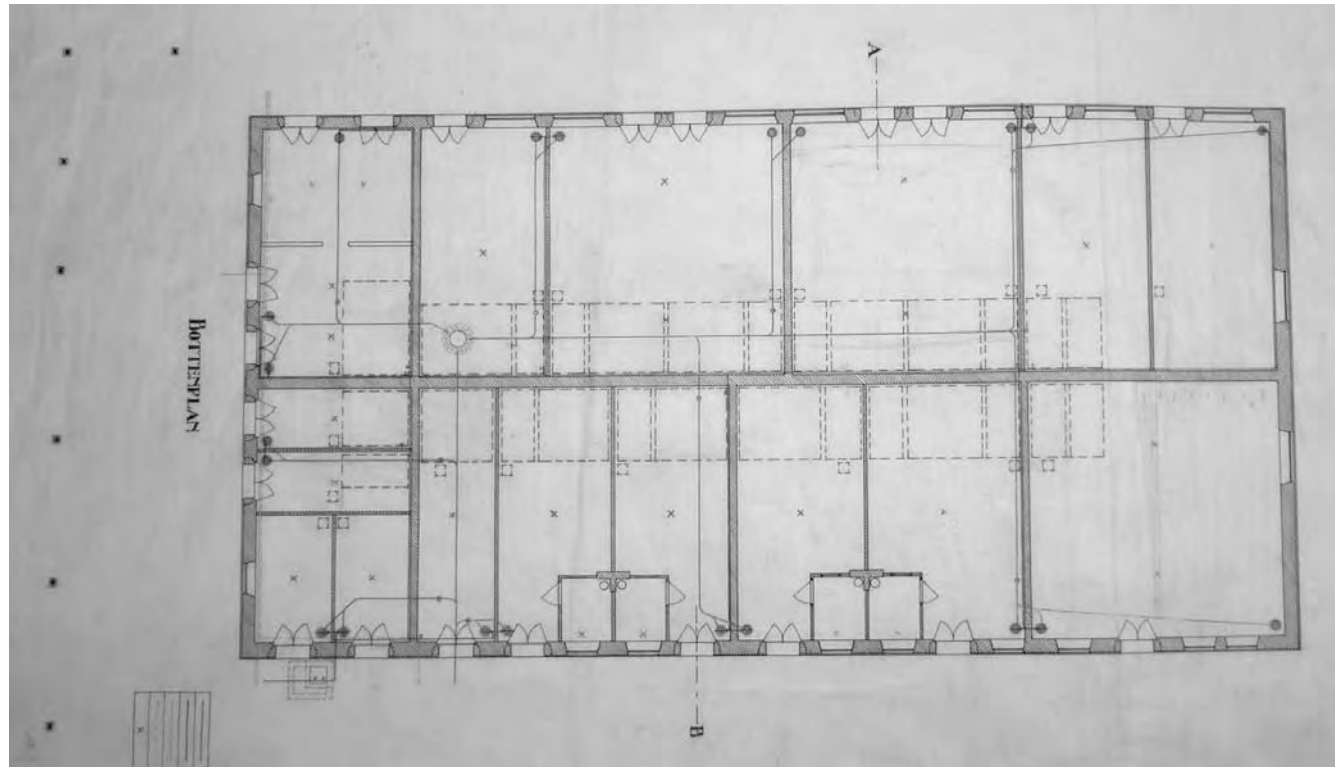

4

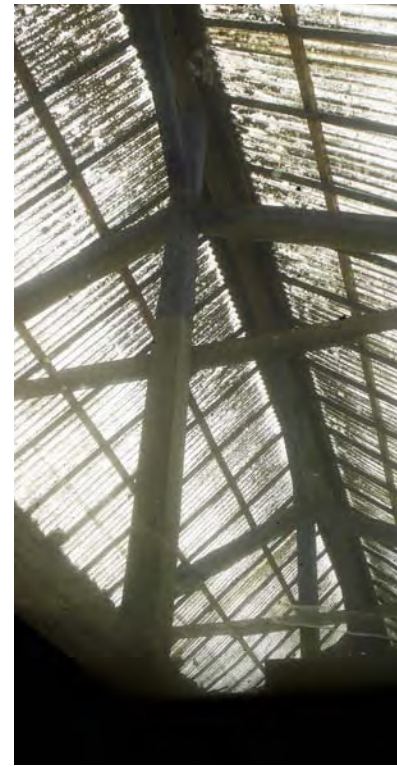

5

>> Hus 7

6

7

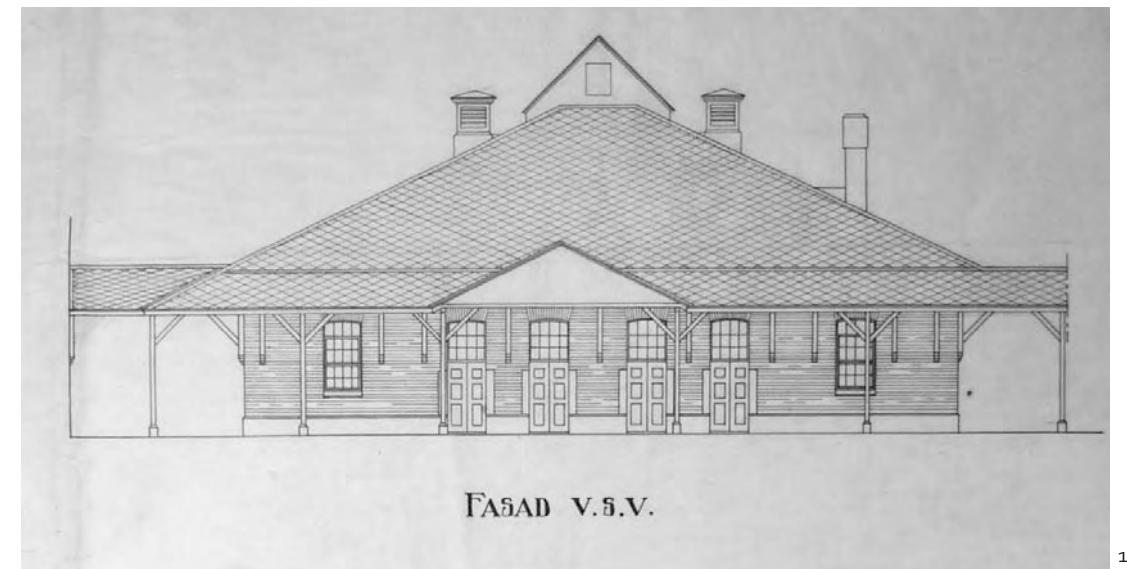
8

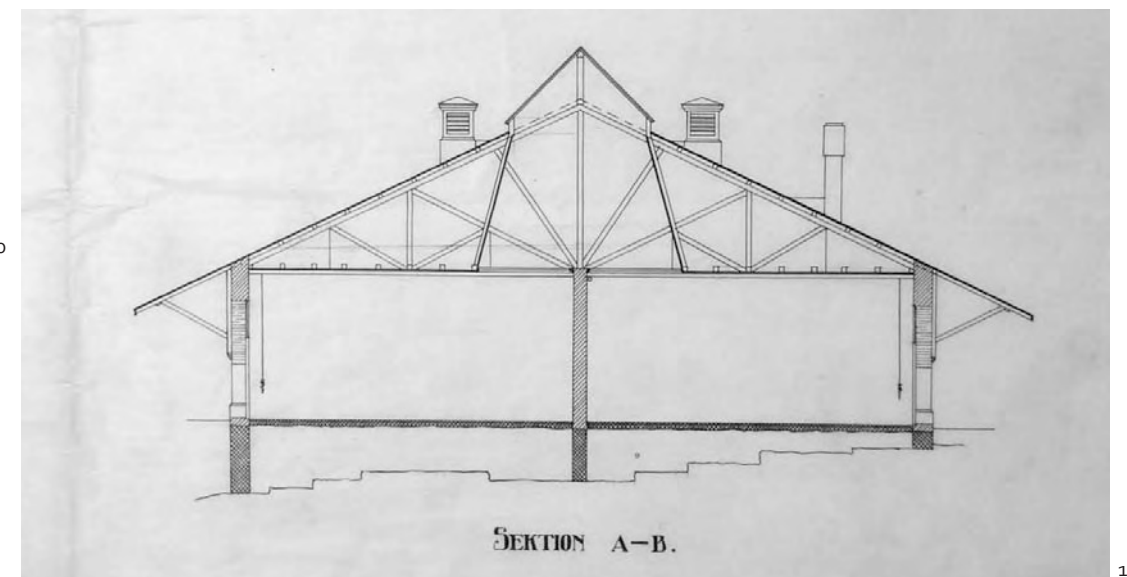
9

10

11

12

6 Planritningen visar de många rummen vilka nås utifrån och saknar inre förbindelse. Ledningsdragningar är markerade med heldragna och streckade linjer - avlopp med golvvärmen, kall- och varmvatten, ånga samt även kryss för att markera glödlampor. Lägga märke till hur förbindelsegångens stolpverk är redovisat på planen. Detalj av nybyggnadsritning 1912, plan, Gustaf Wickman.

Källa: SSA

7 Insidan av taklanterninen.

8 Vindsinredning med takkonstruktion av trä i solfjäderform.

9 Nyttillverkad dörr med utvändigt utformning liknande ursprunget (jämför fasadritning).

10 Inredning för livsmedelsindustri - väggar klädda med rostfri plåt alt. kaklade samt golv av terrazzo.

11-12 Fasad och sektion. Gavelfasad åt väster och sektion med solfjäderformad takstol. Detalj av nybyggnadsritning 1912, plan,

Gustaf Wickman. Källa: SSA

Hus 8

Rensstuga, dynghus

Stockholms stads klassificering

Blå
Fastighet med bebyggelse vars kultuhistoriska värde motsvarar födringarna för byggnadsminnen i kulturminneslagen

Fastighetsbeteckning och adress
Johannes hov 1:1
Styckmästargatan 10, Rökerigatan 15

Kulturhistoriskt värde

Byggnaden har ett särskilt högt kulturhistoriskt värde (blå) som en del av den ursprungliga anläggningen. Byggnadens dokumentvärden är byggnadshistoriskt, samhällshistoriskt och arkitekturhistoriskt. Upplevelsevärdena är arkitektoniskt värde och miljöskapande värde. Utformningen är dels typisk för slakthuset som mönsteranläggning med sina moderna material, dels specifik genom de kvarvarande, ursprungliga skärmtaken längs byggnadens fasader.

Exteriörens karaktär är till största delen välbevarad. Interiören är ändrad genom tillägg i form av mellanväggar och entresolering.

Känslighet/tålighet

Byggnadens ursprungliga byggnadsvolym är mycket känslig för förändring. Tillbyggnaden är tålig. Den välbevarade exteriören bör bevaras och även i tillämpliga delar rekonstrueras. De sentida dörrpartierna kan ersättas. Till byggnadens speciella karaktär bidrar skärmtaken burna av konsoler och stolpar, liksom takets stora lanternin och ventilationshuvar.

Det inre av byggnaden är känsligt på ett indirekt sätt genom att här vilar en outnyttjad rumslig, arkitektonisk kvalitet. Genom att ta bort sentida mellanväggar och entresolering vore det möjligt att återskapa ursprunglig rumslighet och dagsljusbelysning.

Känslighet/tålighet

Exteriör
Hög känslighet/Tålig

Interiör
Känslig

Byggnadshistoria Ursprunglig utformning och funktion

I likhet med övriga ursprungliga byggnader är rensstugan och dynghuset ritat av arkitekt Gustaf Wickman där Nils Fröman fungerade som byggmästare. Funktionen var dels ett tarmrenseri där dessa sköljdes för att kunna tas tillvara för korvtillverkning. Dynghuset var en gödselstad inomhus från vilken gödseln kunde köras bort med tåg.

Byggnaden har bärande ytterväggar av tegel med fasadtegel av kalksandtegel, av sammanlagt två stenars tjocklek. I likhet med övriga ursprungliga byggnader är sockeln av fint huggen granit från Oskarshamn och kalksandteglet tillverkades i Södertelge Kalkindustriaktiebolag. Inre pelare och bjälklag är av armerad betong som valdes med tanke på underhållsintervall och brandsäkerhet. Fönstren var av gjutjärn och hade dubbelt glas. Taket var belagt med eternitplattor i ett diagonalmönster med plåtdetaljer. Byggnaden har karaktäristiska ventilationshuvar.

Byggnaden består av två delar. Den inre rensstugan, ursprungligen ett från lanternin dagsljusbelyst rum och det i rät vinkel ställda dynghuset som utgjorde och fortfarande utgör kortsida mot Rökerigatan åt öster.

Byggnaden var förbunden med hudboden och kylhuset via en täckt gång som skydd vid transport av produkterna. Även längs byggnadens långsidor var taken långt utspringande för att fungera som skärmtak för hanteringen. Skärmtak och täckta gångar gav miljön kring dessa tre hus (7, 8 och 15) en särskild karaktär med sina ljusst målade stolpar och strävor av trä.

I rensstugan var golvet mellan väggarna och de stora sköljkaren till en bredd av 3,5 meter ursprungligen belagt av granitplattor satta i grus utförda i samma typ som i flertalet slakthallar med rännstenar utmed långväggarna. Mittersta delen av rummet var ursprungligen belagt med gul klinker s.k. Skrombergaplattor.

Golvet i dynghuset, i den övre delen där handkärrorna kördes in och tömdes, var belagda med tjock asfalt på betongunderlag. Det undre golvet, där järnvägsspåret kom in, utgjordes av betong med stålslipad yta.

Rensstugan bestod ett enda rum 15 X2 4 meter. På ena långsidan fanns tre breda portar med pardörrar. På golvet mitt stod fyra stälkar med en diameter på 1—148 cm. Stälkaren var 1 meter höga med sidor av ångpanneplåt. De hade skyddsmantlar av galvaniserad järnplåt och en i golvet försänkt järnram. Under rensstugan fanns gångar anordnade till och under stälkaren för att komma åt rör och ventiler. Längs salens fyra väggar

fanns uppställda s.k. skrapbord med sköljfat av granit, sammanlagt 46 stycken.

Förändringar

Byggnadsvolymen är relativt välbevarad men fasaderna har genom åren kraftigt förändrats genom ombyggnader som inte står i samklang med byggnadens ursprungliga formspråk. Åtgärder utförda de senaste ca. 15 åren har å andra sidan i flera fall bidragit till att återskapa förlorade värden - t.ex. så har stålfönster med ursprunglig indelning och dörrar harmonierande med ursprunget satts in.

1961 -68 Byggnaden ändrade funktion från tarmrenseri och gödselhus till hudlager, kontor och styckningsrum för Helsingborgs fryshus AB. Arbetet skedde på uppdrag av Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelse med Lennart Nelson på Kjessler & Mannerstråle som arkitekt. Då lades ett bjälklag in i den höga mittdelen, varvid endast övervåningen blev dagsljusbelyst via lanterninen. Materialen i lanterninen har bytts ut - på yttertakets ligger sinuskorugerad glasfiberplast och skyligheten i bjälklaget består av glasbetong.

1973 -83 Diverse ändringar bl.a. plåtinklädnader och tillbyggnad mot öster av mexitegel med pulpettak, Christer Nelson arkitekt.

>>Hus 8

2

3

4

Utformning idag

Användning

2011 står byggnaden oanvänd. Bottenvåningen rymmer lokaler för livsmedelshantering medan övervåningen rymmer kontors- och personallokaler.

Exteriör

Å ena sidan är exteriören i dag en blandning av väl omhändertagna delar - t.ex. harmoniserande fönster och dörrar. Å andra sidan finns ännu ombyggda delar kvar som skämmer uttrycket t.ex. att yttermurarna kaklats i anslutning till portarna i kortsidan mot Rökerigatan.

Interiör

Interiören präglas av de ombyggnader för livsmedelsproduktion som genomförts genom åren där ytskikt täckts av hygieniska och isolerande material - rostfria ytor, kaklade ytor etc.

Det ursprungligen storslagna rum med en vid och hög dagsljusbelyst rumsvolym, av hög arkitektonisk kvalitet, har byggts bort p.g.a. entresolering.

Golvnivån har höjts avsevärt och under detta skikt finns såväl granithällar som klinkerbeläggning kvar.

5

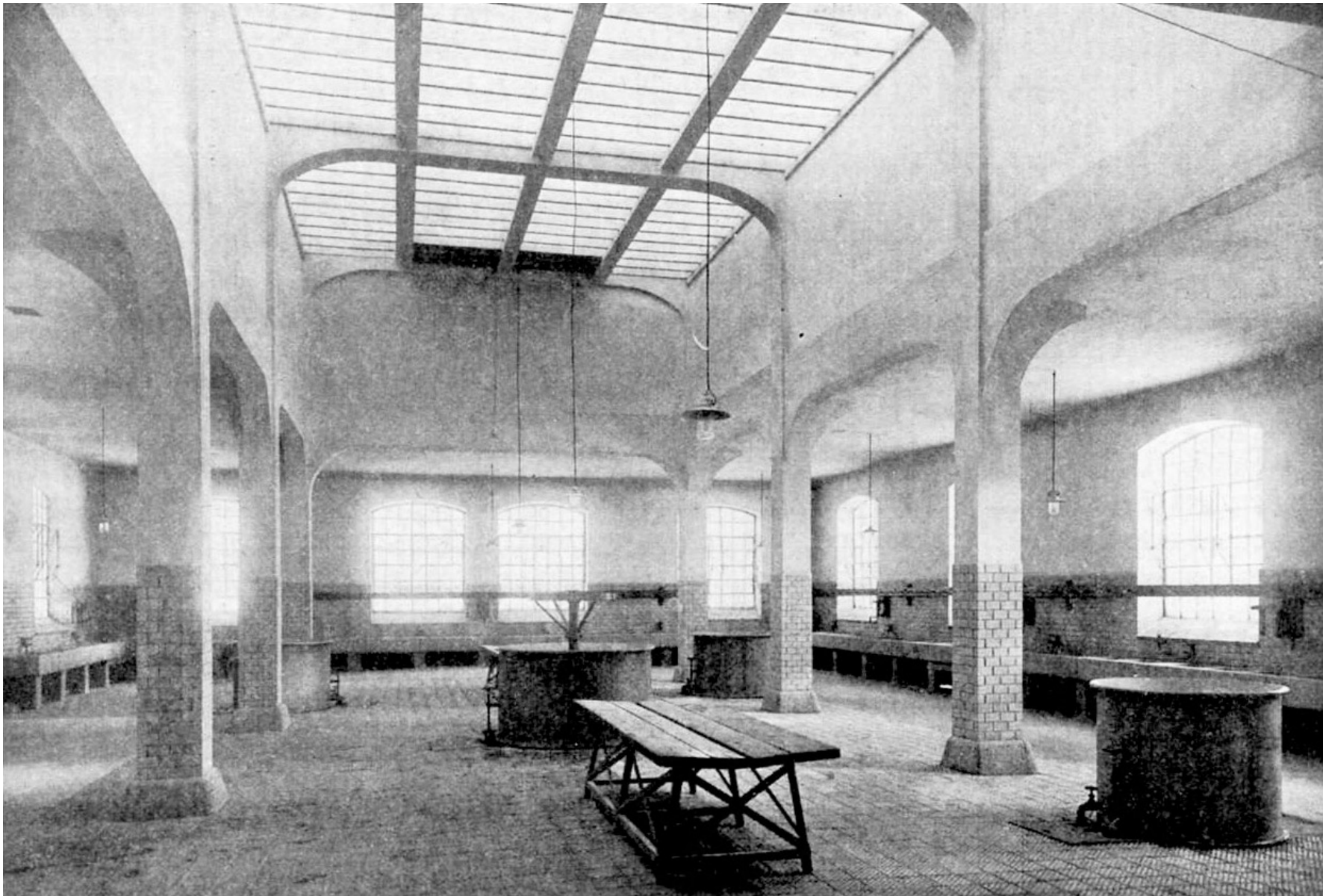
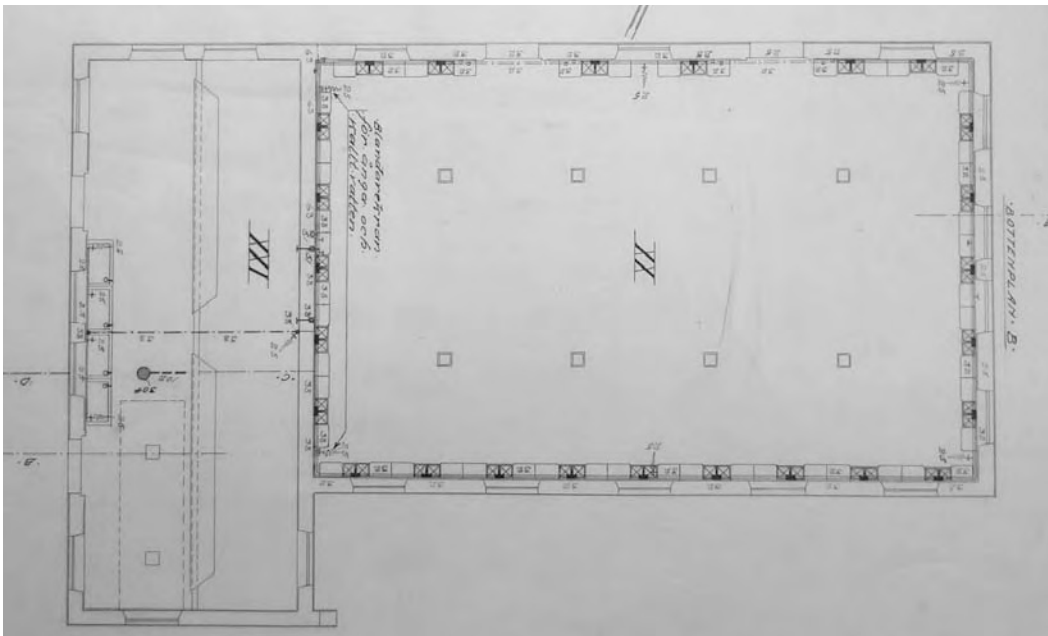
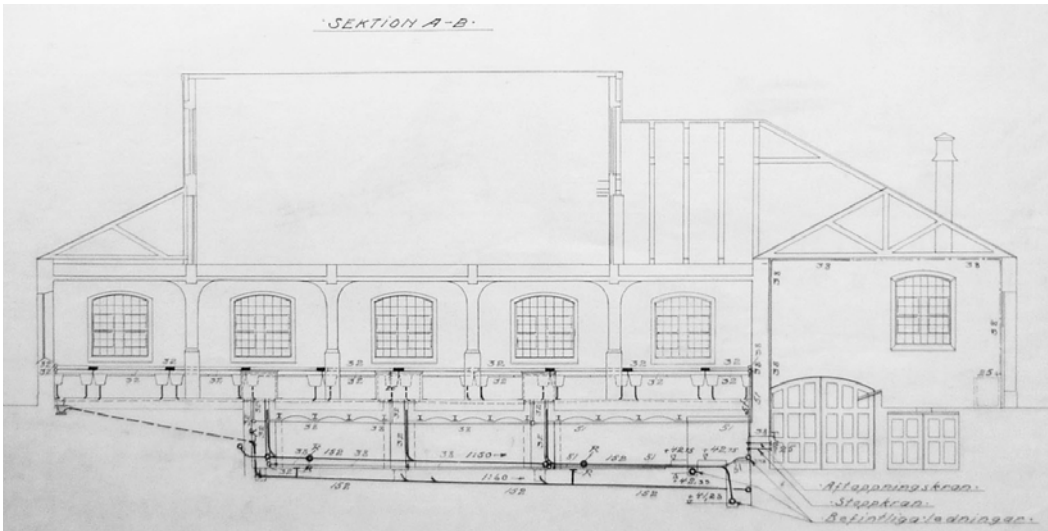

6

- 1 Foto från 1912 där västgavlarna till både hus 7 och 8 syns liksom den med tak täckta gången som förband dem med förbindelsehallen. Källa : SSA
- 2 Port för tågsvagn i souterräng till f.d. dynghus med gödselstad. Sentida igenmurning med mexitegel.
- 3 Långfasad till hus 8 med modifieringar t.ex. tillägg i form av lastkaj och tät dörr.
- 4 Långfasad till rensstugan med personal och handkärror. Rensstugan värmdes upp med ånga, lägg märke till luftledningarna för ånga mellan hus 7 och 8 och ventilationshuvorna på lanterninen. Foto 1912. Källa : SSA
- 5 Rensstugans östra gavel.
- 6 Kortsida åt väster med sentida skämmande tillägg som lastbrygga och kakelinklädnad.

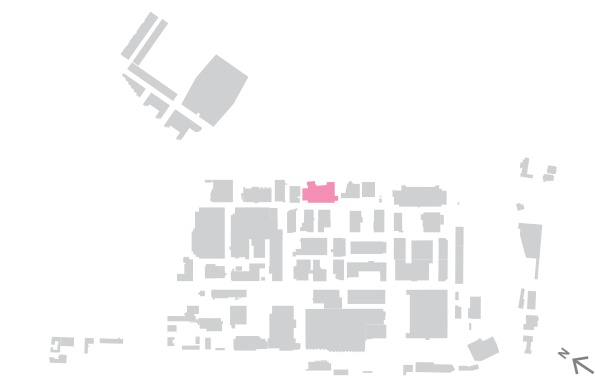
>>Hus 8

7 Interiör för livsmedelshantering - ytskikt av kakel, klinker och plåt.
8 Vind inredd på sentida bjälklag under lanterninen. Jämför betongstommens välvning mellan pelare och tak med interiörbild (11) nedan.
9 Interiör av lanternin med ursprunglig träpanelinklädnad och ursprungligt horisontellt bärverk av stålprofiler bevarat.
10 Sektionsritning med VA-lösning inritad. Ritningen visar det för tiden tekniskt avancerade avloppssystemet med inspekterbar källare. Källa: SSA
11 Planritningen visar även VA-systemet. Detalj av nybyggnadsritning 1912 Gustaf Wickman. Källa: SSA
12 Interiör av renstugan med väggfasta arbetsbord med hoar och avlopp. Rummet erbjöd ursprungligen en arkitektonisk kvalitet av rang med mycket dagsljus som vid tiden var en viktig förutsättning för arbetet. Dessa rumsliga kvaliteter med mycket dagsljus är möjliga att återskapa. Källa: *Stockholms stads slakthus*

Hus 9

Kontorsbyggnad för Stockholm Hotell –och Restaurangsskola

Stockholms stads klassificering

Gul
Fastighet med bebyggelse har positiv betydelse för stadsbilden och/eller har ett visst kultuhistoriska värde.

Fastighetsbeteckning och adress

Sandhagen 11,
Rökerigatan 17, Arenavägen 58-60

Kulturarhistoriskt värde

Byggnaden har ett visst kulturarhistoriskt värde (gul). Byggnaden har ett byggnadshistoriskt värde då den är en tydlig exponent för det sena 1980-talets neoelektiska arkitektur, skapad i samklang med globenområdet arkitektur.

Känslighet/tålighet

Byggnaden är tålig. Förändringar bör anpassas till byggnadens arkitektur.

Byggnadshistoria

Ursprunglig utformning och funktion

Byggnaden uppfördes 1993 efter ritningar av Barbro Johansson, Danielson Arkitekter AB som en gymnasieskola med hotell-och restaurangutbildning. Byggnaden utgörs av ett sexvåningshus med två källarvåningar. Byggnaden består av en stor byggnadsvolym med huvudfasad mot Arenavägen och lägre gavelbyggnader vid kortsidorna. Byggnaden har betongstomme. Fasaderna uppvisar en variation av murade partier med kalksandstenstegel och putsade partier med vit puts och sockel klädd med granit. Takvåningarna är klädda med plåt i bandtäckning. Flygelbyggnaderna på nordvästra och sydöstra fasaden utgörs av låga byggnader med glasfasader och spröjsar av lackerade lättmetallprofiler samt sockel av gråsvart tegel. Byggnaden har entréhall och hisstorn på nordöstra fasaden med glasfasader i lackerade

Känslighet/tålighet

Exteriör
Tålig

Interiör
Tålig

metallprofiler och sockel av putsade sockelelement samt vindfång av rostfritt stål. Restaurangbyggnaden mot i gatuplan har glasad fasad med lättmetallprofiler och sockel av svartputsat sockelelement. Byggnaden har motfallstak. Som taktäckningsmaterial förekommer såväl plåt i bandtäckning som papp.

Vid huvudfasaden mot Globen finns planterad förgårdsmark. I anslutning till byggnaden finns ett fristående trapphus av betong (med hiss) samt en blåmålad spiraltrappa som leder till en gångbro över Arenavägen till Globen.

Förändringar

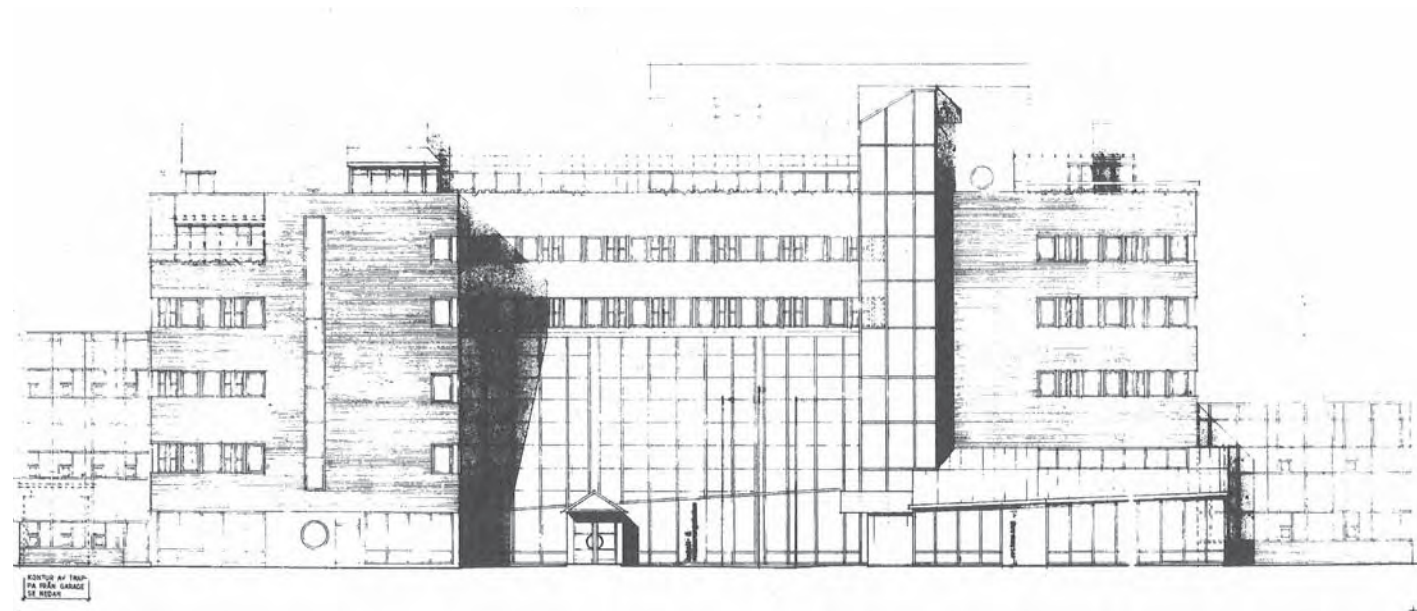
1989-93 Inredning av plan 7 till Restaurangsskola.
1990 Gångbro över Arenavägen mellan Kv Sandhagen 9 och Kv Arenan 2 inkl. påbyggnad av trapphus efter ritningar av Danielson arkitekter.

Utformning idag

Byggnaden bevarar hög grad av ursprunglig utformning.

Användning

Byggnaden används fortfarande för sitt ursprungliga ändamål av Stockholm Hotell –och Restaurangsskola och förvaltas av SISAB. Interiören bevarar tidstypiska yttskikt i form av golv belagda med linoleum, natursten alt. parkett. Väggarna är målade och många rum har nedpendlade undertak med synligt bärverk som döljer installationer.

1 Nybyggnadsritning 1983, fasad mot nordost, Danielson Arkitekter AB. Källa: BNA.

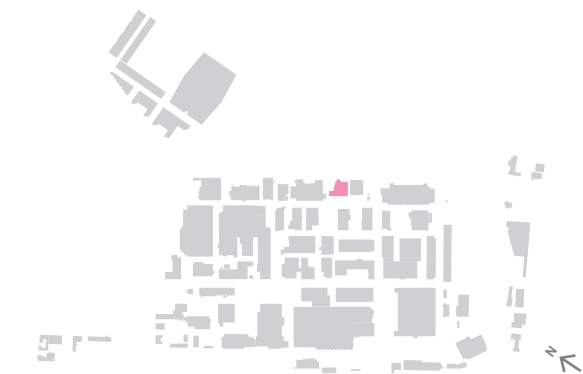
2 Hisshall i anslutning till det utanpåliggande hisstornet på fasaden mot nordost.

3 Hisstorn och entrehall med sluttande tak mot Arenavägen i nordost.

4 Restaurang "Terrassen" på översta våningen har utsikt över Globenområdet.

Hus 10

Industri -och kontorshus

Stockholms stads klassificering

- Gul**
Fastighet med bebyggelse har positiv betydelse för stadsbilden och/eller har ett visst kultuhistoriska värde.
- Fastighetsbeteckning och adress**
Sandhagen 9
Rökerigatan 19

Kulturhistoriskt värde

Byggnaden har ett visst kulturhistoriskt värde (gul). Byggnaden har ett byggnadshistoriskt värde då den är ett tydligt exempel på det sena 1980-talets postmoderna arkitektur, skapad i samklang med globenområdet.

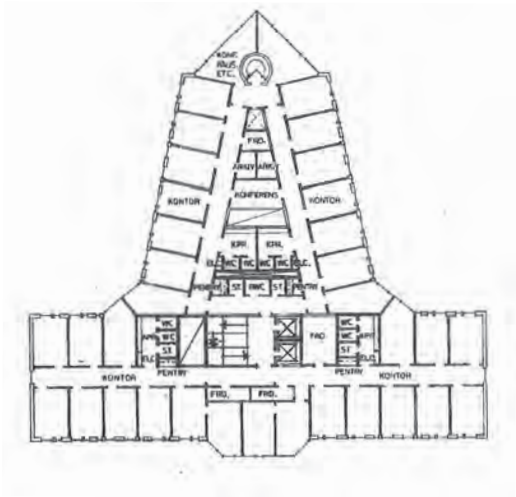
Känslighet/tålighet

Byggnaden är tålig för förändring. Förändringar av byggnaden bör anpassas till dess arkitektur.

Byggnadshistoria

Ursprunglig utformning och funktion
Industri-och kontorshus i sju våningar, uppfört 1987 efter ritningar av Sven Danielson, Danielson Arkitekter. Byggnaden kallas "Taurushuset."

Byggnaden har stomme av betong och stålkonstruktion samt fasader av kalksandsten, gråmålad betong, vitlackerade plåtskivor och glas. Byggnaden har en egenartad planform med en utskjutande, spetsformad volym, mot Arenavägen i nordost. Den utskjutande spetsen har glasfasad med svartlackerade metallpartier och vilar på en rund byggnadsvolym som rymmer ett trapphus. Här finns bl.a. en stor lunchrestaurang. Byggnaden har huvudentré på fasaden mot sydväst.

1

Känslighet/tålighet

- Exteriör**
Tålig
- Interiör**
Tålig

I anslutning till huvudentrén finns ett uppglasat trapphus med svartlackerade metallpartier. Framför entrén finns planterad förgårdsmark. Byggnaden har motfallstak belagt med takpapp alt. plåt.

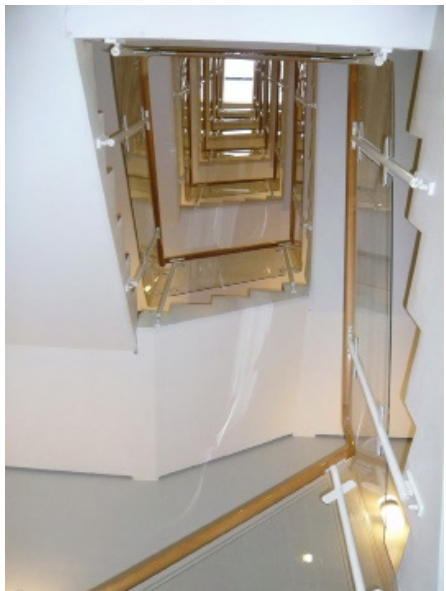
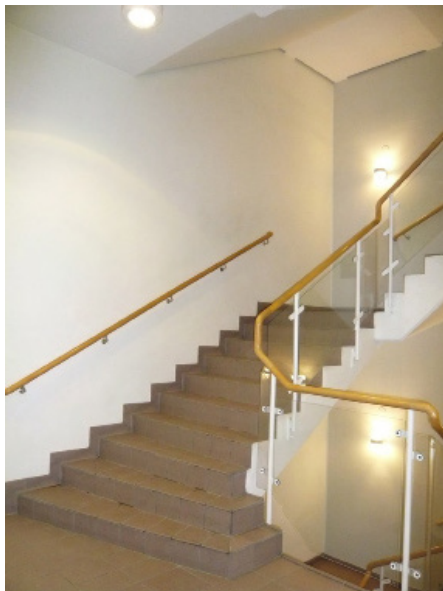
I anslutning till huvudentrén på sydvästfasaden finns byggnadens centrala trapphus med hiss. Trapphusets golv och trappans plan-och sättsteg är belagda med klinker. Trappan har räcke av vitlackerat stål och glasskivor.

Förändringar

2005 Påbyggnad av tak med indragen våning efter ritningar av Scheiwiller och Svensson Arkitekter.

Utformning idag

Användning
Byggnaden bevarar hög grad av ursprunglig utformning och används för sitt ursprungliga ändamål.

1 Typplan kontorsvåning, 1987, Danielson Arkitekter. Källa: BNA.
2 Fasad mot nordost med utskjutande, uppglasad, byggnadsvolym som bl.a. rymmer en lunchrestaurang.
3 Fasad mot sydväst.
4 Byggnaden sedd från sydost med byggnad 11 i förgrunden.
5 Huvudentré på fasaden mot sydväst.
6-7 I anslutning till huvudentrén på sydvästfasaden finns byggnadens centrala trapphus med hiss. Trapphusets golv och trappans plan-och sättsteg är belagda med klinker. Trappan har räcke av vitlackerat stål och glasskivor.

